

ORRESTEHTEMEN-, ADMINISTRASJOVNE-
JĪH GÆRHKOEDEPARTEMENTE

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje saemien gielaide

– guktie tsiehkje lea 2010 jĳh minngebe barkoe 2011

Fápmu

Aktijvuoh̄ta

Gievrrudahka

Vieksiesvoete

Ektievoete

Suodjalit

Searvevuoh̄ta

Vaarjelidh

ORRESTEHTEMEN-, ADMINISTRASJOVNE-
JĪH GÆRHKOEDEPARTEMENTE

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje saemien gielide

– guktie tsiehie lea 2010 jĭh minngebe barkoe 2011

SISVEGE

Staateraerijen ávtebaakoe	8
Akte vijries jìh guhkies barkoe dejtie saemien gielaide	10
Reeremedajvh dejtie saemien gielaide Sáevmesne, Sveerjesne jìh Nøørjesne	11
Tjìelti barkoe dej saemien gieligujmie	12
Fylhkentjìelti barkoe saemien gieligujmie	13
Staateles giehteldimmiej barkoe saemien gieligujmie	13
Saemiedigkien barkoe dej saemien gieligujmie	14
Daan beajjetje tsiehkìe dejtie saemien gielaide Nøørjesne	16
Maanagièrth jìh maadthlohkehtimmie	17
Saemien maanagièrth jìh maanagièrth saemien maanajgumie	17

LÌEREDH:

Lohkehtimmiem nænnoestidh noerhte- julev- jìh áarjelsaemien gielesne gaahkine suerkine	19
Saemien maanagièrtefaalenassh	21
<i>Råajvarimmie 1. Bievnesh tseegkemen bijre maanagièrtefaalenassijste saemien maanide</i>	21
<i>Råajvarimmie 2. Maahtoevtiedimmie fokusinie gielese</i>	21
<i>Råajvarimmie 3. Gieleskreejremeseminare</i>	22
<i>Råajvarimmie 4. Evtiedimmie pedagogeles materijelleste</i>	22
Maadthlohkehtimmièfaalenasse saemiengielesne	23
<i>Råajvarimmie 5. Saemien lohkehtimmièjarngè</i>	23
<i>Råajvarimmie 6. Goerhtalleme learohki vuarjasjimmeste saemienlohkehtimmeste</i>	23
<i>Råajvarimmie 7. Bihkedimmieh learoesejkesjidie</i>	23
<i>Råajvarimmie 8. Bievnesh minngebe øøhpehtimmie- jìh barkoenuèpiej bijre, noeride ussjedamme</i>	23
<i>Råajvarimmie 9. Statistihkem saemienlohkehtæmman darjodh, jåarhkeskuvlesne</i>	24
<i>Råajvarimmie 10. Goerhtallempyøvenassem lohkemisnie jarkoestidh jìh saemiengielese sjehtedidh ...</i>	24
<i>Råajvarimmie 11. Vaaksjome tjìelti jìh fylhkentjìelti tjìrrehtimmine dehtie reaktete øøhpehtimmiem áadtjodh saemien gielesne</i>	24
<i>Råajvarimmie 12. Faage- jìh tæjmoejoekedimmeste</i>	24
<i>Råajvarimmie 13. Viermie maajhøøhpehtæmman</i>	25
<i>Råajvarimmie 14. Laavenjostoe Sveerjine saemienøøhpehtimmien bijre</i>	25
<i>Råajvarimmie 15. Prosjekte laavenjostoe saemienøøhpehtimmien bijre raasti rastah</i>	25
Saemien learoèvierhtieh	25
<i>Råajvarimmie 16. Saemien learoèvierhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jìh jarkoestimmie</i>	25
<i>Råajvarimmie 17. Bievneseråajvarimmieh reaktoen jìh diedten bijre saemienøøhpehtæmman</i>	26
Gieleslohkehtimmiè jìh alfabetiseringe geerve almetjidie	26
<i>Råajvarimmie 18. 5-jaepien geervelohkehtimmièprogramme saemien gielesne</i>	26
<i>Råajvarimmie 19. Áarjelsaemien gieleslohkehtimmiè geerve almetjidie</i>	26
<i>Råajvarimmie 20. Áarjelsaemien gielesøøhpehtimmiè geerve almetjidie</i>	27
<i>Råajvarimmie 21. Alfabetiseringprosjekte geerve almetjidie Tromsesne</i>	27

Jollebe øøhpehtimmie jìh dåårrehtimmie	27
<i>Råajvarimmie 22. Saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie</i>	27
<i>Råajvarimmie 23. Råajvarimmieh juktie dåårrehtidh saemien lohkehtæjjaøøhpehtæmman jìh lohkehtæjjaøøhpehtæmman saemien gieline faagegievlesne</i>	28
<i>Råajvarimmie 24. Goerehtalledh man jìjnìh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies</i>	28
<i>Råajvarimmie 25. Tjeavadimmie bieljste studijelaajkoste</i>	29
Sjìere råajvarimmieh juktie julevsæmien jìh åarjelsæmien gielh nænnoestidh.	29
<i>Råajvarimmie 26. Åarjelsæmien maanagierterråajvarimmieh</i>	29
<i>Råajvarimmie 27. Julevsæmien maanagierterråajvarimmieh</i>	30
<i>Råajvarimmie 28. Saemien gieleråajvarimmieh maanagiertesne</i>	30
<i>Råajvarimmie 29. Åarjelsæmien gielebiesie</i>	30
<i>Råajvarimmie 30. Julevsæmien gielebiesie</i>	30
<i>Råajvarimmie 31. Karriere-bihkedimmie saemien learohkidie jìh kaandidatide</i>	30
<i>Råajvarimmie 32. Kuvlje maajhtøøhpehtimmiepedagogihkesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 33. Evtiedimmieprosjekte Noerhte-Trøndelagen fylhkentjijtesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 34. Raeriestimmie jårhkeskuvline, åarjelsæmien dajvine</i>	31
Jeatjah gieleråajvarimmieh	31
<i>Råajvarimmie 35. Jealajimmie saemien gieleste marhkesæmien dajvine Åarjel-Tromsesne jìh Noerhte Nordlaantesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 36. Jealajimmie luvliesæmien gieleste jìh kultuvreste</i>	32
<i>Råajvarimmie 37. Jealajimmie pijtesæmien gieleste jìh kultuvreste</i>	32

NUHTJEDH

Byøgkelesvoeten faaleneassh lissiehtidh utnijdie gaajhkene lehkesne siebriedahkesne	33
<i>Råajvarimmie 38. Vuartasjimmie saemielaaken gielenjoelkedassijste</i>	35
Saemiengielen barkijh byøgkeles reeremisnie.....	35
<i>Råajvarimmie 39. Toelhkeøøhpehtimmie jìh autorisasjovne toelhkestæjjijste</i>	35
Neavroebievnesedienesje	36
Maanavaarjelimmie	36
<i>Råajvarimmie 40. Vuarjasjimmie jårhke-øøhpehtimmeste</i>	36
<i>Råajvarimmie 41. Vaaksjomeøørnegen mieriedimmieh vihtiestidh</i>	36
Healsole- jìh hoksedienesjìh	37
<i>Råajvarimmie 42. Toelhkestimmiedienesjìh healsoedarjone</i>	37
<i>Råajvarimmie 43. Vaaksjome</i>	37
<i>Råajvarimmie 44. Seamnavyørtegs dienesjìh julev- jìh åarjelsæmien dajvine</i>	37
<i>Råajvarimmie 45. Jiehtege-baakoegærja maam edtja healsole- jìh hoksedienesjisnie nåhtadidh</i>	37
Barkoe- jìh murriedimmieereme	38
<i>Råajvarimmie 46. Bievnesah saemiengielesne NAV'esne</i>	38
<i>Råajvarimmie 47. Utnijegoerehtimmieh</i>	38
Gyrhkeles dienesjìh saemiengielesne	38
<i>Råajvarimmie 48. Dåarjoe bijbelejarkoestæmman</i>	38
<i>Råajvarimmie 49. Voejhkelimmie saemien åålmeginie åarjelsæmien gieledajvesne (2009-2012)</i>	39
<i>Råajvarimmie 50. Jarkoestimmie/sjiehtedimmie tjaalegjistie gyrhkesjæmman</i>	39
Skaehtie-etate	39
<i>Råajvarimmie 51. Skaehtieetate - vijriedamme faalenasse saemiengielesne</i>	39

Kriminalehokse	40
<i>Råajvarimmie 52. Dårrehtimmie saemiengielen faangkegâetiebarkijjstie.....</i>	40
<i>Råajvarimmie 53. Kriminalehoksen jarnge mij maahtoem âtna saemien gielen jîh kultuvren bijre .....</i>	40
Traakestimmieraeriej tjaelemesijje	41
<i>Råajvarimmie 54. Saemien giele traakestimmieraerine.....</i>	41
Pollise.....	41
<i>Råajvarimmie 55. Vielie saemien gielh jîh kultuvregoerkese pollisesne .....</i>	41
<i>Råajvarimmie 56. Nænnoestimmie saemien gieleste Pollisesne .....</i>	41
<i>Råajvarimmie 57. Sjiehteladtedh saemien gielh elektrovnese programmevaarosne.....</i>	41
<i>Råajvarimmie 58. Dårrehtimmie almetijjstie saemien maadtojne Pollisejilleskuvlese .....</i>	42
Reerenassen âtnoe saemien gielijste	42
<i>Råajvarimmie 59. Jienebh reerenassen tjaatsegijstie saemiengielesne bæjhkoehdih .....</i>	42
Terminologije-evtiedimmie jîh baakoegærjah	42
<i>Råajvarimmie 60. Reeremeteermh.....</i>	42
<i>Råajvarimmie 61. Prosjekte saemien laaketeermh .....</i>	43
<i>Råajvarimmie 62. Jââhkesjimieøørnege saemien laakejarkoestimmide .....</i>	43
Saemien giele jîh IKT	43
<i>Råajvarimmie 63. Krieveme tjænghkies væhtah nåhtadidh, byøgkeles darjomidie.....</i>	44
Gieleteknologije	44
<i>Råajvarimmie 64. Saemien staeriedimmiedirregh – ihkuve darjoe- jîh evtiedimmiesiebrie Divvunese.....</i>	46
<i>Råajvarimmie 65. Goerehtalleme jîh evtiedimmie saemien baakoegærjijste.....</i>	47

VUEJNEDH:

Saemien gielh våajnoes darjodh dennie byøgkeles tjiehtjielisnie	48
Saemien sijjienommh jîh skilth saemiengielesne.....	49
<i>Råajvarimmie 66. Goerehtalleme geajnoeskiltijste saemiengielesne .....</i>	49
Gaavnedimmiesijjeh	50
<i>Råajvarimmie 67. Saemiengielen gaavnedimmiesijjeh maanide jîh noeride.....</i>	50
Gaskeviermie	50
<i>Råajvarimmie 68. Nænnoestimmie saemien gielijste sosijale meediji tjïrrh.....</i>	50
<i>Råajvarimmie 69. Bievnesh saemiengielesne noeride .....</i>	50
Meedija	51
<i>Råajvarimmie 70. Saemien plaerieh – vielie âtnoe julevsamien jîh âarjelsamien gielijste.....</i>	53
<i>Råajvarimmie 71. Åarjelsamien meedijearnge.....</i>	53
Lidteratuvre	53
<i>Råajvarimmie 72. Åestemeøørnege saemien lidteratuvrese .....</i>	53
<i>Råajvarimmie 73. Lidteratuvrestipende saemien noeride .....</i>	53
Filme.....	54
Dotkeme jîh maahtoeevtiedimmie daerpies	55
<i>Råajvarimmie 74. Evtiedimmie saemien dotkemistie jîh jollebe øøhphehtimmeste .....</i>	56
<i>Råajvarimmie 75. Dotkememahtoem âarjelsamien jîh julevsamien gielide bæjjese bigkedh .....</i>	57
<i>Råajvarimmie 76. Åtnoem goerehtalledh saemien gielijste .....</i>	57
<i>Råajvarimmie 77. Faage- jîh vierhtiejarnge.....</i>	58
<i>Råajvarimmie 78. Råårestalleme saemien skuvledotkemen bijre.....</i>	58

Staateraerijen ávtebaakoe

Saemien gielh leah nænnoesábpoe dennie byøgkeles nøørjen daejremisnie, goh gåess'akt. Laakh jìh øørnedimmieh mah gielen reaktah gorredieh leah viehkiehtamme saemien gieli tsiehkiem lissiehtidh. Saemien maanah jìh noerh nuepiem utnieh dejtie saemien gielide dåastodh jienebh sijine goh aarebi, jìh dihte nuepie saemien lieredh ij leah gåessie gænnah buerebe orreme. Ahkedh jienebh byøgkeles giehteldimmieh eadtjohkelaakan barkeminie saemien gieligujmie, jìh mijjieh vuejnebe akte stoerre jìh vihkeles barkoe dorjesávva dejnie saemien dajvine, juktie bååstede vaeltedh jìh evtiedidh dejtie saemien gielide.

Læjhkan jijnjh haestemh utnebe juktie gorredidh saemien gielh edtjeh annje jielije gielh Nøørjesne árrodh. Mijjieh sijhtebe saemien gielh edtjeh iemie átnoe- jìh soptsestalleme gieline árrodh, aaj gosse byøgkelesvoetine gaskesadta. Ij leah iktegisth naemhtie daan biejjien, vaallah saemien gieli reeremedajven sisnjelen gænnah. Mijjieh aaj dååjrebe vaenebe learohkh mah saemien maadthskuvlesne vaeltieh, jìh vaenebe maanah saemien maanagiertine. Julevsaaemien jìh áarjelsaaemien leah annje aktene joekoen geerve tsiehkesne.

Jienebelåhkoereerenasse áehpiedahta dannasinie daennie voestes staeriedimmesne dahkoesoekesjistie jienebh ráajvarimmieh juktie saemien gielevtiedimmiem nænnoestidh. Mijjieh libie mænngan 2009, 23 mill. krávnah dååjreme juktie dahkoesoekesjem dáarjoehtidh. Lissine jienebh departementh saemien gielebarkoem utnieh gaavnoes mieriej sisnjeli. Lissine læssanamme vierhtieh, vienhtem akte dejstie vihkielommes illedahkijste daan raajan lea akte stuerebe voerkelimmie saemien gieli bijre jìh diedte dej saemien gieli ávteste, dovne byøgkeles áejvieladtji luvnie jìh dennie jeatjah siebriedahkesne.

Dihte báetije aejkie dejtie saemien gielide lea jeaorhks dah maanah jìh noerh maehtieh gielem lieredh skuvlesne jìh maanagiertesne. Daah leah suerkieh

mejtie tjoerebe stoerre voerkelimmie vedtedh dahkoesoekesjeboelhken. Juktie gorredidh gaa-jhkesh daajroem utnieh sijjen øøhpheptimmiereaktaj bijre saemien maanagiertesne jìh maadthøøhpheptimmesne, libie bievenesem nænnoestamme daaj teemaj bijre. Hijven kvalitete øøhpheptimmesne lea vihkeles ihke learohkh edjtieh dååjredh øøhpheptimmiem saemien gielesne goh hijven. Nænnoestimmie dehtie Saemien lohkejarngeste Saemien jilleskuvlesne sæjhta vihkeles árrodh gosse edtja kvalitetem evtiedidh saemienøøhpheptimmesne.

Dáarrehtimmie saemien øøhpheptæmman jìh øøhpheptimmie saemien gieline faagegievlesne leah joekoen vihkeles juktie siebriedahkem gorredidh dam daerpies maahtoem saemien gieline báetijen aejkien. Joekoen daerpies lohkehtæjjajgujmie jìh aarhskuvlelohkehtæjjajgujmie. Reerenasse lea dan ávteste gellie ráajvarimmieh aalkeme juktie dáårrhtidh, dan nuelesne giehpiedimmie studijelaajkoste dejtie studentide mah saemien lohkehtæjjaøøhpheptimmieh vaeltieh, jallh lohkehtæjjaøøhpheptimmiem saemien gieline faagegievlesne.

Joekoen vihkeles viehkiedirregh gielebarkosne leah gieleteknologeles dirregh goh staeriedimmieprogrammeh, pedagogeles programh jìh digitale baakoegærjah. Reerenasse lea dannasinie Divvun-

Rigmor Aasrud
Guvvie: Johnny Syversen

«Reerenasse sæjhta saemien gielh edtjeh iemie åtnoe- jñh soptsestalleme gieline årrodh, aaj gosse byøgkelesvoetine gaskesadta.»

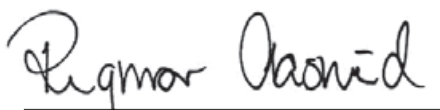
prosjektem tseegkeme goh akte ihkuve giehteldimie- jñh evtiedimmieårganisasjovne, ektiedamme Universitetese Tromsøsne.

Dellie goh Reerenasse Dahkoesoejkesjem saemien gielide bøøkti gijren 2009, dle leavloem biejimh noerhtesaemien, julevsamien jñh årjelsamien vååjnehtidh goh seammavyørtegs gielh. Daate lea annje vihkeles ihke dam gellielaaketjem gorredidh jñh evtiedidh saemien kultuvresne jñh siebriedahkesne.

Guektiengieledåarjoe tjiektide jñh fylhkentjietide, maam Saemiedigkie reerie, lea læssanamme 14 mill. kråvnajgumie mænngan 2006, jñh mijjeh libie Jienebelåhkoereerenassen nuelesne golme orre tjiektih åådtjeme reeremedajvesne saemien gielide: Divttasvuotna, Snåase jñh Loabat. Raavrevijhken tjiekte lea ohtseme meatan sjidtedh, jñh daelie salkehteminie jñh vuarjesjeminie mejtie edtja meatan

sjidtedh dejnie tjiektine Tromsø, Skånland jñh Evenes. Manne gujht vienhtem akte dejstie bøøremes tsavtshvierhtijste gosse aktem systematihkeles gielebarkoem sæjhta aktene tjiektesne, lea meatan sjidtedh reeremedajvesne. Reerenasse tuhtjie danasnie hijven jis reeremedajve stuerbe sjædta.

Dah åejvieladtjh maehtieh råajvarimmieh jñh øørnegh aelkedh mah maehtieh viehkietidh dejtie saemien gielide vaarjelidh jñh evtiedidh, bene annje vihkielommes dej saemien gieli bæetijen aejkien gaavhtan, saemieh jijtje dam gielem eadtjohke- laakan nåhtadieh.

Rigmor Aasrud

AKTE VIJRIES JÏH GUHKIES BARKOE DEJTIE SAEMIEN GÏELIDE

DÏhte bijjemes ulmie Reerenassen politihkesne dejtie saemien gïelide, lea akten jearsoes bÏetijen aejkien sjiehteladtedh dejtie gïelide Nøørjesne. Akte vihkeles ulmie lea jienebh saemien gïeleutnijh ãadtjodh. Daate aktem vijries jÏh guhkies barkoem kreava gaajhkine siebriedahkesuerkine

Akte jearsoes bÏetije aejkie dejtie saemien gïelide tsiehkestahta aktem nÏennoesãbpoe barkoem dejtie julev- jÏh ãarjelsaemien gïelide. Ihke saemieh vaenie jÏh bÏarrode ãrroeminie, jienebelãhkoen ãrroji muhteste daejnie dajvine, akte sjÏere haesteme gosse lea jealajimmiebarkoen bijre. Joekoen ãarjelsaemien dajvine. ãarjelsaemieh jÏh julevsaemieh leah unnebelãhkoeh dennie saemien siebriedahkesne. Dannasinie daerpies gaajhkesh mah dÏiedtem saemien gielen ãvteste utnieh, aktem sjÏere barkoem darjoeh ihke dejtie gïelide nÏennoestidh.

Dejtie luvliesaemien/skoltesaemien jÏh pijtesaemien gïelide, tjuara voenges jÏh raastedãaresth gïeleprosjektigujmie aelkedh mah vÏaromem vaeltieh guktie tsiehkïe lea dejtie saemien gïelide. Daan biejjien ij leah sjyøhtehke dejtie gïelide vuejnedh goh jielije gïelh ovmessie siebriedahkesuerkine seammalaakan goh noerhte-, ãarjel- jÏh julevsaemien gïelide.

Reerenasse sÏejhta dahkoesoejkesjeboelhken vÏaromem biejedh akten nÏennoesãbpoe barkose dejtie saemien gïelide – noerhtesaemien, julevsaemien jÏh ãarjelsaemien ovmessie siebriedahkesuerkine – joekoen lohkehtimmien, øøhphehtimmien, byøgkeles dïenesje- jÏh hoksen sisnjeli, jÏh ãtnoe jÏh vÏãjneh-timmie saemiengïeleste byøgkelesvoetesne. Jis

bÏetijen aejkien edtja jearsoes ãrrodh dejtie saemien gïelide, dle tjuara gïeli daaletje tsiehkïem eadtjoestidh, jÏh gaavnoes gielen reaktah vÏãjnehtidh dejtie utnijidie jÏh ãejvieladtjide, ovmessie daltesisnie. Tjuara saemien gïelh gaajhkine sijjine nãhtadidh gusnie saemieh jielieh jÏh gaavnedieh, jÏh dannasinie vihkeles fokusem utnedh sijjide jÏh gaavnedimmiesijjide dejtie saemien gïelide.

Akte jearsoes bÏetije aejkie dejtie saemien gïelide tsiehkestahta aaj dÏhte guhte saemie jÏjtje sÏejhta sov saemiengïelen maahtoem nÏennoestidh jÏh evtiedidh, gïelem nãhtadidh dan jÏijnjÏh aejkieh goh gãarede, jÏh dan gãhkese gãarede gïelem dejtie minngebe boelvide lierehtidh.

Akte jearsoes bÏetije aejkie dejtie saemien gïelide tsiehkestahta dah voenges siebriedahkh vaarjelieh jÏh hijvenlaakan sjiehteledtieh akten saemien gïele-evtiedãemman sijjen dajvine.

Akte jearsoes bÏetije aejkie dejtie saemien gïelide tsiehkestahta tjÏelth gusnie saemieh ãrroeh, dovne reeremedajven sisnjelen jÏh ãlkolen, dÏiedtem vaeltieh juktie gorredidh dah saemien ãrrojÏh tjÏeltesne hijven nuepieh utnieh lohkehtimmiem ãadtjodh saemien gïelesne maanagiertesne, maadthskuvlesne jÏh jãarhkeskuvlesne. Saemiengïelen nommeskilth tjÏelten gãetine, dovne gãetesne jÏh ãlkone, jÏh jienebhgielen geajnoeskilth sjÏhtieh viehkïehtidh vÏãjnehtidh tjÏelte akte saemien tjÏelte.

Daajroe saemien tsiehkïej bijre jÏjtse suerkien sisnjelen jallh darjoen sisnjelen, lea akte kriegveme jis edtja

hijven j̄ih seammavȳortegs bȳogkeles d̄ienesjefaale-nassh buektiehtidh dejt̄ie saemien ̄arrojidi. Aaj gas-kesadteme j̄ih bīevnesh saemien gīelesne saemien utnijide leah vihkeles jis edtja aktem nuekies hijven faalenassem vedtedh. Daate aaj akte diedte maam staaten eetath utnieh.

Hijven v̄uekie d̄ienesjefaalenassesne tsiehkestahta barkijh ḡāavnesieh mah maahtoem utnieh saemien gīelen j̄ih kultuvren bijre. Nuekies barkijh saemien gīeline j̄ih kultuvremaahtojne leah joekoen vihkeles jis saemien utnijh edtj̄ieh tuhtjedh d̄ienesjh hijven v̄uekiem utnieh. D̄āarrehtimmie j̄ih minngiēōhpeh-timmie barkijj̄istie leah daerpies jis edtja dam bu-ektiehtidh. Daate systematihkeles soejkesjimmiem kreava fiereguhtene darjosne.

Reerenassen barkoe saemien gīeligujmie N̄ōrjesne daah bijjemes ulmieh ̄atna:

- Edtja noerhtesaemien, julevsaemien j̄ih ̄arjel-saemien gīelh evtiedidh j̄ih aaj b̄aetijen aejkien jielije gīelh ̄arrodh.
- Edtja dejt̄ie saemien gīelide eadtjoestidh j̄ih v̄āajnehtidh
- Gaajhkesh edtj̄ieh reaktoem utnedh saemien gīelem lieredh
- Edtja saemienḡielen reaktah n̄aennoestidh j̄ih ̄aehpies darjodh
- Edtja dejt̄ie golme saemien gīelide noerhtesa-emien, julevsaemien j̄ih ̄arjelsaemien, seamma-vȳortegs evtiedimmienuepieh vedtedh
- Bȳogkeles institusjovnh edtj̄ieh sj̄aahkedh sijjen ̄atnoem saemien gīelijste, dovne noerhtesa-emien, julevsaemien j̄ih ̄arjelsaemien.
- Edtja daajroeh dej saemien gīeli bijre N̄ōrjesne evtiedidh j̄ih vaarjelidh b̄aetijen aajkan.

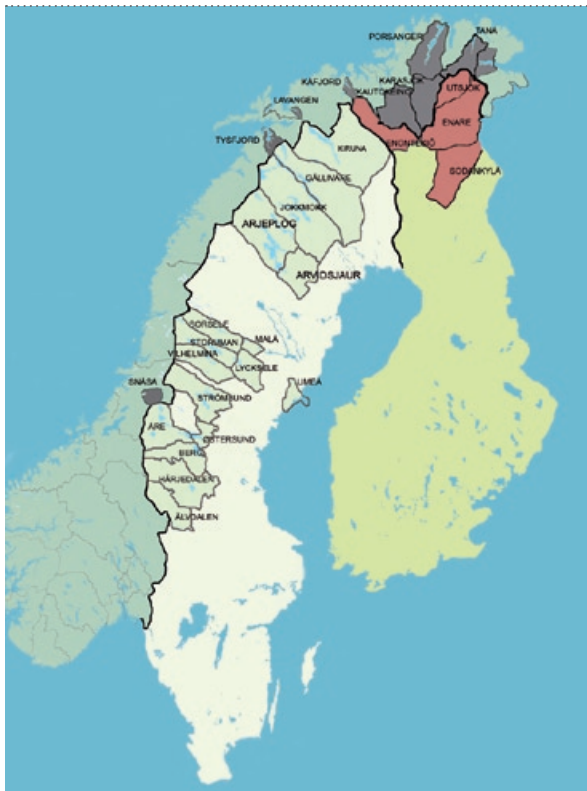
Dah ulmieh leah abpe dahkoesoejkesjeboelhken j̄ih dejt̄ie t̄j̄ielke dorje dej r̄aajvarimmiejgumie mah leah dahkoesoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien aktine j̄ijtse daaletje tsiehkien reek-tehtsinie.

Reeremedajvh dejt̄ie saemien gīelide S̄aevmesne, Sverjesne j̄ih N̄ōrjesne

S̄aevmie aktem saemien gīelelaakem ̄atneme m̄aenn-gan 1991, j̄ih akte orre saemien gīelelaake faamoem ̄adtjoeji 2004. S̄aevmien gīelelaaken ulmie lea dovne dam reaktam tjirkehdh mij maadtlaakesne tj̄āadtje juktie saemieh ̄adtjoej sijjen gīelem j̄ih kultuvrem vaarjelidh j̄ih gorredidh, j̄ih aaj saemiej reaktam tjirkehdh sijjen j̄ijtse gīelem, enaresaemien, noerhtesaemien jallh skoltesaemien, d̄aapmestov-line j̄ih jeatjah ̄ejvieladtji luvnie. Gīelelaake aaj ̄āalmegegem stillie saemiej gīelen reaktah d̄aarjedidh j̄ih viehkiehtidh. Laake krievemh beaja staaten j̄ih t̄j̄ielten ̄ejvieladtjide reeremedajven sisnjelen, j̄ih s̄aemies krievemh voernges ̄ejvieladtjide reereme-dajven ̄alkolen. Reeremedajve faarhmeste An̄ar-Enare. Enodat-Enontekīo, Soādegilli-Sodankyl̄a j̄ih Ohcejohka-Utsjoki t̄j̄ielth.

D̄ihte voestes saemien gīelelaake Sverjesne faamo-em ̄adtjoeji voerhtjen 1.b. 2000. D̄ihte saemide re-aktam vedti saemien n̄ahtadidh gosse gaskesedtieh ̄ejvieladtjigumie j̄ih d̄aapmestovligumie. D̄ihte aaj saemide reaktam vedti maana-j̄ih voeresehoksem j̄ijtse gīelesne ̄adtjodh. Reeremedajve faarhmesti Arjeplog, Ḡallivare, Jokkmokk j̄ih Kirunan t̄j̄ielth. Tsiengelen 1.b. 2010 akte orre laake nasjovnale unnebel̄ahkoj j̄ih unnebel̄ahkoegieli bijre faamoem ̄adtjoeji. Daennie laakesne saemien gīelen reereme-dajvem vijriedi, juktie 13 vielie t̄j̄ielth daelie meatan. Saemien gīelen reeremedajve daan biejjien faarh-meste dejt̄ie t̄j̄ieltide Arvidsjaur, Berg, H̄arjedalen, Lycksele, Maalege, Sorsele, Storuman, Straejmie, Upmeje, Vueltjere, ̄Aare, ̄Alvdalen j̄ih Staare, lissine Arjeplog, Ḡallivare, Jokkmokk j̄ih Kiruna.

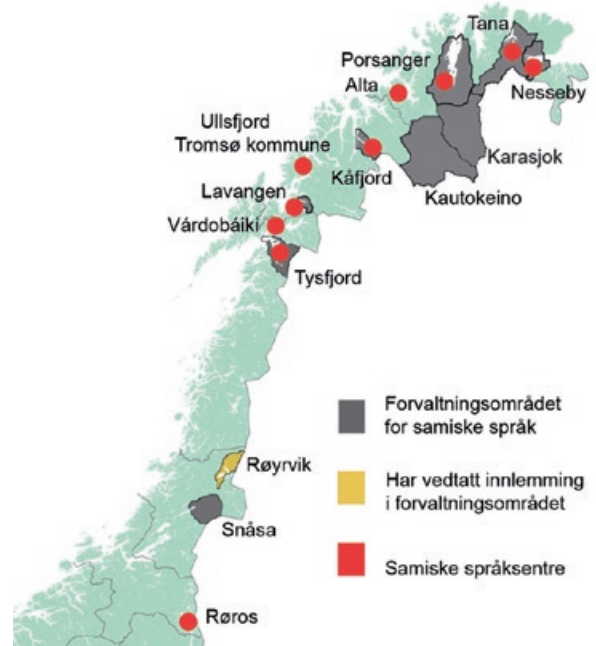
Snjaltjen 1.b. 2009 akte orre gīelelaake faamoem ̄adtjoeji Sverjesne. Gīelelaake n̄aennoste sveerjen gīele lea ̄ejviēgiēle dennie sveerjen siebriedah-kesne, bene ̄āalmege aaj diedtem ̄atna vaarjelidh j̄ih evtiedidh saemien gīelem, lissine jeatjah nasjovnale unnebel̄ahkoegiēlh j̄ih v̄aēhtagiēlh. Laake aaj vihtes-te gaajhkesh mah sijjiem utnieh aktene nasjovnale unnebel̄ahkosne edtj̄ieh nuepiem ̄adtjodh unne-bel̄ahkoegiēlem lieredh, evtiedidh j̄ih n̄ahtadidh.

Reeremedajvh dejtie saemien gielide Sævmesne, Sveerjesne jñh Nøørjesne.

Tjjielti barkoe dej saemien gieligujmie

Tjjielth aktem vihkeles rãållem utnieh gosse edtja saemien gielem nænnoestidh gaajhkine dajvine gusnie saemieh årroeminie. Sjæjsjalimmieh tjjielthen daltesisnie leah vihkeles jis saemien gieler jñh saemien kultuvre tjjieltesne maehetieh hijvenlaakan evtiesovvedh. Vihkeles tjjielth sjiehteledtieh guktie saemien kultuvre jñh gieler maehetieh gorresovvedh jñh evtiesovvedh aaj staarine jñh sijjine jñjnñh saemien årrojigujmie. Dagkeres sjiehteladteme mahta årrodh goh maanagierteafaalenasse, lohkehtimmieh saemien gielerne maadthskuvlesne, healsoe- jñh sosijalediesnjh, hokse dejtie bæeries almetjidie, nommeskilth bæjjese biejedh saemien gielerne jñh sijjieh gusnie mahta saemien gielem soptsestidh jñh kultuvrine giehtelidh.

Dejnie tjjieltine gusnie saemien årrojñh, tjjielthen soejkesjimmie byøroe eadtjohkelaakan sjiehteladtedh saemien kultuvrem, saemien gieler jñh siebriedahkejielemem vaarjelidh jñh evtiedidh. Tjjielth mah leah saemien gieler reeremedajven ålkolen, maehetieh viehkiehtidh dejtie saemien gieler jealajidh, g.j skilth saemien gieler bæjjese biejedh, Saemiej åålmegebiejjiem heevehtidh jñh darjomidie sjiehteladtedh dejtie saemien årrojide dennie voenges siebriedahkesne. Tjjielth byøroeh aaj voerkes årrodh dam saemien bieliem meatan vaeltedh siejhme dienesjinie.

Reeremedajvesne saemielaaken gielenjoelkedasside dah tjjielth aktem sjjere diedtem utnieh bievnesh jñh dienesjh faalehtidh dejtie saemien årrojidie. Maahtoem tseegkedh saemien gielerne jñh saemien kultuvresne leah vihkeles jis tjjielth edtjieh buektiehtidh hijven dienesjh faalehtidh dejtie saemien årrojidie. Saemiedigkie sjjere vierhtieh joekede dejtie tjjieltide reeremedajven sisjnelen, ihke dah edtjieh sijjen diedth saemielaaken moenemisnie tjirrehtidh. Lissine vihkeles daah tjjielth leah væjkeles rãajvarimmieh prioriteredh dejtie saemien gieler, siejhme tsavtshvierhtiej sisnjeli.

Tromsø'n tjielte aktem politihkeles nænnoestimmiem darjoeji, juktie dovne nørjen jìh saemien skilth bæjjese biejedh Fokuskvartalesne, mij lij gaervies 2004. Gåetesne raeriegåetie, gærjagåetie jìh kinove

Fylhkentjielti barkoe saemien gieligujmie

Dah fylhkentjielth maehtieh vihkeles tsevsiedæjjah årrodh saemien gielebarkosne jìjtse fylhkesne. Fylhkentjielth byørroh maahtoem hoksedh saemien gielesne jìh kultuvresne, dovne jìjtse reeremen sisnjelen jìh dej dienesji sisnjeli, mej åvteste dah diedtem utnieh.

Dah fylhkentjielth mah leah saemien gielen reeremedajvesne daan biejjien leah Finnmarhken fylhkentjielte, Tromsen fylhkentjielte, Nordlaanten fylhkentjielte jh Noerhte-Trøndelagen fylhkentjielte.

Fylhkentjielth nuepiem utnieh barkoem iktedidh dejnie saemiengielen evtiedimmine jìjtse fylhken sisnjelen, fylhken soejkesjimmiem tjìrrh. Sijjen laavenjostoelatjkoej tjìrrh Saemiedigkine, dah fylhkentjielth Finnmarhkesne, Tromsesne, Nordlaantesne, Noerhte-Trøndelagesne, Åarjel-Trøndelagesne jìh Hedmarhkesne sjijsjelamme saemien gielem, kultuvrem, siebriedahkem jìh saemien jielemh fylhkine nænnoestidh. Juktie daate barkoe edtja voemeluktie ellies sjìdtedh, dle vihkeles dah fylhkentjielth aktem eadtjohke laavenjostoem utnieh Saemiedigkine, tjìeltigujmie jìh staaten darjomigujmie, fylhken soejkesjimmesne.

Staatelès giehteldimmiej barkoe saemien gieligujmie

Kultuvredepartemente lea dihte faagedepartemente mij dam gielepolitihkeles diedtem åtna, jìh aktem bijjemes jìh siejhme diedtem åtna haamoedidh, toelhkestidh jìh eevtjedh gielepolitihkeles ulmieh Nørjesne. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente dam åejviediedtem åtna reeremen åvteste dejstie gielenjoelkedassijste saemielaakesne, jìh iktedimmie reerenassen barkoste dejnie sjiehtedimmine Den europeiske pakten for regions-eller minoritetsspråk (unnebelåhkoegielesjiehtedimmie), jìh aktem jìjtse däärjoepåastem åtna dejtie råajvarimmide saemien gieli gaavhtan. Gaajhkh departementth aktem vihkeles diedtem utnieh dej saemien gieli åvteste, sijjen faagesuerkine.

Staatelès eetath goh reerenassen darjoen åårghan, aktem sjiere diedtem utnieh saemien utniji reaktatjirkesvoetem vaarjelidh, jìh krøøhkestidh byøgkeles dienesjh leah sjiehtesjamme saemien almetji gieles- jìh kultuvremaadtose.

Hijven vuekie dienesjefaalenassesne tsiehkestahta daajroem saemien gielesne jìh kultuvresne. Reeremedajven sisnjelen joekoen vihkeles nuekies barkijh saemien gieles- jìh kultuvremaahojne däärrehtidh, jis saemien utnijh edtjeh tuhtjedh dienesjh hijven vuekiem utnieh

Daerpievoete daajroen bijre maahta faarhmestidh almetjereaktan diedth, nørjen politihkem jìh laakh ektiedamme saemien tsiehkide, daajroe gielen, kultuvrelle, histovrijen jìh jielemeligke tsiehkij bijre, daajroe saemien institusjovni jìh siebrieh bijre, jìh vielie sjiere daajroe ektiedamme jìjtsh aamhtesuerkide. Vihkeles dah barkoevedtijh mah dagkeres maahtoem daarpesjìeh maahtoevtiedæmman sjiehteledtìeh jìjtse maahtoesojkesjimmiem jìh däärrehtimmiem tjìrrh.

Reerenasse tuhtjie vihkeles saemiepolitihkeles ulmieh vååjnehtidh joekedimmieprieveine staaten eetadidie. Dam jaepien 2010 joekedimmieprieveine dorjeme jienebh sjjøhtehke eetadidie, m. råajvarimmide, råajvarimmie 2 (fylhkenålmah lohkehtimmiesuerkesne), råajvarimmie 11 (Øøhpehtimmiedirektovrate), råajvarimmie 43 jìh 44 (NAV) jìh råajvarimmie 39 (healsoegiehteldimmieh). Dah departementth

ahkedh varjasjeh mejtie daerpies dagkarinie vâáj-noehtimmine jienebh joekedimmieprievine soejke-sjeboelhken.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoede-partemente lea stillemprieviesne fylhkenålmide tjïertestamme, akte ulmie byøgkelesvoeten faale-nassh saemiengïelesne lissiehtidh, gaskem jeatjah dam saemiengïelen jñh kultuvrelle maahtoem næn-noestidh byøgkeles darjomi sisnjeli, jñh biëvnesidie saemiengïelesne lissiehtidh saemien utnijidie. Aaj dennie joekedimmieprieviesne IKT'n jñh reeremen Direktovratese, dle departemente tjïelkestamme direktovraten diëdtem dej saemien giëli åvteste jñh biëvnesh saemien giëlesne.

Saemiedigkien barkoe dej saemien gieligujmie

Saemiedigkien åssjele dejnie giëlebarkojne, lea dejtie saemien giëlide vâájnoes darjodh jñh vijrebe evtiedidh, orre sijjeh tseegkedh saemien giëlen gaavhtan, saemiengïelem jealajidh dejnie dajvine giële lea hiejjehs, jñh vijrebe evtiedidh jñh åtnoem nænnoestidh saemien giëleste, dejnie dajvine gusnie saemien akte biejjeladtje giële. Saemiedigkie sæjhta dam buektiehtidh gosse eadtjohkelaakan nååhtede dejtie tsavtshvierhtide Saemiedigkie reerie, jñh govlesadtemen tjïrrh dej voenges, regijovnale jñh voernges åejvieladtjigujmie jñh jeatjah sjyøhtehke aktørigujmie.

2010 Saemiedigkie lea 59,2 mill. kråvnah dâarjojne lyjkeme saemien giëlide (aaj guektien-gïelevoetedâarjoe). Destie Saemiedigkie jaepien 2011 5,7 mill. kråvnah maadthdâarjojne joekedi 10 giëlejarngide, jñh 7,6 mill. kråvnah lyjkeme dejtie øørnegidie mej mietie tjuara syøkedh. 2010 Saemiedigkie dâarjoem vedti 19 giëleprosjektide reeremedajven sisnjelen, jñh 22 giëleprosjektide reeremedajven ålkoelisnie. (tjåanghkan 6,6 mill. kråvnah). Saemiedigkie aaj giëleevtiedimmiem åtna goh akte dejstie prijoriteradamme råajvarimmijste Saemieåålmegen foenten nuelesne. 2010 1,5 mill. kråvnah læjkoeji, jñh dâarjoem vedti 6 giëleprosjektide.

Jaepien 2010 dle 1,2 mill kråvnah giëleråajvarimmide lyjkeme, jñh gøøkte mill. kråvnah lidtereativre-råajvarimmide Saemiedigkien foenten nuelesne.

Aktene giëleektiedimmesne dle aaj Saemiedigkien dâarjoe øøhpehtæmman – dsj. learoevierhtieh, maanagiërth jñh stipendh – joekoen vihkeles tsavtshvierhtieh juktie dejtie ulmide jaksedh mejtie bie-jeme evtiedæmman saemien giëlijste. Saemiedigkie lea 2010 lyjkeme 31,3 mill. kråvnah dâarjose saemien øøhpehtæmman. Lissine Saemiedigkie dâarjoem vadta museumidie, kultuvrejarngide jñh kultuvregåetide, jñh dâarjoe råajvarimmide healsoesuerkien sisnjelen, mij aaj stoerre ulmiem åtna dejtie bøøremes mierietsiehkide saemien giëlide sjugniedidh.

Jaepien 2011 Saemiedigkie 46 mill. kråvnah guektiengïeledâarjojne joekedamme dejtie tjïeltide jñh fylhkentjïeltide mah Leah reeremedajvesne saemielaaken giëlenjoelkedasside. Saemiedigkie aktem varjasjimmiem tjïrrehtamme dehtie guektiengïelevoetedâarjoste tjïeltide jñh fylhkentjïeltide, mah Leah reeremedajvesne saemielaaken giëlenjoelkedasside. Daan biejjien dam ryøkteth dâarjoem tjïeltide jñh fylhkentjïeltide muana Saemiedigkien fierhten jaepien budsjedtenænnoestimmesne, bieleden naan njoelkedassh guktie dam olkese ryøknedh. Dihte varjasjimmiem edtja akte bielie årrodh dehtie vâaromistie, juktie varjasjidh mejtie edtja ryøkneme-njoelkedassh dan dâarjose sjïehtedidh, jñh guktie edtja juhtedh.

Aktene giëleektiedimmesne aaj Saemiedigkien dâarjoe øøhpehtæmman – dsj. learoevierhtieh, maanagiërth jñh stipendh – joekoen vihkeles tsavtshvierhtieh ihke dejtie ulmide jaksedh mah Leah bie-jeme evtiedæmman saemien giëlijste. 2011 dle Saemiedigkie lyjkeme tjåanghkan 34,8 mill. kråvnah dâarjojne saemien øøhpehtæmman. Lissine Saemiedigkie dâarjoem vadta museumidie, kultuvrejarngide jñh kultuvregåetide, jñh dâarjoe råajvarimmide healsoesuerkien sisnjelen, mah aaj stoerre ulmiem utnieh juktie dejtie bøøremes mierietsiehkide sjugniedidh saemien giëlide.

Goh akte lihtse barkosne varjasjimmine, jñh mejtie aaj jarkelimmie øørnegistie, dle Saemiedigkie tjåanghkoeh tjïrrehtamme gaajhki tjïeltigujmie jñh fylhkentjïeltigujmie, saemien giëlen reeremedajvesne. Aaj akte sjïere seminarem åtneme Saemiedigkesne, gusnie tjïelth jñh fylhkentjïelth nuepieh utnin sijjen vuajnoejgujmie båetedh. Saemiedigkie lea raeriestimmieh orre ryøknemenjoelkedassi bijre govlehtimmesne åtneme, jñh govlehtimmiemierie lij goeven 1.b. 2010.

Saemiedigkie sæjhta aaj saemien gielem nænnoestidh jih evtiedidh dejnie evtiedimine saemien terminologijeste, jih saemien gielem nænnoestidh, vaarjelidh jih vâajnoes darjodh barkosne saemien sijjienommigumie.

Saemien gielemoenehtse lea saemiedigkiej ektieâargane dan saemien gielebarkose, jih lea âarganisatovreles Saemien parlamentareles raerine ektiedamme. Saemiedigkie lea laavenjostosne Saemien gielemoenehtsinie laavenjostoevukide evtiedamme, ihke dan tjirrh Saemiedigkiem bueriedidh goh akte Terminologije- jih sijjienommedâehkie, mij baakoelæstoeh vuarjesje. Baakoelæstoeh dan mænngan Saemien gielemoenehtsasse seedtesuvvieh, mij tjâanghkoem âtna noerhtelaanti baakoedâehkiegumie (noerhte-, julev- jih âarjel) mah baakojde jââhkesjeh. Dan mænngan baakoeh tjaalasovveme orreme dennie baakoebaanghesne, risten.no. Saemiedigkie aktine orre baakoeprogrammine barkeminie. Daate barkoe eevre aalkoelisnie. Gossege dihte orre baakoebaanghke lea stieresne, dellie sæjhta jââhkesjamme baakoelæstoeh bæjhkoetidh Saemien gielemoenehtsen nedtesijjesne www.giella.org. Saemiedigkie aaj barkeminie baakoeh evtiedidh dan kultuvremojhtesenedtesæjjan Askeladden (noerhtesaemien). Aadtjen aaj aktem âarjelsaemien baakoeprosjektem siebriedahkefaagese aalkeme.

Saemiedigkie lea govlesadteminie ovmessie aktøorigumie juktie dejtie saemien gielide nænnoestidh, aaj gaskenasjovnales. Saemiedigkie lea vuesiehtimmien gaavhtan aktene tjâanghkosne dejnie Eksperte-dâehkine dan europejen sjiehtedæmman regijovne- jih unnebelâhkoegielide, tsiehkien bijre beavneme dejtie saemien gielide Nøørjesne.

Saemiedigkie ahkedh tjïeltigumie jih dej saemien gielearngigumie râârestalla tjâanghkojne, seminarinie jih râârestalleminie, juktie saemien gielh vaarjelidh jih evtiedidh. Daah leah joekoen vihkeles laavenjostoeguejmieh Saemiedægkan. Jaepien 2009 akte orre gielearnge tseegkesovvi Lavangen tjïeltesne, Ástávuona giellagoahtie.

2009 Saemiedigkie aktem 5-jaepien gieleprogramm eelki. Dihte ulmie lea gieleprogrammen tjirrh râajvarimmiejgumie aelkedh mah maehtieh jienebh skreejredh saemiestidh. Akte dejstie râajvarimmijste lea øøhpehtimmiefaalenassh saemien gieline geerveide, mah eah saemien maehtieh, m. râajvarimmie 17.

Saemiedigkien stipendeøørnegh leah dejtie learoehkide mah saemien utnieh faagegievlesne jâarhkeskuvlesne, jih studenth jollebe øøhpehtimmesne. 4,75 mill. krâvnaah daase lyjkeme 2011. 437 learohkh jâarhkeskuvlijste stipendem âadtjoejin jaepien 2010, jih 116 studenth stipendem âadtjoejin jollebe øøhpehtimmesne jaepien 2010, akte lissiehtimmie 34 stipendinie 2009 raejeste.

2010 minngiegietjesne dle Saemiedigkie aalkeme aktem bievenesem darjodh saemien gieli bijre, gusnie sæjhta vuartasjidh dejtie haestemidie mah saemien giele âtna. Edtja ulmieh jih vukiehk evtiedidh guktie maahta dejtie samien gielide bøøremeslaakan nænnoestidh jih evtiedidh, ovmessie suerkine.

DAAN BEAJJETJE TSIEHKIE DEJTIE SAEMIEN GÏELIDE NØØRJESNE

Noerhtesaemien gielen evtiedimmie lea gellielaakan hijven orreme dej minngemes lukkiejaepiej. Dihte evtiedimmie dejstie saemiengielen reaktijste, mah leah nænnoestamme saemielaaken gielenjoelkedassine, reaktie øøhpehtimmiem åadtjodh saemiengïelesne guktie lierehtimmielaake muana, saemien meedija jih lidteratuvre, jih jijnjh ovnessie råajvarimmieh juktie saemien gielen nænnoestidh, lea dorjeme guktie noerhtesaemien aktem veakshkåbpoe sijjiem åådtjeme siebriedahkesne. Læjhkan annje stoerre haestemh ektiedamme dan vaarlæman jih evtiedæmman noerhtesaemien gielleste goh jielije åtnoe- jih soptsestallemegeiele, aaj bætijen biejjien. Joekoen dejnie dajvine mah leah reeremedajven ålkoelisnie dejtie saemielaaken gielenjoelkesside.

Julevsamien jih åarjelsamien leah unnebelåhkoegïelh aaj saemien ektiedimmesne, jih dannasinie dah gellie aejkieh evtiedimmien yørhkese båateme, viertiestamme noerhtesaemien gieline. Dihte dorjeme guktie dah gielh eah dan våajnoes orreme gosse siebriedahke dejtie saemien gielide dårjedamme. Julevsamien jih åarjelsamien gielleutnijh dan åvtteste vaenebe nuepieh utnieh sov gielen gaavnedh lidteratuvresne, filmesne, musihkesne, meedijesne jih dennie siejhme byøgkeles tjehtjielisnie, viertiestamme noerhtesaemien gieline. Dannasinie Reerenasse annje sæjhta prijoriteredh julevsamien jih åarjelsamien gosse edtja råajvarimmide dårjedidh dahkoesoejkesjisnie.

Siejhmelaaan våajnoe goh saemien gielh goh biejjieladtje gielh leah mænngeneminie. Joekoen dejnie dajvine gusnie saemien gielh akten stoerre deadtoven nuelesne orreme dehtie jienebelåhkoesiebriedahkeste, jih dejnie smaave gielesiebriedahkine. Daate joekoen julevsamien jih åarjelsamien dajvh, jih maarhkesamien jih mearoesamien dajvh.

Saemiedigkie lea 2008 aktem gielegoerhtimmiem¹ dorjeme ihke vuartasjidh guktie saemien nåhtede såemies veeljeme institusjovnine jih eetatnie saemien gielen reeremedajvesne, jih såemies veeljeme tjïeltine dajven ålkolen. Saemiedigkie lea lissine vuajneme guktie iedtje lea saemien gielen lieredh skuvline jih maanagiertine Nøørjesne. Gielegoerhtimmiem tjïerrehte fierhten njealjeden jaepien. Goerhtimmiem vuesehte ij leah stoerre jarkelimmieh guktie dælie saemien nåhtede dejnie dajvine gusnie goerhtimmiem tjïerrehti, gosse vierteste jaepine 2004².

Ij leah daan biejjien naan statistihke mij vuesehte man gellie fuelhkieh jallh almetjh mah biejjieladtje saemiestieh, jallh man gellie mah dejtie saemien gielide mæhtieh. Reerenasse sæjhta dannasinie laavenjostosne Saemiedigkine aelkedh aktem goerhtallemem juktie vuejnedh guktie saemien gielh nåhtede, m. råajvarimmie 12.

¹ "Bruken av samisk språk 2008". Daesnie:samediggi.no

² "Bruken av samisk språk 2004". Daesnie:samediggi.no

Maanagiërth jìh maadthlohkehtimmie

Saemien jilleskuvle fierhten rihkeden/golken aktem buerkiestamme saemien statistihkem bæjhkohte - "Samiske tall forteller". Akte giehtjedimmiedåehkie, maam Saemiedigkie jìh Orrestehteme-, administra-sjovne- jìh gærhkoedepartemente nammoehtamme, daam reektehtsem evtete. 7. kapihtele dennie "Samiske tall forteller 3" lea saemien gielen bijre maanagiertesne jìh skuvlesne. Giehtjedimmiedåehkie daam jeahta daan kapihtelasse:

Daam maam bøøremes vuajna gosse lea saemien gielen bijre maanagiertesne jìh skuvlesne jeapien 2009/10 lea, maadthskuvlelearohkh mah saemien faagegievlesne utnieh, dah vaananieh fierhten jaepien. Dah leah vaananamme 23 % mænngan 2005. Uvtemes lea learohkh noerhtesaemien mubpiegieline mah vaananieh. Dah leah vaananamme 39 % mænngan 2005. Ihke ulmie lea saemien gielem nænnoestidh, daate akte joekoen nåake tendesne.

Juktie daan tendensen vøøste barkedh, dle giehtjedimmiedåehkie daam råajvarimmiem raereste. -Tjuara varki njoelkedasside faage-jìh tæjmoejoekedæmman jarkelidh dejtie learohkide mah saemien mubpiegieline utnieh maadtskuvlesne, guktie ij akte stuerebe leavloev sijdth saemien veeljedh. -Tjuara dotkeminie aelkedh juktie veelebe goerehtaledh mannasinie dan jijnjh learohkh eah noerhtesaemien mubpiegieline veeljh

Gosse lea faage-jìh tæjmoejoekedimmien bijre, vuartesjh råajvarimmie 12

SAEMIEN MAANAGIËRTH JÌH MAANAGIËRTH SAEMIEN MAANAJGUJMIE

Jaepien 2009 lin àllesth 37 saemien maanagiërth, jìh 752 maanah lin noerhtesaemien maanagiërtine, 27 maanah julevsamien maanagiërtine jìh 10 maanah åarjelsamien maanagiertesne.

34 maanagiërth aaj däärjoem åadtjoejin saemien-gielen øøhpehtæmman maanagiertesne. Dejni maanagiërtine lin àllesth 73 maanah mah øøhpehtimmiem åadtjoejin noerhtesaemien gielesne, jìh 21 maanah mah øøhpehtimmiem åadtjoejin åarjelsamien gielesne. Ij naan maanagierte däärjoem øøhpehtæmman åadtjoeji julevsamien gielesne.

Goere 1. Maanah saemien maanagiërtine jìh maanah mah gieleoøhpehtimmiem åadtjoej

	2006	2007	2008	2009	2010
Maanah saemien maanagiërtine	900	1000	950	789	773
Maanah mah gieleoøhpehtimmiem åadtjoej	40	50	40	94	56
Àllesth	940	1050	990	883	829
Noerhtesaemien maanah				825	787
Julevsamien maanah				27	27
Åarjelsamien maanah				31	15
Àllesth				883	829

MAADTHSKUVLE

Ållesth 2336 learohkh øøhpehtimmiem saemiengjiesne maadtskuvlesne utnin skuvlejaepien 2009-2010. Dejstie 924 learohkh aktem dejstie saemien

gjelijste lohkehtimmiegjeline utnin, d.s.j øøhpehtimmiem lij saemiengjiesne.

Goere 2. Man gellie learohkh saemiengjeline maadthskuvlesne

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Noerhtesaemien voestesgjeline	971	984	997	964
Noerhtesaemien mubpiegjeline 2	689	536	573	547
Noerhtesaemien mubpiegjeline 3	819	834	769	647
Noerhtesaemien	2479	2354	2399	2158
Julevsaemien voestesgjeline	31	25	27	26
Julevsaemien mubpiegjeline 2	30	40	36	23
Julevsaemien mubpiegjeline 3	16	14	14	32
Julevsaemien	77	79	77	81
Åarjelsaemien voestesgjeline	18	18	19	20
Åarjelsaemien mubpiegjeline 2	78	75	68	58
Åarjelsaemien mubpiegjeline 3	20	16	14	19
Åarjelsaemien	116	109	101	97
Summe	2602	2542	2517	2336

Gaaltje: Grunnskolen informasjonssystem

JÅARRHESKUVLE

2009-2010 lea tjåanghkan 215 learohkh mah lohkehtimmiem faagesuerkesne saemien voestesgjeline vaeltieh, akte joekoen stoerre lissiehtimmie dæjmatjistie.

Skuvleaajhtere maahta saemien goh ammesgjielem faalehtidh, dastegh dam vaajteliem. Maahta dam åadtjodh goh ektiefaage, programmefaage jih prosjekte fordykning. Dïhte sæjhta jiehtedh skuvleaajhtere maahta saemien faalehtidh seammalaakan goh spaanske gjiele, russiske jv.

Goere 3. Man gellie learohkh saemien gjeline jåarrheskuvlesne

Faage	2009-2010
Samisk voestesgjeline	215
Saemien voestesgjeline, saemien 1 noerhtesaemien	190
Saemien voestesgjeline, saemien 1 åarjelsaemien	4
Saemien voestesgjeline, saemien 1 julevsaemien	23
Saemien mubpiegjeline	154
Saemien mubpiegjeline, saemien 2, noerhtesaemien	142
Saemien mubpiegjeline, saemien 2, åarjelsaemien	9
Saemien mubpiegjeline, saemien 2, julevsaemien	9
Ållesth saemien gjelh	369

Gaaltje: Utdanningsdirektoratet/Vigo, learohkeryøkne per 01.10

Goere 4. Man gellie learohkh mah aktem dejstie saemien gjelijste vaeltieh goh ammesgjiele, programmefaage jallh ektiefaage, skuvlejaepien 2009-2010

Faage	
Noerhtesaemien programmefaage	6
Noerhtesaemien ektiefaage	98
Julevsaemien ektiefaage	5
Åarjelsaemien ektiefaage	-

lieredh oahppat

Ulmieh, haestemh,
guhkiebasse strategijh
jih raaivarimmieh

LIEREDH:

Lohkehtimmiem nænnoestidh noerhte- julev- jih aarjelsaemien gielesne gaahkine suerkine

Dihthe reaktie saemien maadthlohkehtæmman jih saemien maadthlohkehtæmman leah joekoen vihkeles ihke dah saemien gielh edtjiej jaarhkedh jieleddh goh njaalmeldh jih tjaaleddh gielh. Akte vihkeles bieliie juktie dahkoesoejkesjem daardjedidh lea dannasinie orreme biëvnesh vedtedh maanaj jih noeri reaktaj bijre maanagierteafaalenassese saemien maanide, jih reaktan bijre lohkehtimmiem aadtjodh saemien gielesne. Maahtoedepartemente lea, laavenjostosne Saemiedigkine jih Øøhpehtimiedirektovratine, evtiedamme jih bæjkhoehtamme biëvnesetjaalegh daej aamhtesi bijre.

Evtiedimmie pedagogeles materijelleste maanagierte, jih learoeverhtieh mah leah Maahtoelutnjemen – Saemien mietie, leah vihkeles juktie saemien maanide gorredidh aktem jearsoes ektiedimmiem saemien gielese jih kultuvrese, akten aareh barkoen tjirrh jih

abpe skuvletijjen. Dannasinie tjierrestamme pedagogeles materijellem evtiedidh saemien maanagierte, jih aktem radtjoesåbpoe øørnedimmiem saemien learoeverhtievtiedimmeste vuarjasjidh.

Gieleeøøhpehtimmiem åvteste sæjhta daerpies årrodh evtiedimmiebarkojne jih maalleevtiedimmie saemien maanagierte jih maanagierte saemien maanajujmie.

Juktie lohkemelohkehtimmiem nænnoestidh dejnie saemien gieline Maahtoedepartemente, Orresteh-teme-, administrasjovne- jh gærhkoedepartemente jih Saemiedigkie budsjetjeaepien jaepien 2010 raejeste, vierhtieh vadteme Saemien jilleskuvlese akten guektienjaepien prosjektese Saemien lohkemearngesne. Jarngedtja gaskem jeatjah raeriestimmiem jih bihkedimmiem skuvlide barkedh øøhpehtimmiem bijre dejnie saemien gieline.

Maahtoedepartementen stillemen mietie dle Øøhpehtimiedirektovrate aktem bihkedasse evtiedamme juktie vaaksjomem tjirrehtidh saemien learohki reaktajujmie øøhpehtimmielaaken mietie. Jaepien 2010 lea vaaksjomem tjirrehtamme gaektsie tjiegtigujmie jih aktine fylhkentjietline. Øøhpehtimmiem lea birreme vaaksjome jaarhka jaepien 2011. Nordlandsforskning lea goh akte bieliie vuarjasjimmeste Maahtoelutnjemistie- Saemien, gj vuartasjamme learohki vuarjasjimmie saemien gielesste goh faage skuvlesne.

Jijnjh geerve almetjh maehtieh saemiestidh, bene eah saemien lohkedh tjaaledh. Saemiedigkie dan åvteste aktem laavenjostoelatjkoem dorjeme Saemien

jilleskuvline akten alfabetiseringsprogrammen bijre geerve saemide. Programme edtja faarhmestidh gaajhkh gieledajvh. Tromsen fylhkentjielte sæjhta aaj aktem alfabetiseringsprogrammem aelkedh geerve almetjidie Tromsesne.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoede- partemente sæjhta ektine Maahtoedepartementine j̄ih Saemiedigkine aktem goerehtimmiem aelkedh åtnoen bijre saemien gielijste jaepien 2011. Akte vi- hkeles fokuse sæjhta årroth daajroem åadtjodh man gellie geerve almetjh mah sijhtieh saemien lieredh jallh kanne sijen gielen maehtelesvoetide evtiedidh.

Juktie hijven faalenassh gorredidh saemien lohkeh- timmien bijre j̄ih lohkehtimmiem saemien gieli bijre, dle lohkehtæjjah daarpesje mah maahtoem utnieh dejnie saemien gieline. Maahtoedepartemente dan åvteste fokusem åtneme dåårrehtæmman saemien lohkehtæjjaøhpehtæmman, j̄ih lohkehtæjjaøh- pehtæmman saemien faagegievlesne, daan nu- elesne strategije dåårrehtæmman, j̄ih vueliedimmie studijelaajkojste.

Maahtoedepartemente lea 2010 raejeste aktem øør- negen sj̄iehtedamme, guktie studenth mah sæemies lohkehtæjjaøhpehtimmieh unnemes 60 studijepo- engigujmie illieh, goh akte bielie maadthøhpehtim- meste goh lohkehtæjja, dah slyøhpoeht studijelaaj- koem maeksedh. (vuartesjh råajvarimmiem 23.)

Ihke åarjelsaemien j̄ih julevsaemien edtjeh hijven evtiedimmienuepieh åadtjodh dle daerpies sj̄iere råajvarimmiejgujmie mah lea sj̄iehtedamme dejtie daerpiesvoetide gielesiebriedahkine. Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente lea dan sj̄iekenisie vierhtieh lyjkeme juktie gieleevtiedim- miem nænnoestidh åarjelsaemien j̄ih julevsaemien dajvine. Fylhkenålma Nordlaantesne dejtie vierhtide reerie. Fylhkenålma lea, laavenjostosne sj̄yøhtehke institusjovnigujmie j̄ih gielebyjresigujmie, aalkeme j̄ijnjh stuerebe j̄ih unnebe råajvarimmieh juktie dejtie gielide nænnoestidh, daan nuelesne åarjelsaemien gielebiesie j̄ih julevsaemien gielebiesie.

Ij leah dan jeenjesh mah luvliesaemien jallh pijtesa- emien nåhtadieh Nøørjesne. Læjhkan naan smaave gielebyjresh raasten sævmien j̄ih sveerjen bielesne. Vierhtieh lyjkeme ihke luvliesaemien j̄ih pijtesa- emien gielem j̄ih kultuvrem jealajidh, Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartementen budsjetden bijjelen.

Daah ulmieh sijhtieh raerieh vedtedh dan minngebe evtiedæmman daennie suerkesne:

- **Sj̄iehteladtedh guktie jienebh maanah saemien maanagierte faalenassem åadtjoeh**
- **Sj̄iehteladtedh guktie gielem aareh skreejrehte maanagiertesne**
- **Sj̄iehteladtedh guktie gaajhkh learohkh mah sijhtieh, lohkehtimmiem saemien gielesne åadtjoeh**
- **Sj̄iehteladtedh akten sj̄iere barkose julevsaemi- en j̄ih åarjelsaemien lohkehtæmman**
- **Sj̄iehteladtedh hijven mierietsiehkieh saemien- lohkehtæmman**
- **Sj̄iehteladtedh guktie lohkehtimmie hijven kvalitetem åadtje**
- **Learnohkidie skreejredh saemien gieline j̄iarh- kedh noeredaltesisnie j̄ih j̄iarhkeskuvlesne**
- **Sj̄iehteladtedh guktie jienebh j̄ih buerebe le- aroevierhtieh sj̄idtieh lohkehtimmesne saemi- engielesne**
- **Sj̄iehteladtedh øøhpehtæmman guktie jienebh saemiengielen aarhskuvlelohkehtæjjah j̄ih lohkehtæjjah sj̄idtieh**
- **Sj̄iehteladtedh minngie- j̄ih j̄iarhkeøøh- pehtæmman saemiengielesne dejtie loh- kehtæjjide maanagierte j̄ih skuvline**
- **Sj̄iehteladtedh guktie aelhie faalenassh åad- tjodh saemien gieleøøhpehtimmesne maanide, noeride j̄ih geervide**
- **Geerveøøhpehtimmiem nænnoestidh noer- hte-, julev- j̄ih åarjelsaemien gielesne**
- **Sj̄iehteladtedh guktie nuepie sj̄ædta fualhkan meatan årroth lohkehtimmesne noerhte-, julev- j̄ih åarjelsaemien gielesne.**

Dah ulmieh faamoem utnieh dahkoesoejkesjeboel- ken j̄ih dejtie tj̄ielkestahta råajvarimmej tj̄jrrh dahko- esoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien akten sj̄iere daaletje tsiehkien reektehtsen tj̄jrrh.

Saemien maanagierte-faalenassh

Råajvarimmie 1.

Bievnessh tseegkemen bijre maanagierte-faalenassijste saemien maanide.

Maahtoedepartemente edtja laavenjostosne Saemiedigkine eejhtegh, tjielth jih maanagierte-aajhterh bievnesh saemien maanaj reaktaj bijre, jih mah faalenassh jih däärjoeøørnegh mah gååvnesieh. Saemiedigkie aktem bievnese-tjaalegem evtiedamme däärjoen bijre saemien maanagierte, daan nuelesne aaj bievnesh faalenassi bijre nøørjen maanide saemien maanagierte. Departemente aaj bihkedasse seedteme tjieltide jih fylhkenålmide.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente/Fylhkenålmah jih Saemiedigkie

Råajvarimmie 2.

Maahtoevtiedimmie fokusinie gielese

a) Akte stoerre haesteme maanagierte-barkijh saemiengielen maahtojne däärrehtidh. Maahtoedepartemente sæjhta barkoem nænnoestidh juktie vielie aarhskuvlelohkehtæjjah maanagierte däärrehtidh, daan nuelesne saemiengielen aarhskuvlelohkehtæjjah.

b) Maahtoedepartemente aktem jijtse maahtoestrategijem aalkeme, mij gielesbyjresem jih gieleskreejremem åtna goh akte dejstie nijeljie prioriteradamme suerkijste. Strategijesne lea tjiertestamme "saemien maanah tjuerieh däärjoem åadtjodh altese gielem vaarjelidh." Vihkeles tjielth jih private maanagierte-aajhterh skreejrieh dejtie saemien maanagierte, jih maanagierte saemien maanajgumie, vierhtiej mietie syøkedh, joekoen gielesuerkien sisnjelen.

Departemente lea tjåanghkojne fylhkenålmajgumie birreme dah tjuerieh tjieltide skreejredh guktie jienebh tjielth saemien maanajgumie, staateles maahtoevierhtiej mietie syøkoeh. Loabát/Lavangen tjielte lea 2010 däärjoem åadtjeme fylhkenålmeste Tromsesne akten gieleevtiedimmieprosjektese. Dihte tseegkeme laavenjostoe dej vijhte noerhtemes fylhkenålmaj jih Saemiedigkien gaskem (RegioNor), sæjhta regijovnale jih voenges råajvarimmieh evtiedidh, juktie eadtjohkelaakan dejtie tjieltide tsevtisiedi-

dh mah saemien maanagierte/maanagierte saemien maanajgumie utnieh

c) Maahtoedepartemente lea diedtem jih vierhtieh Nordlaanten fylhkenålmese vadteme, ihke voenges jih regijovnale gielen sijjeh nænnoestidh maanide, noeride jih geervide. Jaepien 2009 aktem dæhkiem tseegkeme saemien aamhtesidie øøhpehtimmiegoev-tesisnie, gusnie akte dejstie lihtsegijstie diedtem åtna maanagiertevuajnoem gorredidh. Golme råræstalleh tjiirrehtamme, akte nasjovnale råræstalleme jih akte dan åarjelsaemien dajvese jih akte dan julevsaaemien dajvese. Gåabpegen råræstallemsnie maanagierte-suerkiem gorredin. Akte bieliebiejjeseminare aaj orreme aalkoegieli vaarjelimmien bijre. Laavenjostosne Jilleskuvline Bådåddjosne jih Nordlaanten fylhken-tjieltine aktem faagebiejjiem tjiirrehti dejnie nommine: Med språklige minoriteter i barnehage – helhet og sammenheng som grunnlag for barns lek og læring, med særlig blick på det samiske. Dah mah meatan desnie lin dovne maanagierte-barkijh, jilleskuvle-barkijh, almetjh tjieltijste jih studenth. Fylhkenåлма lea laavenjostosne Jilleskuvline Noerhte-Trøndelaagesne, aktem kuvsjeraajroem dorjeme maanagierte-barkijdie åarjelsaemien dajvesne. Daate kuvsjeraajroe jårhka 2010.

Stillemeprievesne 2010 fylhkenålmide, desnie tjåadtje fylhkenåлма edtja sjiehteladtedh maahtoevtiedæmman saemien maanagierte jih nøørjengielen maanagierte gusnie saemien maanah, laavenjostosne Saemiedigkine jih badth jeatjah sjyøtehke aktøorigumie. Aaj tjåadtje fylhkenåлма edtja viehkietidh sjyøtehke råajvarimmieh däärjedidh maanagierte-suerkesne Dahkoesoejkesjisnie saemien gielide. Tsiehkestahteme luhpiedimmieprievesne fylhkenålmide dah edtjeh Saemiedigkine laavenjostedh råajvarimmiej bijre mah leah dam saemien maanagierte-suerkiem sjiehtedamme. Joekoen vihkeles fokusem utnedh dejtie haestemidie mah leah åarjelsaemien jih julevsaaemien dajvi sisnjeli.

d) Maahtoedepartemente aktem jijtse tjaalegem dorjeme eejhtegidie/dejtie mah leah eejhtegi åvtes-te maanagierte. Tjaalege bievnesh vadta sjyøtehke njoelkedassi bijre, maanagierte mæriesoejkesjen bijre, jih reaktaj bijre maanagierte-sijjiem åadtjodh. Tjaalege lea jarkoestamme noerhtesaemien gielese jih daelie dam jarkoesteminie julevsaaemien jih åarjelsaemien gielide, jih gååvnese saemiedigkien nedtesæjrojne <http://www.samediggi.no> jih Maahtoedepartementen nedtesæjrosne <http://www>.

regjeringen.no Aaj sjuøhtehke fylhkenålmah sijhtieh tjaalegem bæjhkohtidh sijjen nedtesæjrojne dejnie golme saemien gieline.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente, laavenjostosne Saemiedigkine jìh sjuøhtehke fylhkenålmajgumjie.

e) Saemiedigkie nedteviermietjåanghkoeh tjirrehtamme maanagierteåvtehkidie, ålmah saemien maanagiertine, maanagièrth åarjelsaemien maanajgumjie jìh gielebarkijh mah saemien maanajgumjie berkieh. Saemiedigkie aaj tjåanghkoeh tjieltigumjie jìh maanagiertigumjie tjirrehtamme gusnie däärjoe, maahtoebijjedimmie, dovne gièle jìh kultuvre, aamhtesinie orreme. Saemien maanagierte- jìh skuvleråårestallemem tjirrehtamme. Jaepien 2010 Saemiedigkie vierhtieh joekedamme 2 gieleprosjektide saemien maanagiertine.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 3. Gieleskreejremeseminare

Saemiedigkie lea 2002 raajan gieleskreejremeseminarh tjirrehtamme ovnessie sijjine saemien dajvesne (Musken, Nesseby, Skånland jìh Røørose). Daah seminarh lin akte dejstie råajvarimmijste maahtoebijjedimmien sisnjelen maanagiertesuerkesne. Saemiedigkie vuajna daerpies dagkarinie seminarinie aaj daan biejjien. Jijnjh saemien maanagièrth leah smaave tjieltine, vaenie barkijgumjie mah maehtieh bihkedidh saemien gielen, kultvren jìh guektiengielevoeten bijre. Vihkeles eejhtegidie voerkelidh jìh skreejredh, guktie dah dam saemiengielem eadtjohkelaakan nåhtadie maanide gåetesne. Dovne maanagierte barkijh jìh eejhtegh daarpesjìeh ektesne dejtie haestemidie däästodh, mah akte saemien maanagierte åtna dej tsiehkiej bijre mah leah saemien gieleøøhpehtæmman jìh guektiengielevoetese ektiedamme. Daerpies seminarh utnedh gellene lehkesne, ihke leah joekehts haestemh ektiedamme saemien gielese, dejnie ovnessie dajvine.

Maahtoedepartemente sæjhta fylhkenålmide vierhtiejgumjie nænnoestidh, edtja gieleskreejremeseminarh tjirrehtidh. Tsiehkestahta aktem lihke laavenjostoem Saemiedigkine soejkesjimmesne jìh tjirrehtimmesne dejstie råajvarimmijste.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente jìh Saemiedigkie

Råajvarimmie 4. Evtiedimmie pedagogeles materijelleste

a) Dihte aamhteseheefte gielebyjresen jìh gieleskreejremen bijre maanagiertesne, gaervies sjidti goeven 2009. Daelie daam heeftem jarkoestamme noerhtesaemien gielese - jìh dam jarkoesteminie åarjelsaemien gielese. Akte ulmie lea heeftem aaj julevsaemien gielese jarkoestidh 2010.

Dah saemien jarkoestimmieh aamhteseheefteste sijhtieh Maahtoedepartementen gåetiesæjrose biejesovvedh.

b) Maahtoedepartemente edtja tijjen åvtse mieriesoejkesjem maanagièrten sisvegasse jìh laavenjasside staeriedidh. Edtja barkoem govlesadteminie Saemiedigkine darjodh.

Laavenjostosne Maahtoedepartementine dle Saemiedigkie aktem bihkedimmiem dorjeme mij edtja otnjegem vuesiehtidh mij maahta maanagièrten sisveginie årrodh, gosse lea saemien gieli jìh kultvreevtiedimmien bijre. Bihkedimmie lea nøørjen jìh noerhtesaemien gielesne, jìh sæjhta aaj dam jarkoestidh julevsaemien jìh åarjelsaemien gielide. Bihkedimmiem trygkeme jìh deallahtamme sjuøhtehke maanagièrtide jaepien 2010. Bihkedimmie lea Saemiedigkien nedtesæjrojne <http://www.samediggi.no>

c) Laavenjostoe jìh ektiedimmie maanagièrten jìh skuvlen gaskem stoerre ulmiem utnieh juktie saemien maanah edtjeh kontinuitetem dääjredh gieleevtiedimmesne. Maahtoedepartemente lea jarkoestamme bihkedimmiem "Fra eldst til yngst-Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole" noerhtesaemien gielese, jìh daelie dam åarjelsaemien gielese jarkoesteminie. Edtja bihkedimmiem aaj jarkoestidh julevsaemien gielese 2011. Dah saemien jarkoestimmieh aamhteseheefteste sæjhta aaj båtedh Maahtoedepartementen gåetiesæjosne.

d) Vihkeles maanagièrth, maanagierteajhterh jìh tjielth goh maanagierteåejvieladtje, bièvnesh åadtjodh mah maehtieh viehkiehtidh gielebarkoem skreejredh maanagiertesne. Maahtoedepartemente sæjhta sjehteladtedh bièvnesh jìh dääjrehtimmieh geerjehtidh hijven gieleevtiedimmieråajvarimmiej bijre jijtse nedtesæjrojne, saernieprievej jìh jeatjah

sjiehteles áeriej tjírreh, juktie bievnesh vedtedh tjíeltide jìh maanagiértide.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

f) Saemiedigkie åådtjeme govledh maanagiértijste mah däärjoem Saemiedigkeste åadtjoeh, dan stoerre vaanoen bijre pedagogeles materijelleste (stååkegaevnieh), mah dam saemien kultuvrem saemien maanagiértine vuesiehtieh, jìh nørjen maanagiértine saemien goevtesigujmie jìh saemien gieleeøhpehtimmine. Saemiedigkie sæjhta råajvarimmiejgujmie aelkedh juktie materijellem evtiedidh maanagiértide, juktie maanagierti gieleevtiedimmiebarkoem nænnoestidh, jìh dejtie saemien maanide stååkegaevnieh vedtedh mah dej saemien kultuvremaadtoem hijvenlaakan vuesiehtieh.

2009 Saemiedigkie joekedamme vierhtieh 6 learoevierhtide maanagiértide, goh spíelh, goerehtallemedirreggh, maanagærja jìh akte digitale learoevierhtie.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Maadthlohkehtimmiefaalense saemiengielesne

Råajvarimmie 5. Saemien lohkehtimmiejarnge

Suehpeden 2007 Saemien jilleskuvle Saemien lohkehtimmiejarngem tseegki. Jarnge barkeminie dejtie vihkielommes maehtelesvoetide lohkemisnie, tjaeliemisnie jìh njaalmeldh maahtoem åvtese bukedh saemiengielesne, jìh ulmie lea meatan årrodh dotkemisnie jìh dotkemasse skreejredh. Jarnge jáhta goh prosjekte.

Jarnge lea Saemien jilleskuvlesne Guovdageaidnusne, jìh skiereden 2010 njieljie barkijh åtna, ellies barkojne, jìh jienebh mah lea jarnge ektiedamme åsietijjen. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente, Maahtoedepartemente jìh Saemiedigkie leah ektesne däärjeme 3,5 mill. kråv nah dan jarnge jaepien 2010.

Prosjekteboelhken edtja vuarjasjidh mejtie byørøe däärjoem jaarhkedh 2012 raejeste. Vuarjasjimmesne edtja joekoenlaakan krøøhkedh jarngen laavenjos-

toem institusjovnigujmie mah diedtem utnieh jaarjelijh julevsamien lohkemi åvteste

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 6. Goerehtalleme learohki vuarjasjimmeste saemienlohkehtimmeste

Øøhpehtimmiedirektovrate lea Nordlandsforskningem birreme aktem goerehtallemem darjodh juktie buerebe maadthdaajroem åadtjodh guktie learohk sijen reaktah åadtjoeh øøhpehtimmie saemiengielesne, jìh guktie learohk jìjtje øøhpehtimmie vuarjasjeh. Reektehtsem åvtese bøøkti tsiengelen 2011. Ij leah annjebodts sjæjsjalamme guktie edtja illedahkigujmie vijriebasse barkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Øøhpehtimmiedirektovrate

Råajvarimmie 7. Bihkedimmieh learoesejkesjidie

Edtja bihkedasside naemhtie darjodh guktie dah vuesiehtieh guktie maahta hijven sjiehtedamme lohkehtimmie buektiehtidh. Dah bihkedassh edtjeh viehkiehtidh guktie lohkehtimmie saemien jìh nørjen gieline edtja naemhtie årrodh guktie dah learohk dam lohkehtimmie åadtjoeh maam edtjeh utnedh, daaletje laaki jìh njoelkedassi mietie.

Øøhpehtimmiedirektovrate faagedåehkieh nammoehamme raeriestimmiej mietie Saemiedigkeste.

Tjåadtjoehtæjjah: Øøhpehtimmiedirektovrate laavenjostosne Saemiedigkine.

Råajvarimmie 8. Bievnesh minngebe øøhpehtimmie-jih barkoenuepiej bijre, noeride ussjedamme

Sæjhta bievnesh, mah leah noeride ussjedamme minngebe øøhpehtimmie-jih barkoenuepiej bijre jis saemien faagine veeljie, veahkaøørnegh, jìh bievnesh däärjoeeøørnegi bijre jis saemien goh faage jaarhkeskuvlesne jìh jollebe øøhpehtimmesne veeljie, sjyøhtehke nedtesæjrojde noeride biejedh.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 9. **Statistihkem saemienlohkehtæmman darjodh, jåarhkeskuvlesne**

Daerpies buerebe jih vielie gaavnoes statistihkem utnedh gusnie vuajna man gellie learohkh jåarhkeskuvline mah lohkehtimmiem åadtjoeh saemien gielesne. Saemiedigkie jih Øøhpehtimmiedirektovrate sijhtieh jåarhkedh digkiedidh guktie maahta dam vuesiehtimmiem bøøremeslaakan darjodh, mij aaj persovnevaarjelimmiem krøøhkeste.

Tjåadtjoehtæjjah: Øøhpehtimmiedirektovrate jih Saemiedigkie

Råajvarimmie 10. **Goerehtallemepryøvenassem lohke- misnie jarkoestidh jih saemiengielese sjiehtedidh**

Vaajteles aktine saemien goerehtallemepryøvenassine, jih Saemiedigkie jeahteme dah sijhtieh meatan årrodh aktem mierievierhkiem evtiedidh nasjovnale pryøvenasside lohkemisnie saemiengielesne. Læjihkan stoerre haestemh ektiedamme jarkoestæmman tjaalegijstie dejtie saemien gielide. Juktie vaenie learohkh, ij maehtieh piloteredh nasjovnale pryøvenass saemien gielide, jih dannasinie tjuara akte hybride sjidtedh. Dellie maahta daerpies stuvremebievnesem åadtjodh (akte goerehtallemie), aaj saemien learohkijstie, maam maahta viertiestidh nøørjen learohkigujmie.

Saemiedigkie, Saemien Jilleskuvle jih Øøhpehtimmiedirektovrate edtjeh nupeide digkiedidh ihke buektiehtidh aktem nasjovnale pryøvenassem evtiedidh, ij ajve goerehtallemepryøvenassem, lohkemisnie saemien gielesne.

Tjåadtjoehtæjja: Øøhpehtimmiedirektovrate

Råajvarimmie 11. **Vaaksjome tjiehti jih fylhkentjieti tjir- rehtimmine dehtie reaktete øøhpeh- timmiem åadtjodh saemien gielesne**

Maahtoedepartementen stilleman mietie, dle Øøhpehtimmiedirektovrate jaepien 2009 strategijem

bieji guktie edtja dam vaaksjomem saemien learohki reaktijste øøhpehtimmielaaken mietie tjirrehtidh, jih aktem bihkedassem vaaksjomasse darjoeji.

Dah vaaksjomh mejtie tjirrehti gijren 2010 gaektie tjiehtine jih aktene fylhkentjietesne, joekehtsh vuesiehtin golme tjiehtine. Ektede dejtie joekehtsidie joekoenlaakan akten faatoes øørnegasse dej diediti åvteste, mah tjiehlth utnieh juktie saemien learohkh lohkehtimmiem vedtedh saemien gielesne. Aaj reekteme dannasinie learoeverhtieh fååtesieh, dle dihte akte haesteme dan lohkehtæmman saemien gielesne. Lissine illedahke vuesehte, maahta naan aejkien learohkh årrodh mah reaktoem utnieh øøhpehtimmiem åadtjodh saemiengielesne, eah reaktoe tæjmoelåhkoem åadtjoeh gaajhkine faagine, m. faage-jih tæjmoejoekedimmie Maahtoelutnjemisnie. Vååjnoe goh skuvleaajhterh joekehtslaakan gietedieh dam tæjmoelåhkoem saemieøøhpehtæmman. Ihke ij Leah dan jijnjh vaaksjomeobjekth die lea geerve jiehtedh guktie dihte siejhme tsiehknie lea suerkesne, mejtie buektehte reaktide dejtie saemien learoehkidie voebnesjidh øøhpehtimmielaaken mietie. Øøhpehtimmiedirektovratem birreme dam vaaksjomem jåarhkedh 2011.

*Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente/
Øøhpehtimmiedirektovrate / Fylhkenålmah*

Råajvarimmie 12. **Faage- jih tæjmoejoekedimmeste**

Akte barkoedæehkie gusnie tjirkijh Saemiedigkeste, Maahtoedepartementeste jih Øøhpehtimmiedirektovrateste, lea vuartasjamme faage-jih tæjmoejoekedimmie dejtie learoehkide mah øøhpehtimmiem åadtjoeh saemiengielesne. Reektehtsen ulmie lea raeriestimmiejgujmie bætedh jarkelimmiej bijre dovne maadthskuvlesne jih jåarhkeskuvlesne, juktie mieride buerebelaakan sjiehteladtedh learoehkidie. Edtja reektehtsem deelledh tsiengelen 2011. Saemiedigkie jih Maahtoedepartemente vuarjasjeh mejtie dah jarkelimmieh byøroeh govlehtæmman seedtesovvedh jih orre mierine sjidtedh øøhpehtæmman .

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente, Saemiedigkie, Øøhpehtimmiedirektovrate

Råajvarimmie 13.

Viermie maajhøøphtæmman

Fylhkenålmah edtjeh laavenjostosne Øøphtimiedirektovratine jìh jilleskuvligujmie nedteviermiem vijrebe evtiedidh dejtje lohkehtæjjide mah maajhøøphtimmiem vedtieh.

Fylhkenålmah dejnie golme noerhtefylhkine edtjeh aaj laanteraasti dâaresth laavenjostedh gaajhki dej golme saemien gieli bijre. Barkoe edtja årrodh dej bihkedassi mietie mah leah Øøphtimiedirektovraten soejkesjisnie saemien maajhøøphtæmman.

Øøphtimiedirektovrate aktem iktedimmiem soejkesje dehtie joekedimmeste vierhtijste dâastojidie, jìh evtiedimmie regijovnale strategeles soejkesjijstie byøroe meatan årrodh aktene bijjemes strategeles soejkesjisnie, gaajhkide saemien gielide, dsj. akte tjâenghkies soejkesje maajhøøphtæmman, mij vâaromem vaalta dennie soejkesjisnie saemien maajhøøphtæmman (Plan for samisk fjernundervisning).

Tjâadtjoehtæjjah: Øøphtimiedirektovrate/fylhkenålmah/jilleskuvlh

Råajvarimmie 14.

Laavenjostoe Sveerjine saemienøøphtimmien bijre

Jaepien 2009 Øøphtimiedepartemente Sveerjesne jìh Maahtoedepartemente Nøørjesne eelkin digkiedidh mejtje lea nupie laavenjostedh saemieøøphtimmien bijre. Skolverket, Øøphtimiedirektovrate jìh Fylhkenålma Nordlaantesne (mij iktedimmiediedtem âtna âarjel- jìh julevsaemien øøphtimmien âvteste) leah meatan orreme dennie barkosne. Sjæjsjalamme aktem barkoedâehkiem tseegkedh njieljie tjirkijigujmie fierhtede laanteste, desnie aaj tjirkijh Saemiedigkeste, fiereguhtene laantesne. Dâehkie edtja referatijste dejtje tjâanghkojste mah leah aamhtesen bijre orreme, raeriestimmiejgujmie bâetedh akten latjkose laavenjostoen bijre Sveerjen jìh Nøørjen gaskem saemieøøphtimmien bijre, uvtemes maajhøøphtimmie, lohkehtæjjaøøphtimmie jìh learoevierhtieh. Edtja latjkoem âehpiedehtedh Sveerjen Øøphtimiedepartementese jìh Maahtoedepartementese skiereden 2011.

Tjâadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 15.

Prosjekte laavenjostoe saemienøøphtimmien bijre raasti rastah

Sirman skuvle Nøørjesne jìh Utsjoken skuvle Såevmesne leah guhkiem laavenjosteme saemienøøphtimmien bijre maadthskuvlesne, jìh saemienlohkehtimmien bijre maanagiertesne.

Jaepien 2009 Tanan tjielte, Utsjoken tjielte jìh Tanan saemien gielearnge eelkin aktem 3-jaepien laavenjostoe prosjektem Ovttas! Saemien giele, skuvle jìh maanagiertelaavenjostoe Tana-daelesne. Prosjekten ulmie lea skuvlem jìh maanagiertelaavenjostoe eadtjoestidh, jìh tjâenghkies øøphtimmie- jìh byjjenimmiesoejkesjem evtiedidh, saemien learovierhtieh evtiedidh jìh saemien lohkehtæjjide jìh jeatjabidie raeriestidh mah saemien byjjenimmie- jìh skuvlegytjelassigujmie berkieh.

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente jìh Saemiedigkie dam prosjektem maakseme.

Tjâadtjoehtæjja: Tanan tjielte

Saemien learoevierhtieh

Råajvarimmie 16.

Saemien learoevierhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jìh jarkoestimmie

Aktem goerehtallemem tjirrehtamme gaavnoes learoevierhtijste noerhte-, julev- jìh âarjelsaemien gieline-, jìh mij learoevierhtijste fââtese ovmesse faagide/aamhtesidie jìh daltesidie. Dihte goerehtallemme vuesehte annje daarpesje saemien learoevierhtieh mah leah Maahtoelutnjemasse – Saemien sjiehtedamme. Reektehtse lea Øøphtimiedirektovraten gâetiesæjrosne: http://www.udir.no/upload/laremidler/Sluttrapport_Finnut_endelig.pdf Akte barkoedâehkie gusnie Saemiedigkie, Maahtoedepartemente jìh Øøphtimiedirektovrate meatan orreme, lea aktem radtjoesâbpoe øørnedimmiem vuarjasjamme dehtie bâetije saemien learoevierhtievtiedimmeste. Ruffien 2010, barkoedâehkie sov reektehtsem bøøkti akten radtjoesâbpoe evtiedimmien jìh dorjemassen bijre saemien learoevierhtijste :<http://www.samediggi.no/Filnedlasting.aspx?Mid1=1042&Filld=2846>

Gosse lea prosjekti bijre maadthøhpehtimmesne, dle Saemiedigkie däärjoem vadteme 42 prosjektide 2009, jñh 19 prosjektide jaepien 2010. Gaskem jeatjah gaavnoes gærjah orresistie trygkedh, jñh sjiere sjehtedamme learoevierhtieh.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

ÅARJELSAEMIEN AAMHTESEGÆRJETJH NAMHTAH LEESSEMASSE. Gielejarnge Aajege Røðrosesne lea golme årjelsaemien aamhtesegærjetjeh olkese biejeeme, mejtie maahta namhtah vâålese leessedh. Dah orre evtiedamme learoevierhtieh Leah teemaj bijre, jñh aktem ulmiem utnieh vielie darjose skreejredh årjelsaemien gielesne. Buerkeste dah ovmessie teemah guvviejgumie, årjel-saemien teermigumie jñh raajesigumie ektine, jñh baakoelæstoe jñh laavenjassh aaj gærjetjinie. Aamhtesegærjetjeh bielieh dejstie learoesoekjesjeulmide 5. daltesisnie mubpiegieline faarhmestieh, Maahtoelutnjemen mietie.

Råajvarimmie 17. **Bievneseråajvarimmieh reaktoen jñh diædten bijre saemienøhpehtæmman**

Øhpehtimmiedirektovrate aktem tjaalegem bæjhkoektamme bievniesigumie saemienlohkehtimmien reaktaj jñh diædte bijre. Dihte tjaalege lea nedtesne, jñh skuvleaajhterh jñh skuvleåvtehkh sijhtieh dam åadtjodh. Reektehtse lea Øhpehtimmiedirektovraten gætiesæjrosne:
http://www.udir.no/upload/Brosjyrer/Samisk_brosjyre_04.06.10.pdf

Tjåadtjoehtæjjah: Øhpehtimmiedirektovrate/fylhkenålma/Saemiedigkie

Gielelohkehtimmie jñh alfabetiseringe geerve almetjidie

Råajvarimmie 18. **5-jaepien geervelohkehtimmieprogramme saemien gielesne**

Saemiedigkie jñh Saemien jilleskuvle aktem latjkoem dorjeme juktie aktem 5-jaepien saemien geerveøhpehtimmie evtiedidh jñh tjirrehtidh, gaajhkine saemien gieledajvine. Dihte ulmie lea saemieh edtjeh sijjen gielem bäästede vaeltedh, jñh saemien giele edtja aktem lutnjemem åadtjodh gosse jienebh dam nåhtadieh.

Saemien jilleskuvle tjåanghkoeh åtneme dej saemien gielejarnigumie geerveøhpehtimmieprogrammen bijre gøøkt, jñh bievnesh bäästede åådtjeme gielejarnigiste misse dah viehkiem jñh däärjoem daarpesjeh, juktie dam programmem tjirrehtidh. Jaepien 2009 jilleskuvle laavenjostoem dorjeme, jñh gielekuvsjem tjirrehtamme, dejnie gielejarnigine Altesne, Kåfjordesne, Lavangenisnie jñh Porsangerisnie. Dah gielejarngh åådtjeme kuvsjesoekjesjh nåhtadidh, mejtie Saemien jilleskuvle jååhkesjamme, guktie dah gielekuvsjelearohkh Leah maahteme eksamenem vaeltedh jñh lohkemepoengh åadtjodh kuvsjen åvtete, jis dam sijhteme. 2009-2010 tjåanghkan 50 studenth tjirrehtamme jñh eksamenem vaalteme saemien aalkovekuvsjesne 1 jñh/jallh 2.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 19. **Åarjelsaemien gielelohkehtimmie geerve almetjidie**

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta viehkiehtidh vuekieh evtiedidh gusnie gielevøhpehtimmie radtjoesåbpoe sjædta, viehkine Ulpan-vuekeste. Vuesiehtamme goh Ulpan lea joekoen hijven orreme dan njaalmeldh gielevøhpehtæmman. Voestegh dam vuekiem Israjelesne evtiedi, jñh dam nåhtadamme gaskem jeatjah gællisk-øhpehtimmesne Skottlaantesne jñh Wales'sne, jñh dihte hijven orreme. Jeatjah dajvine dellie dihte njaalmeldh giele gaajh hijven sjidteme naan gille askine. Vielie radtjoesåbpoe vuekiejgumie guktie gielem lieredh, dle dääjrehtimmie jeatjah laantijste vuesiehtieh ahkedh jienebh

noerh jñh geervh sijhtieh gïelem lieredh. Prosjektesne lea sjïehtesjimmie Ulpan-vuekeste saemien-gïelese, jñh dan mænngan almetjh dâârrehtidh mah iedtjiem utnieh saemien lieredh daennie programmesne. Loabât /Lavangen tjielte Nordlaantesne lea faageles biñkedæjja.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 20. Åarjelsaemien gïeleøøhpehtimmie geerve almetjidie

Fylhkenålma Nordlaantesne lea 2010 aktem prosjektem aalkeme juktie Ulpan-vuekiem sjïehtedidh åarjelsaemien gïelese. Daate vuekie nuepiem vadta dejtie båeries saemide mah Leah væjkeles saemies-tidh, lohkehtæjjine årrodh kuvsjine. Ulmiedåehkie lea geerve almetjh, eejhtegh jñh noerh mah sijhtieh åarjelsaemien lieredh.

Tjirrehteminie råajvarimmiem 2010 jñh 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

UNIVERSITETE TROMSESNE lea 2009 raejeste maahteme bachelorgraadem faalehtidh, aktine sjïere leavlojne saemien ammesgïeline. Saemien ammesgïeline voestegh vedti goh akte sjïere aamhtese aktene pryøveprojektesne, akten golmejaepienboelhken, åvtelen dam lohkemem vijrebe evtiedi akten bacherlorstudijasse. Daate faage lea dejtie studentide mah eah saemien åvtelhbodti maehtieh, jñh aktem jiebne studentelåhkoem åtneme mænngan eelki. Faage lea attraktijve orreme dovne dejtie saemide mah gïelem dasseme jñh sijhtieh dam bäästede vaeltedh, jñh gïeledotkiji luvnie. Universitete Romsesne aaj soejkesje tjaelemekuvsem faalehtidh dejtie mah saemien maehtieh.

Råajvarimmie 21. Alfabetiseringprosjekte geerve almetjidie Tromsesne

Tromsen fylhkentjielte sæjhta aktem alfabetiseringprosjektem aelkedh geerve almetjidie Tromsesne. Prosjekte edtja golme skuvlejaepieh juhtedh- jñh dan mænngan edtja dam tjielkestidh. Akte prosjekten åvtehke edtja dejnie ellies tijjesne barkedh.

Alfabetiseringprosjekten ulmie lea, dah mah meatan edtjeh skraejriem åadtjodh sijjen daajroeh saemien-gïelesne formaliseredh, guktie dah edtjeh maehtedh saemien nåhtadidh dovne njaalmeldh jñh tjaaleldh. Ussjede lohkemejarng h vijhte - govhte ovmessie sijjine Tromsen fylhkesne lohkehtimmiem tjirrehtidh. Prosjektem ållermaahta laavenjostolatjkosne Saemiedigkien jñh Tromsen fylhkentjielten gaskem.

Juktie prosjektem dibrehtidh skuvleaarkebeajjan, prosjekte sæjhta årrodh studijesijjine geerve almetjidie. Dah studijesijjieh sijhtieh piloteprojektem pryøvedh, jñh lihke gaskesem utnedh stuvremedåehkine jñh referansedåehkine. Studijesijjiej tjirrh, stuvremedåehkie jñh prosjekten åvtehke sijhtieh sjïere vuekieh jñh learøvierhtieh pryøvedh.

Tjåadtjoehtæjja: Tromsen fylhkentjielte

Jollebe øøhpehtimmie jñh dâârrehtimmie

Råajvarimmie 22. Saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie

Juktie dam daerpies ferriedihksvoetem utnedh, ij Saemien jilleskuvle tjoerh maadthskuvle-lohkehtæjjaøøhpehtimmien nasjovnale mieriesoejkesjem dââriedidh. Akte moenehtse, maam Maahtoedepartemente nammoehtamme, aktem raeriestimmiem mieriesoejkesjasse evtiedi akten orre saemien lohkehtæjjaøøhpehtæmman. Mieriesoejkesje edtja dejtie bijjemes nasjovnale moenemidie vedtedh (mieriedimmie), man guhkiem edtja årrodh, jñh mah åejviebiehkieh dñhte saemien maadthskuvlelohkehtæjjaøøhpehtimmie edtja utnedh.

Mieriedimmie saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie sjïditi, akten vijries govlehtimmien jñh råårestallemen

mænngan Saemiedigkine, departementeste nænno-estamme njoktjen 1.b. 2010 jñh faamoem átna dehtie miereste jollebe øøhpehtæmman tsaaka, seamma jaepien. Mieriedimmie lea dehtie universitetide jñh jilleskuvlide mah saemien maadthskuvlelohkehtæjja-øøhepehtimmiem vedtieh. Daelie ajve Saemien jilleskuvle mah dagkeres øøhpehtimmiem faalehte.

Ruffien 2010 Maahtoedepartemente aktem sji-ere lohkehtæjjaøøhepehtimmieregijovnem tseegki saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman. Regijovne, gusnie Saemien jilleskuvle, Jilleskuvle Bådåddjosne, Jilleskuvle Finnmarhkesne, Jilleskuvle Noerhte-Trøndelagesne jñh Universitete Tromsøsne meatan, lea 700 000 krávnah áádtjeme, juktie skreejredh dah buerebe øøhpehtimmiievuekien ávteste laavenjostoe, saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmesne.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 23. **Råajvarimmieh juktie dåårrehtidh saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman jñh lohkehtæjjaøøhepehtæmman saemien gieline faagegievlesne**

Jijnjh lohkehtæjjah fáåtesieh, mah maehtieh øøhpehtidh dejnie gieline noerhtesaemien, julevsamien jñh áarjelsamien. Daan biejjien vaenie orre studenth lohkehtæjjaøøhepehtimmesne saemiengielesne. Akte vihkeles darjome lea dannasinie dåårrehtimmiem lissiehtidh lohkehtæjjaøøhepehtæmman dejnie saemien gieline, jñh saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmesne.

Saemien jilleskuvle vierhtieh áádtjeme juktie aktem barkoedáehkiem øørnedh jñh stuvredh, mij edtja aktem nasjovnale strategijem evtiedidh juktie jollebe saemien øøhepehtæmman dåårrehtidh, joekoen saemien giele- jñh lohkehtæjjaøøhepehtimmiem, daan nuelesne vierhtieh akten ráårestallemasse dåårrehtimmiem bijre. Raeriestimmieh akten dåårrehtimmiem strategijese lea dorjesovveme aktene laavenjostosne Jilleskuvline Noerhte-Trøndelagesne, Jilleskuvline Bådåddjosne, Universitete Tromsøsne jñh øøhepehtimmiem direktovratine, jñh raeriestimmieh departementese seedtesuvvin ruffien 2010. Jaapan 2010 1,5 mill. krávnah dáårjeme dan ássjelasse.

Våájnoe goh kampanje "Drømmejobben" hijven orreme Finnmarhken gaavhtan. Sæjhta vuarjasjdih mejtie edtja aktem seammaplieres kampanjem tjirrehtidh, ussjedamme dehtie noerhtesaemien dajvide Finnmarhken álkolen, jñh dan julevsamien jñh áarjelsamien gieledajvese.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

NIEKEDSBARKOE: Saemien jilleskuvle, Saemiedigkie, KS Finnmark, Jilleskuvle Finnmarhkesne jñh Fylhkenálma Finnmarhkesne aktem kampanjem eelkin 2009 (Drømmejobben/Gollevirgi) ihke jienebh studenth dáårrehtidh dehtie gøøkte lohkehtæjjajilleskuvlide fylhkesne. Maahtoedepartemente dam kampanjem beetnegigujmie dáarjoeji. Iktedamme tsaekiehtimmiem (Samordnet opptak) skuvlejaapan 2009-2010 vuesiehtie aktem stoerre lissiehtimmiem ohtsijjstie aarhskuvlelohkehtæjjaøøhepehtæmman Saemien jilleskuvlesne, jñh badth veanhta daate kampanje akte vihkeles fáantoe orreme. Jaepien 2010 tjåanghkan báateme 53 ohtsemh saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmiem 2010-2011, mah Saemien jilleskuvle faalehte. Viertestamme jaepine 2007, dellie lin ajve 11 ohtsijh saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman jilleskuvlesne.

Råajvarimmie 24. **Goerehtalledh man jijnjh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies**

Daerpies goerehtalledh man gellie saemiengielen lohkehtæjjah daerpies, jñh råajvarimmiejgujmie aelkedh, juktie dáårrehtimmiem nænnoestidh.

Eadtjohkelaakan náhtadamme man gellie learohkh jáarhkeskuvlesne mah saemien goh voestes jallh

mubpiengielem utnieh jaepien 2009, ihke studenth däärrehtidh saemien lohkemidie. Maahtoedepartemente vuajna daerpiess dam däärrehtimmiem saemiengielen lohkehtæjijste nænnoestidh, goerehtaledh man gellie samiengielen lohkehtæjjah daerpiess, jïh daatah skååffedh man gellie lohkehtæjjah daan biejjien. Øøhpehtimmiedirektovrate lea 2010 stillemem åådtjeme aktem dagkeres goerehtallemem aelkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 25. Tjeavadimmie bielijste studijelaajkoste

Jaepien 2010 raejeste aktem øørnegem sjiehtesji juktie studijelaajkoem tjeavadidh 50 000 kråvnaj raajan, dejtie studentide mah 60 studijepoengh jallh vielie illieh saemien gielesne goh akte bielie daejstie øøhpehtimmijste gjjreboelhken jallh tjaktjeboelhken 2010:

- Saemien siejhmehlohkehtæjjaøøhpehtimmie (Saemien jilleskuvle)
- Saemien aarhskuvlelohkehtæjjaøøhpehtimmie (Saemien jilleskuvle)
- 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) goh akte bielie siejhmehlohkehtæjjaøøhpehtimmeste

Øørnege faarhmeste aaj dejtie mah laajkoem vaeltieh, jïh daejtie øøhpehtimmide vaeltieh:

- 60 lohkemepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) dastegh aarebi illeme praktiskpedagogeles øøhpehtimmiem (PPU)
- Praktiskpedagogeles øøhpehtimmiem (PPU) dastegh datne aarebi illeme 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh)
- 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) dastegh aarebi illeme aarhskuvlelohkehtæjjaøøhpehtimmiem
- Aarhskuvlelohkehtæjjaøøhpehtimmiem illeme dastegh datne aarebi 60 studijepoengh saemien gielesne illeme (gaajhkh saemien gielh)

Lånekasse-mieriedimmie lea jarkelamme guktie daate. Mieriedimmie lea Lånekassen nedtesæjrose biejjeme www.lanekasse.no. Sæjhta vuarjasjidh mejtie edtja vijriedidh dam øørnegem tjeavadim-

mien bijre studijelaajkoste, guktie jeatjah saemien gielestudijh aaj meatan, gosse edtja däärrehtimmi-esoekjesjem vuartasjidh, maam råajvarimmesne 23 neebneme.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Sjïere råajvarimmieh juktie julevsamien jïh åarjelsamien gielh nænnoestidh.

Ihke åarjelsamien jïh julevsamien edtjeh hijven evtiedimmienuepieh åadtjodh, lea daerpiess aktine sjïere barkojne mah leah ussjedamme dejtie gielesiebriedahkide.

Jaepien 2009 Fylhkenålma Nordlaantesne stillemem åadtjoeji Barkoe- jïh ektiedimmiedepartementeste råajvarimmieh evtiedidh juktie julevsamien jïh åarjelsamien gielh nænnoestidh. Dihte stilleme lea abpe dahkoesoekjesjeboelhkem. Fylhkenålma 2 mill. kråvnah daase åadtjoeji 2009 jïh 2010. Dåarjoe jaarhka 2011.

Råajvarimmie 26. Åarjelsamien maanagiierteråajvarimmieh.

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta maahtoelutnemem aelkedh dejtie aarhskuvlelohkehtæjjide maanagierte mah åarjelsamien maanah utnieh, jallh leah dajvine gusnie åarjelsamien kultuvre jielije. Sisvege edtja dovne kultuvre jïh giele årrodh. Gosse lea gielen bijre edtja leavloem biejedh metodihkese jïh råajvarimmide mah gielem våajnoes jïh jielije darjoe, gaajhkesidie maanagiertesne. Viermiem bigkedh, vaaksjodh jïh hospiteredh sijhtieh akte bielie årrodh dehtie øørnedimmeste. Råajvarimmie lea akte laavenjostoe Fylhkenålmine Noerhte-Trøøndelagesne jïh Åarjel-Trøøndelagesne. Jilleskuvle Noerhte-Trøøndelagesne diedtem åtna dan faageles sisvegen åvteste.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 27.

Julevsaemien

maanagierteeråajvarimmieh

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta aktem maaht-elutnjemem aelkedh dejtie aarhskuvlelohkehtëæjjide maanagiertine mah julevsaemien maanah utnieh, jallh lea dejnie dajvine gusnie julevsaemien kultuvre jielije. Sisvege edtja dovne kultuvre jìh giele årrodh. Gosse lea gielen bijre edtja leavloem biejedh meto-dihkese jìh råajvarimmide mah gielem våajnoes jìh jielije darjoeh gaajhkesidie maanagiertesne. Viermiem bigkedh, vaaksjodh jìh hospiteredh sijhtieh akte bielic årrodh dehtie øørnedimmeste. Sæjhta såemies dejstie råajvarimmijste aaj tjirrehtidh aarhskuvlelohkehtëæjjajgumie ektine, åarjelsaemien dajvesne. Fylhkenålma Nordlaantesne aktem dæjpeles jìh bijjemes diedtem åtna, jìh Universitete Nordlaantesne edtja diedtem utnedh dan faageles sisvegen åvteste.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 28.

Saemien gieleråajvarimmieh

maanagiertesne

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta gieleråajvarimmiejgumie aelkedh ryøktesth riekteme dejtie saemien maanide dejnie maanagiertine Bjerkvik, Årran jìh Jentoftsletta. Universitete Nordlaantesne sæjhta faageles tjåadtjoehtæjjine årrodh. Råajvarimmie lea gaajhkide barkijidie daejnie golme maanagiertine. Sæjhta vihkeles årrodh gielem våajnoes darjodh gosse ij ajve dah saemien maanah, bene aaj dah mah jeatjah gielemaadtoem utnieh, åadtjoeh gieline åahpanidh. Metodihkeles barkoevuekieh dan aalterdåahkan sijhtieh vihkeles årrodh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 29.

Åarjelsaemien gielebiesie

Fylhkenålma Nordlaantesne åarjelsaemien gielebiesiem øørnede laavenjostosne Saemieskuvleståvrojne Sveerjesne. Dihte ulmie dejnie gielebiesine lea åarjelsaemien jealajidh, nænnoestidh jìh evtiedidh goh åtnoe- jìh soptsestallemebiele. Prosjekte edtja skreejredh stuerebe barkose juktie åarjelsaemien

lieredh, jìh gielesijjeh sjugniedidh gusnie maahta åarjelsaemien nåhtadidh aktene saemien dajvesne bårrode årrojgumie. Prosjekten jeatjah ulmie lea learohki eejtegidie däärjedidh. Åarjelsaemien gielebiesie øørnesovvi skiereden 2008, skiereden 2009 jìh gøøkte gielebiesie 2010. Joekoen jijnjh learohkh meatan orreme dejnie gielebiesine, jìh fiereguhtene gielebiesesne jaepien 2010 85 jìh 65 learohkh meatan orreme. Ussjede daate råajvarimmie edtja abpe dahkoesoejkesjeboelhkem jårhkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 30.

Julevsaemien gielebiesie

Nordlaanten fylhkenålma, laavenjostosne Dragen skuvline jìh saemieskuvline Johkemehkesne, aktem tjængkhies gielebiesiem øørnede sijnen julevsaemien learohkidie skiereden 2009. Nordlaanten fylhkenålma lea ektine Dragen skuvline jìh skuvligumie Johkemehkesne jìh Gällivaresne aktem julevsaemien gielebiesiem øørnedamme 2010. Gielebiesien ulmiedåehkie lij noerh saemien voestesgieline. 19 learohkh meatan. Edtja gielebieside fierhten jaepien øørnedh fiereguhte Nøørjesne jìh Sveerjesne. Ussjede dah bæetije gielebiesie edtjeh learohkidie årrodh mah saemien voestesgieline jìh mubpiegieline utnieh. Sæjhta aktem orre julevsaemien gielebiesiem øørnedh Nøørjese jìh Sveerjese Dragesne jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 31.

Karriere-bihkedimmie saemien

learohkidie jìh kaandidatide

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta karriere-bihkedimmie nænnoestidh, åarjelsaemien jìh julevsaemien noeri luvnie. Dihte ulmie lea jienebh saemien learohkh skreejredh jollebe øøhpheptimmie ohtsedidh, gusnie fokuse lea giele jìh lohkehtëæjjaøøhpheptimmie. Sæjhta aaj viehkiehtidh gaertjedidh olles dan jijnjh learohkh saemienøøhpheptimmie laehpieh maadthskuvleste jårhkeskuvlese, jìh jårhkeskuvleste jollebe øøhpheptæmman. Aktem barkoedåehkiem nammoetamme mij edtja julevsaemien lohkehtëæjjaøøhpheptæmman däärrehtidh. Sæjhta

aktem seammaleejns dâehkiem nammoehtidh mij edtja jaarjelsaemien lohkiemidie dâârrehtidh. Sæjhta barkoem tjirrehtidh gijren 2011.

Fylhkenålma Nordlaantesne aktem skraejrieseminarum øørnedi julevsaemien noeride Bådåddjosne ruffien 2009. Ulmie lea biëvnesh vedtedh studijefaa-lenassi jïh barkoenupejij bijre, jïh viehkiehtidh noeride skreejredh jollebe øøhpheptimmiem vaeltedh. Seammaplieries seminarum sæjhta aaj jaarjelsaemien noeride tjirrehtidh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 32. Kuvse maajthøhpheptimmie- pedagogihkesne

Ahkedh vielie dehtie saemienøøhpheptimmeste lea maajthøhpheptimmien tjirrh. Dihte dannasinie ahkedh jïenebh saemieh jïh saemien learohkh staarine årroeminie, jïh saemien øøhpheptimmiem krieveh. Dannasinie daerpies orreme maahtoem nænnoestidh maajhøøhpheptimmien bijre juktie kvalitetem lissiehtidh daan øøhpheptæmman. Kuvse lij Tråantesne skiereden 15. jïh 16. b. 2010, jïh desnie lin 26 almetjïh meatan. Desnie vøøjni lea daerpies jïenebh maahtoelutnjeme råajvarimmiejgumie maajhøøhpheptimmiemetodihken sisnjelen. Dannasinie Fylhkenålma Nordlaantesne aktem prosjektem aalkeme juktie aktem kuvseraajroem evtiedidh saemien maajhøøhpheptimmesne laavenjostosne Global-skuvline, mij lea akte nænnoes aktøøre maajhøøhpheptimmien sisnjelen.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 33. Evtiedimmieprosjekte Noerhte- Trøndelagen fylhkentjïeltesne

Noerhte-Trøndelagen fylhkentjïelte sæjhta, goh regionale aktøøre, viehkiehtidh maallh evtiedidh guktie edtja lohkehtimmiem dennie 13-jaepien skuvleboelhesne jïh jollebe øøhpheptimmesne iktedidh, jïh råajvarimmieh evtiedidh gusnie gielem jïh kultuvremaah-toem ektesne vuartesje. Fylhkentjïelte lea dannasinie aktem prosjektem aalkeme juktie soejkesjidh guktie fylhke, laavenjostosne jeatjah aktøørigumie, edtja viehkiehtidh saemien gielem jïh kultuvrem gorredidh.

Jaepien 2010 aktem prosjekten åvtehkem seehteme dan prosjektese jïh aktem stuvremedâehkiem nammoehtamme prosjektese. Orrestehteme,- reereme-jïh gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 vierhtieh dâårjeme bielide dehtie prosjektete.

Tjåadtjoehtæjja: Noerhte-Trøndelagen fylhkentjïelte

Råajvarimmie 34. Raeriestimmie jaarhkeskuvline, åarjelsaemien dajvine.

Saemiedigkie sæjhta aktem laavenjostoeprojektem aelkedh fylhkentjïeltigumie ektine, juktie aktem raeriestimmiedienesjem tseegkedh jaarhkeøøhpheptimmesne åarjelsaemien dajvesne.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie jïh sjyøhteheke fylhkentjïelth

Jeatjah gieleråajvarimmieh

Råajvarimmie 35. Jealajimmie saemien gieleste marhke- saemien dajvine Åarjel-Tromsesne jïh Noerhte Nordlaantesne

Dah marhkesaemien dajvh Åarjel-Tromsesne jïh Noerhte Nordlaantesne Leah stoerre deadtoven nuellesne orreme stoerresiebriedahkeste. Dihte saemien smaarege mij åtnasåvva dajvesne, lea åajvahkommes noerhtesaemien gieleste. Dej minngemes luhkiejaepiej die eadtjohke saemien byjresh regijovnesne orreme, mah jealajimmie, vaarjelimmie jïh evtiedimmie saemien kultuvreste barkeme. Vårdobaiki saemien jarngie jïh dihte saemien festivale Márkomeannu Leah vihkeles aktøørh orreme daennie evtiedimmesne. Seammalaakan gosse lea barkoen bijre duedtiem jealajidh jïh nænnoestidh regijovnesne. Ihke Loabát/Lavangen tjïelte akte bielie sjïdti dehtie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedasside 2009 raejeste, jïh ihke aktem gielejargem tjïeltesne tseegkeme dihte sæjhta stoerre ulmiem utnedh gieleevtiedimmin gaavhtan.

Dihte gielen jealajimmie daejnie dajvine læjhkan jïjnïh haestemi uvte tjåådtje. Joekoen daerpies gaavnedimmiesijïeh tseegkedh gusnie maanah, noerh

jih geervh maehtieh tjáanghkanidh, jih ektesne saemien gielem nænnoestidh jih átnoem evtiedidh, vuesiehtimmien gaavhtan gielebiesieh. Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente sæjhta vierhtieh læjkodh juktie jealajimmie-barkoem saemien gielese nænnoestidh marhkesaemien dajvesne. Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta vihkeles årrodh daennie barkosne.

Tjáadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente

Råajvarimmie 36. Jealajimmie luvliesaemien gieleste jih kultuvreste

2009 Barkoe- jih ektiedimmiedepartemente 500 000 krávnah däärjoeji dan ávteprosjektese Skoltesamisk kultur over grenser. Prosjekteboelhken tjírrehtamme pilotedarjomh juktie gaavnedimmiesijjeh sjugniedidh jih viermieh bigkedh. Gihtjehtimmiej tjírroh, almetjetjáanghkojne jih kuvsjine gaajhkine golme laantine lea tjíertestamme soejkesjidh jih tjielkestidh prosjektedarjomh mah leah skoltesaemien jítsh vuartojde jih vuajnojde bigkeme. Ávteprosjekten tjírroh, gaskem jeatjah aktem goerehtallemem tjírrehtamme dejstie almetjijstie mah skoltesaemien gielem, kultuvrem jih vytnesjimmiem haalvoeh.

Ávteprosjekten váaroemisnie aktem 3-jaepien raastendáaresth prosjektem evtiedamme. Prosjekte beetnegh Interreg Sápmiste áádtjeme, nasjovnale beetnegigujmie Sáevmeste jih Nøørjeste. Prosjekten tjáadtjoehtæjjah lea Østsamisk museum jih Enare museum. Prosjekten áejvieulmie lea viehkiehtidh skoltesaemien kultuvrem, gielem jih identitetem nænnoestidh jih evtiedidh aktene raastendáaresth vuajnosne Sáevmesne, Nøørjesne jih Russlaantesne. Prosjekte akte laavenjostoe gaskem Østsamisk museumem Nøørjesne, Sámi oahpahudgusovddás'em (saemien learoejarng) Sáevmesne (áejvieguejmie) jh Lovozero barkoeskuvlem nr. 26 Russlaantesne. Orrestehteme-, reereme jih gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 däärjeme 700 000 krávnah prosjektese. Saemiedigkie 100 000 däärjeme jaepien 2009 daan prosjektese, jih 300 000 jaepien 2010 akten baasisevuesiehtæmman Østsamisk museum'isnie.

Tjáadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente

Råajvarimmie 37. Jealajimmie pijtesaemien gieleste jih kultuvreste

Daan biejjien vaenie, jis naaken, mah pijtesaemien maehtieh Nøørjesne. Seamma aejkien lea fokuse stuerebe sjídteme juktie dam pijtesaemien gielem jih kultuvrem vaarjelidh.

Pijtesaemien Jarng, Duoddara Ráffe barkeminie pijtesaemien gielem jih kultuvrem jealajidh. Jarng vierhtieh áádtjeme Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartementeste juktie bievnedh jih kuvjsh øørnedh pijtesaemien gielen jih kultuvren bijre.

Árran julevsamien jarng dieedtem áádtjeme pijtesaemien museumdarjose Saemiedigkeste. Jaepien 2009 Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente vierhtieh Árran julevsamien jarngese vedti akten ávteprosjektese mij edtja viehkiehtidh vaarjelidh, vuesiehtidh jih átnoem saemien sijjienommijste jealajidh, pijtesaemien dajvesne.

Tjáadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente

geavahit

adnet

nuhtjedh

NUHTJEDH

Byøgkelesvoeten faale- neassh lissiehtidh utniji- die gaajhkene lehkesne siebriedahkesne

Maahtoe saemien tsiehkij jñh saemien gieli bijre staaten, regijovnale jñh tjiealten giehteldimmine daerpiess jis saemien årrojeh edtjiej hijven jñh seammavyørtegs byøgkeles dienesjh åadtjodh. Hijven kvalitete dienesjefaalenassesne tsiehkestahta almetjh gååvnesieh mah maahtoem utnieh saemien gielesne jñh kultuvresne. Byøgkeles eetath byørøeh dan åvteste diedtem vaeltedh juktie daajroem lissiehtidh saemien tsiehkij bijre jñjtse åårganisasjovnesne.

Saemielaaken gielenjoelkedassh Leah dihte vihkielommes dirrege juktie aktem hijven dienesjem vedtedh dejtie saemien utnijidie. Reerenasse dannasinie tuhtjie hijven reeremedajvem vielie vijriedidh. Mænngan 2006 reeremedajve væjranamme golme tjieiltigujmie, Divtasvuona, Snåase jñh Loabát. Raavrevijhken tjiealte Noerhte-Trøndelagesne lea ruffien 2010 nænnoestamme ohtsedidh meatan sjidtedh reeremedajvesne.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente lea laavenjostosne jeatjah departementigujmie jñh dijalogine Saemiedigkine aalkeme vuarjasjidh saemienlaaken gielenjoelkedasside. Sæjhta sjæjsjalidh mejtie daerpiess gielenjoelkedasside staeriedidh gosse dah illedahkh vuarjasjimmeste bætieh.

Juktie gorredidh staaten eetath diedtem vaeltieh dam daajroem lissiehtidh saemien tsiehkij bijre jñh saemien gieli bijre jñjtse åårganisasjovnine, dle jienebh departementth tjierrestamme saemiepolitihkeles ulmieh vååjnehtidh dejnie joekedimmieprievine sijjen vuelege eetatidie, goh fylhkenålmah, NAV, Healsoesuerkieh jñh Øøhpehtimmiedirektovrate. Dah departementth sijhtieh ahkedh vuarjasjidh mejtie daerpiess saemiepolitihkeles ulmieh vååjnehtidh joekedimmieprievine dejtie eetatidie nuelesne.

Juktie aktem hijven jñh jearsoes dienesjem gorredidh dejtie saemien utnijidie, dle joekoen daerpiess saemien toelhkestæjjajgujmie. Maahtoedepartemente lea 2010 1 millijovnem kråvnah vadteme akten laavenjostose Saemien jilleskuvlen, Jilleskuvlen Bådåddjosne, Jilleskuvlen Noerhte-Trøndelagesne jñh Jilleskuvlen Oslosne gaskem, juktie dah edtjiej ektesne aktem toelhkeøøhpehtimmie evtiedidh saemien dajvine. Healsoe- jñh hoksedepartemente aaj sijjen stillemprievine Healsoesuerkide krieveme aktem toelhkediensjem tseegkedh dejtie skiemtjelasside mah dam daarpesjñieh, jñh edtja råajvarimmieh aelkedh mah edtjiej barkiji gieles- jñh kultuvremaahtoem nænnoestidh, saemien årrojidie ektiedamme.

Juktie saemien giëlem jìh kultuvregoerkesem lissiehtidh pollisesne, dle Pollise-jìh lientsieetate barkeminie guktie barkijh edtjeh vielie saemien giële- jìh kultuvregoerkesem àadtjodh bievnese tjìrrh, kuvsjh jìh øøhpehtimmiefaalenassh. Krimanalehoksen voernges reereme lea däärrehtimmiem bieje me saemiengïelen aspirantijste faangkegætieskuvlese goh akte jìjtse barkoesuerkie, jìh lea aktem barkoedåehkiem nammoehtamme mij edtja vuartasjidh guktie lea saemien faangkine àrrodh.

Bïevnesh saemiengïelesne saemien utnijidie vihkeles juktie aktem nuekies hijven faalenassem vedtedh. NAV, Skaehtieetate jìh Ov-vaantoeraeriej tjaeleme-sijjie barkeminie bievnesh jarkoestidh saemiengïelese.

Reerenasse bæjhkoehthimmiem bievnese lissiehtamme saemien gieline sijjen nedtesæjrojne, regjeringen.no, jìh ulmie lea veahkam vielie lissiehtidh. Ihke dam ulmiem jaksedh die aktem saemien jarkoestimmiedïenesjem tseegkeme Departementenes servicesenterisnie (DSS).

Leavloem beaja àtnoem dejstie saemien gielijste lissiehtidh gyrhkeles dienesjinie, g.j jarkoestimmien jìh sjiehtedimmien tjìrrh saemien tjaalegijstie gyrhkesjæmman, bijbelejarkoestimmien tjìrrh dejtie saemien gielide. Akte jìjtse àarjelsaemien àålmege aaj tseegkeme.

Vihkeles dejtie seamma teermide laakejarkoestimmie jìh byøgkeles reeremisnie nåhtadidh, juktie ij leah jueriedisnie mah teermh leah, jìh mah nørjen baakoeh jìh lahtesh dah leah. Tanan tjielte lea 2006-2009 diedtem àtneme akten prosjektese juktie laaketeermh evtiedidh. 2010 raejeste tjielte aktem orre prosjektem aalkeme ihke jienebh teermh evtiedidh. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente jìh Saemiedigkie dam prosjektem däärjeme. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente ussjede aktem jååhkesjimmieøørnegem tseegkedh saemien laakejarkoestimmide, voestegh goh akte pryøvenasseøørnege.

Gorredidh guktie dihte orre IKT-teknologije aaj lea saemiengïelen almetjidie, lea joekoen vihkeles dovne jis edtja meatan àrrodh siebriedahkesne, jìh evtiedæmman saemien gielijste. 2010 raejeste obligatovres sjidteme ellies däärjoem meatan vaeltedh saemien væhtide, dejtie staaten giehteldimmide

mah edtjeh stuerebe jarkelimmieh darjodh, orretseegkemen jallh vijrebe evtiedimmien tjìrrh.

Giëleteknologije akte joekoen vihkeles dirrege giëleevtiedimmiebarkosne. Divvun-prosjekte lea saemien giëledirregh evtiedamme goh elektrovneles staavadimmieviehkje, staeriedimmieprogramme jìh pedagogeles programmevaaroe joekehts saemien gielide, m. råajvarimmie 61. Juktie noerhte-, julev- jìh àarjelsaemien gorredidh goh jielije àtnoegiëlh dle Reerenasse raeriestamme 4, 7 millijovnh kråvnah däärjodh 2011, juktie aktem ihkuve giehteldimmie- jìh evtiedimmiesiebriem tseegkedh Divvunese.

Saemien giëleteknologijen jarngje Universitetesne Tromsøsne (Giellatekno) goh ulmiem àtna aktem grammatihken giëleteknologijem darjodh saemien gielide jìh jeatjah noerhtegiëlide, goh teeksteproseseprogramme, pedagogeles programme, digitale baakoegærjah jìh syntetihkeles soptsestimmie. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 vierhtieh däärjeme dan jarngese akten prosjektese mij edtja guektien- jìh jienebegiëlen teermelæstoeh, baakoelæstoeh jìh transferleksika darjodh.

Daah ulmieh sijhtieh raerieh vedtedh dan minngebe evtiedæmman byøgkeles dienesjistie saemien giëlesne:

- **Noerhte-, julev- jìh àarjelsaemien terminologijem evtiedidh maam edtja healsoe- jìh hoksedïenesjinie, pollise jìh kriminalehoksesne jìh dennie jeatjah byøgkeles reeremisnie nåhtadidh**
- **Hijven healsoedïenesjeh saemiengïelesne evtiedidh saemien maanide jìh noeride**
- **Healsoedïenesjeh saemien giëlesne gorredidh bæeries saemide**
- **Saemiæstæjjaj reaktah gorredidh kriminalehoksesne**
- **Aktem hijven jìh sjiehteles saemien toelhkediensjem evtiedidh**
- **Øøhpehtimmiem jìh jååhkesjimmieøørnegem sjiehtesjidh saemien toelhkestæjjide**
- **Kuvsjh saemien giëlesne jìh kultuvresne evtiedidh byøgkeles barkijidie**
- **Baakoelæstoeh byøgkeles reeremasse evtiedidh noerhte-, julev- jìh àarjelsaemien gieline**
- **Departementi nedtesæjroeh evtiedidh noerhte-, julev- jìh àarjelsaemien gieline**

- **Hijven øørnegh evtiedidh juktie laakh, mieriedimmieh jìh byøgkeles tjaatsegh jarkoestidh noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien gielese**
- **Aktem jááhkesjimmieøørnegem evtiedidh dejtie laakide mah leah saemiengielese jarkoestamme**
- **Vaaksjomeøørnegh gorredidh juktie saemielaaken gielenjoelkedassh daárjedidh**
- **Gorredidh staaten eetath aelkieh programmevaaroeht náhtadidh mah saemien væhtah haalvoeh**
- **Gorredidh byøgkeles registerh saemien væhtah haalvoeh**

Dah ulmieh leah daan dahkoesoejkesjeboelhken, jìh dejtie tjielkestahta dej ráajvarimmiej tjìrrh dahkoesoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien akten jìtjse daaletje tsiehkien reektehtsen tjìrrh.

Saemielaaken gielenjoelkedassh

Saemielaaken gielenjoelkedasside nænnoesti jaepien 1990, jìh eelki juhtedh 1992. Saemielaaken § 1-5 viðteste saemien jìh nøørjen leah seammavyørtegs gielh, jìh dah edtjiej seammavyørtegs årrodh guktie dah moenemh jiehtieh, saemielaaken 3. kapihtelisnie. Sæmies moenemh saemielaakesne leah gaertjedamme reeremedajvese saemien gielide, mearan jeatjebh eah dagkerh geografies gaertjedimmieh utnieh. Muvhth moenemh leah tjìeltide, mearan jeatjebh aaj staaten jìh regijovnale åejvieladtjide. Aaj staaten jìh regijovnale byøgkeles åårganh diedtem utnieh, vuesiehtimien gaavhtan aktem stuerbe reaktam saemien reaktasuerkesne náhtadidh, jìh laakh jìh mieriedimmieh mah iedtjem utnieh abpe jallh bielie dejstie saemien almetjijstie, dah edtjiej saemiengielesne årrodh.

Saemielaaken gielenjoelkedassh gielen reaktah årrojdie vedtieh, gosse ovmessie byøgkeles åårganigujmie gaskesedtieh. Daate lea jarkoestimmie njoelkedassijste, bieljelimmieh jìh goere saemiengielesne, reaktoem utnedh vaestiedassem saemiengielesne åadtjodh, vielie saemien reaktasuerkesne náhtadidh, stuerbe reakta saemien healsoe-jìh sosijalesuerkesne náhtadidh, sjiere gyrhkeles dienesjh, reaktoe øøhphehtimmiepermisjovnem åadtjodh jìh reakta øøhphehtimmiepermisjovnem åadtjodh saemiengielesne.

Dah moenemh saemielaaken gielekapihtelisnie akte unnemes krieve. Gaajkhk byøgkeles åårganh

tjuerieh dejtie utnijdie krøøhkedh mah saemiestieh, aaj laaken njoelkedassi ålkolen.

Råajvarimmie 38. Vuartasjimmie saemielaaken gielenjoelkedassijste

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente mij reeremediedtem åtna saemielaakese, daan nuelesne gielenjoelkedassh laaken 3. kapihtelisnie. Dehtie vuarjasjimmeste saemielaaken gielenjoelkedassijste jaepeste 2007, jìh væjranimmie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedasside aaj julevsamien jìh åarjelsaemien gieledajvh faarhmeste, dellie departemente aalkeme saemielaaken gielenjoelkedassh vuartasjidh. Barkoem dorje ektine jeatjah departementigujmie jìh dijalogine Saemiedigkine.

Sæjhta vuarjasjidh mejtie daerpies saemielaaken gielenjoelkedassh staeriedidh gosse illeme vuarjasjimmie jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

Saemiengielen barkijh byøgkeles reeremisnie

Råajvarimmie 39. Toelhkeøøhphehtimmie jìh autorisasjovne toelhkestæjjijste

Jaepien 2010 Maahtoedepartemente 1 mill. kråvnah dåårejeme akten laavenjostose gaskem Saemien jilleskuvlem, Jilleskuvlem Bådådojsne, Jilleskuvlem Noerhte-Trøøndelaagesne, Jilleskuvlem Oslosne jìh Tromsøn Universtitetem, juktie toelhkeøøhphehtimmie evtiedidh dejnie saemien gieline. Departemente tjìerteste dah institusjovnh edtjiej fokusem utnedh laavenjostose mij stuerbe faagebyjresh jìh veaksahkåbpoe faagebyjresh sjugnede, mah ektesne viehkietieh saemien toelhkeøøhphehtimmie nænnoestidh. Dah institusjovnh edtjiej ektesne soejkesjidh guktie edtja vierhtide náhtadidh, jìh edtja dejtie náhtadidh faageles evtiedæmman, salkehtimide, laavenjostoejtjåanghkojde jìh plearoeht.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

NASJOVNALE TOELHKESTIMMIEREGISTERE vuesehte mah toelhkestæjjah laantesne gååvnesieh, jìh dej maahtoeh. Ektiedimmie- jìh gelielaaketjedirektovrate (daaroen: IMD) lea akte nasjovnale faagefaamoe juktie toelhkestidh byøgkeles suerkesne, jìh lea aajhtere dan systemese Nasjovnale toelhkestimmieregistere. Nasjovnale toelhkestimmieregistere lea gaavnoes toelhkeutnijidie daesnie, www.tolkeportal.no. Toelhkestæjjah mah luhpiedimmiem staateste åådtjeme saemien gielesne, sijnhtieh goh jeatjebh, meatan årrodh nasjovnale toelhkestimmieregisteresne.

Neavroebievnesedienesje

Saemiedigkie lea gellie aekkieh bæjjese vaalteme ihke daerpies aktine neavroebievnesedienesjinie mij hijven sjeahta dan saemien åålmegasse. Goh tjåadtjoehtæjja dan iktedæmman neavroeatati gaskem, pollise, praedtie jìh healsoe, dle Justisdepartemente barkoem stuvreme aktine salkehtimmine tjåenghkies neavroenommeren bijre, jìh tjåenghkies sentralh dejtie golme neavroeatatie. Salkehtimmie ruffien 15.b. 2009 bøøti, jìh juvnehte gaajhkh neavroebievnesesh jåhta 7 jallh 8 tjåenghkies neavroesentrali gåajkoe, sijjeste daan beajjetje 69 sentrali gåajkoe. Vaenebe sentraligujmie, mah aaj leah tjåenghkies dejtie golme neavroeatatie, dellie vuarjesje aelhebe aktem almetjem dåårrehtidh mij saemien maahta. Salkehtimmie aktene vijries govlehtimmesne orreme.

Justisdepartemente daejtie aamhtesidie Saemiedigkine råårestalleme:

- Saemiej nupie dienesjem åådtjodh saemiengieslesne daan beajjetje neavroebievnesesentralinie
- Guktie maahta sjehteladtedh ihke saemien gielesne jìh kultuvre gorresuvvieh jis jarkelimmieh sjidhtieh neavroebievnesedienesjiesnie, daan neebneme salhkehtimmiem mietie.

Siebriedahkejearsoesvoeten jìh ryøjrehtimmiem direktovrate, lea mænngan 110-sentralem vååksjeme Hammerfestesne jìh dejnie tjiektine Finnmaarkhesne mah leah saemien gielen reeremedajvesne, edtja vujejnedh guktie dah neavroebievnesesh saemiengieslesne vaestiedieh jìh gietedieh. Siebriedahkejearsoesvoeten jìh ryøjrehtimmiem direktovrate (daaroen: DSB) aktem tjåenghkies vaestiedassem åådtjoeji altese vaaksjome-reektehtsasse voerhtjen 6. b. 2010, aktene tjåenghkies priesesne 110-sentraleste Finnmaarkhesne jìh tjiektide Guovdnageaidnu, Karasjohka, Unjarga, Porsanger jìh Deatnu. DSB lea vaestiedassem gietedeminie dejtie.

Maanavaarjelimmie

Råajvarimmie 40. **Vuarjasjimmie jåarhke- øøhpehtimmeste**

Daelie dam jåarhkeøøhpehtimmiem "Barnevern i et minoritetsperspektiv" vuarjasjamme. Departemente sæjhta dehtie vuarjasjimmeste vuarjasjidh mejtie edtja aktem guhkiedimmiem utnedh dehtie øøhpehtimmiefaalenasseste.

Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mirrestalleme- jìh ektiedimmiedepartemente

Råajvarimmie 41. **Vaaksjomeøørnegen mieriedimmieh vihtiestidh**

Maanavaarjelimmie edtja saemien maanaj gielen jìh kultuvrelle lihkevoetem krøøhkedh gosse hoksem sertie jìh maanah orre fualhkan bætiehMaana-, mirrestalleme- jìh ektiedimmiedepartemente aktem barkoem aalkeme mij edtja vaaksjomem nænnoes-tidh maanaj gielesne jìh kultuvreste maanavaarjelimmesne. Råårestallemisnie Saemiedigkine seamadamme aktem govlehtimmietjaalegem olkese seedtedh raeriestimmiejgujmie jarkelimmiej bijre dennie Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling og forskrift om fosterhjem, govlehtimmiemierie lea tsiengelen 11.b. 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mirrestalleme- jìh ektiedimmiedepartemente

Healsole- jïh hoksedienesjïh

Råajvarimmie 42.

Toelhkestimmiedienesjïh healsoleदारjojne

Stillemetjaatsegisnie dejtie regijovnale healsoleदारjojne lea gellie jaepieh krieve me edtja toelhkestimmiedienesjïh tseegkedh dejtie skiemtjijidie mah dam daarpesjïeh, jïh råajvarimmiejgumie aelkedh mah edtjïeh barkijï gïele- jïh kultuvremaahtoe mænno-estidh, ektiedamme saemien årrojïdie.

Helse Nord RHF lea barkoem åådtjeme maeksedh jïh tjïrrehtidh aktem 2-jaepien toelhkestimmieprojektem juktie toelhkestimmiedienesjem bueriedidh dejtie saemien årrojïdie. Projektem aalkeme gïjren 2010. Edtja dan bïjre reektedh akten jïjtse bïevnesisnie Healsole- jïh hoksedepartementese.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole-jïh hoksedepartemente

Råajvarimmie 43.

Vaaksjome

Healsole- jïh hoksedepartemente sæjhta laavenjostosne Staaten healsovaaksjomïnie vuarjasjidh guktie vaaksjome saemiej reaktam gorrede healsole- viehkïem åådtjodh, jïh guktie reaktam daerpies healsoleviehkïen bïjre gïetede. Aamhtesem Saemiedigkïne digkïedamme. Departemente gøøkte dåeriesmoerh bæjjese vaalteme: Vaaksjome dïenesjefaalenassïne demente almetjidie, jïh vaaksjome bådjtægïetedimmïen bïjre båeries saemide. Vaaksjome sæjhta akte bielïe årrodh gosse "eldrepakken" dåarjede.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole-jïh hoksedepartemente

Råajvarimmie 44.

Seammavyørtëgs dïenesjïh julev- jïh åarjïsaemïen dajvine

Healsole- jïh hoksedepartemente sæjhta laavenjostosne Saemiedigkïne lïhkebe salkehtidh guktie maahta seammavyørtëgsvoetem healsoledïenesjïsnïe gorredidh, dejnïe julevsæmïen jïh åarjïsaemïen dajvine

Dam aamhtesem Saemiedigkïne digkïedamme. Departemente jïh Saemiedigkïe sïjhtïeh jåarhkedh dam aamhtesem dåarjedidh.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jïh hoksedepartemente

Råajvarimmie 45.

Jïehtege-baakoegærja maam edtja healsole- jïh hoksedienesjïsnïe nåhtadidh

Projektevïerhtïejgumïe Saemiedigkeste aktem jïehtege-gïetegærjam evtïedamme, maam skïem- tjehtïejmesne Porsangerïsnïe nåhtede. Gïetegærja maahta viehkïehtidh sujhtïjidie jïh dam saemïen skïemtjïjem/ dan fuelhkïeh gosse dah edtjïeh sïnsit- nïe soptsestidh, aktene institusjovnesne jïh tjïelten healsoledïenesjïsnïe. Gïetegærja sæjhta daesnie båtedh, www.helsedir.no, tjaktjen 2010.

*Tjåadtjoehtæjjah: Healsole- jïh hoksedepartemente/
Healsoleïrektovrate*

KUVSJEFAALENASSE HEALSOLE- JÏH SOSIJALE- BARKIJIDE Saemïen jïlleskuvlesne Guovdageaï- dusne. Saemïen jïlleskuvle barkemïnie aktem kuvsjefaalenassem evtïedidh healsole- jïh sosi- jalebarkïjidie. Kuvsjen ulmïe lea barkïjïh sosijale- jïh healsoledïenesjen sïsnïelen edtjïeh stuerebe daajroem saemïen kultuvren bïjre åådtjodh.

SEMINARE SAEMÏEN KULTUVREGOERKESEN BÏJRE. Saemïen nasjovnale maahtoejarngë – psykïjen healsolevaarjelimmïe (daaroen SANKS) seminarem øørnede saemïen kultuvregoerke- sen bïjre dejtïe barkïjidie Heasloe Finnmarh- kesne. Seminare ahkedh jåhta jïh lïhke dajvesne øørnesåvva. 400-500 barkïjïh Hammerfesten jïh Kirkenesen skïemtjægåetesne, jïh gaajkhkï barkïjïh klinïhkesne psykïjen healsolevaarjelïmes- ne jïh ruvsesne leah daan mearan seminarem tjïrrehtamme.

Barkoe- j̄ih murriedimmieereme

Råajvarimmie 46.

Bievnesh saemiengielesne NAV'esne

Akte j̄ijtse saemien meny-mierie nav.no'sne b̄øti gijren 2009. Dejn̄ie saemien sæjrojne riektesebievnesh b̄aetieħ barkoe- j̄ih murriedimmieeremen vieħkien j̄ih dienesji bijre, ektine dej sjȳøhteħke goerigujmie.

Barkoe- j̄ih murriedimmieetate edtja dejt̄ie b̄ievnesidie saemiengielesne utnedħ mej mietie daamtajommes giħtjie daesnie, www.nav.no, etaten vieħkien j̄ih utnijen reaktaj bijre saemiengielesne. Barkoe- j̄ih murriedimmieetate daelie jarkoesteminie sov åejvietjaalegh saemiengielese. Barkoe-j̄ih murriedimmieetate uvtemes veeljie joeħts tjaalegh noerhtesaemien gielese jarkoestidħ

Orre saemien teermħ barkoe- j̄ih murriedimmieeremen sisnjelen aahkedħ evtiesuvvieħ gosse tjaalegh jarkoste. Seamma aejkien goħ b̄ievnesh noerhtesaemien gielese jarkoste, dellie Barkoe- j̄ih murriedimmieetate aktem gielen barkoem gieħtelde aktene suerkesne mij aarebi saemien baakoeh j̄ih lahtesh f̄aatesamme.

Juktie dejt̄ie orre teermide dan hijven j̄ih t̄ijlke darjodħ goħ ḡaarede, etate sæjħta dam saemien lahtesevtiedimmieħ n̄aħtadidħ mij sj̄ædta gosse saemiengielen barkijħ j̄ih saemiengielen utnijħ gaavnedieħ. Akte nedteviermie tseegkesovveme saemiengielen barkij̄istie gamte maahtojne, mij edtja jarkoest̄æjjide vieħkieħtidħ j̄ih raeriestidħ mah baakoeh hijven nuħtjedħ ovmessie suerkine.

Tj̄åadtjoeħt̄æjja: Barkoe- j̄ih murriedimmiedirektovrate

Råajvarimmie 47.

Utnijegoereħt̄immieħ

Barkoe- j̄ih murriedimmieetate edtja voenges utnijegoereħt̄immieħ t̄j̄irreħtidħ saemien reeremedajvine. Dah illedaħkh edjt̄ieh v̄aaromem åroħdħ guktie edtja dienesjefaalenassen v̄uekiem evtiedidħ etatesne.

Mubpien bieliejaepien 2009 lij diħte voestes utnijegoereħt̄immie saemiengielesne nedtesne, dejnie

NAV-kontovrine mah leah saemien gielen reeremedajvesne Finnmaarħkesne. Dah kontovrh mah lin meatan lin NAV Tana, NAV Kautokeino, NAV Karasjok, NAV Porsanger j̄ih NAV Nesseby. Utnijħ gyħtjelassħ åadtjoejin guktie dah tuħtj̄ieh NAV-kontovren bijre, mejtie ḡaarede NAV-kontovresne saemiestidħ j̄ih vaestiedimmieħ åadtjodħ saemiengielesne.

Dah utnijħ ojħte vienħtieħ ḡaarede n̄aħt̄edidħ aktine biħked̄æjjine/aamhtesereerij̄inie mij saemeste. Dah ojħte aaj vienħtieħ ḡaarede NAV-kontovren ḡaajkoe ringkedħ j̄ih saemiestidħ NAV-kontovresne. Bene ij leah dan aelħkie prieviem t̄jaeledħ saemiengielesne j̄ih vaestiedassem åadtjodħ saemiengielesne. Saemien utnijegoereħt̄immieħ leah evtiedimmesne, j̄ih dah edjt̄ieh juħtedħ fierħten jaepien. B̄aetijen aejkien sijħtieħ aaj faarħmestidħ NAV-kontovrinie julev- j̄ih åarj̄elsaemien dajvesne.

Tj̄åadtjoeħt̄æjja: Barkoe- j̄ih murriedimmiedirektovrate

Gyrħkeles dienesjħ saemiengielesne

Saemien ḡærħkoeraerie Dennie N̄ørjen ḡærħkosne lea Ḡærħkoetj̄aangħkoen åargane saemien ḡærħkoej̄ieliemasse. Raerie edtja eevtjedħ, vaarjelidħ j̄ih iktedidħ saemien ḡærħkoej̄ielemem Dennie n̄ørjen ḡærħkosne. Saemien ḡærħkoeraerie aaj saemien gielem v̄aajnoes dorje ḡærħkosne. Saemien ḡærħkoej̄ielemem strategij̄esoejkesje lea akte strategij̄etjaatsege dan saemien ḡærħkoej̄ieliemasse Dennie n̄ørjen ḡærħkosne. Diħte soejkesje jaepiej 2012-2016 lea govleħt̄æmman orreme j̄ih ussjede dam giet̄edidħ Ḡærħkoetj̄aangħkosne voerħtjen 2011.

Soejkesje saemien jaahkoeh̄øp̄eht̄æmman lea akte lissiesoejkesje dan bijjemes jaahkoeh̄øp̄eht̄immiesoejkesjasse Gud gir – vi deler, maam Ḡærħkoetj̄aangħkosne 2009 n̄ænnoesti. Diħte saemien jaahkoeh̄øp̄eht̄immiesoejkesje edtja vieħkieħtidħ guktie saemien maanah j̄ih noerħ sij̄jiem utnieħ dennie saemien siebriedaħkesne.

Råajvarimmie 48.

D̄aarjoe bijbelejarkoest̄æmman

Det Norske Bibelselskap guħkiem d̄aarjoem åadtjeme jarkoest̄æmman j̄ih staeried̄æmman bijbelen

tjaalegijstie noerhte- jaarjel jïh julevsaemien gieline. Daelie akte staeriedimmie juhtieminië Dehtie b eries testamenteste noerhtesaemien giëlesne.

Det Norske Bibelselskap aaj d arjoem  adtje 2010, jïh lissine aktem hearram maakseme 30 pst., juktie barkoem n ennoestidh. Dihte barkoe lea  ajvahkommes orre noerhtesaemien jarkoestimmie Dehtie b eries testamenteste. Dihte ulmie lea jarkoestimmiem n htadidh laanteraasti d aresth, jïh laavenjostoeminië bijbelesielskine S evmesne jïh Sveerjesne. Lissine akte unnebe prosjekte j hta mij s emies vaeljehke bijbeletjaalegh  arjelsaemien giëlese jarkoste.

Tj adtjoeht jjah: Orresteheme-, administrasjovne- jïh g erhkoedepartemente/Det Norske Bibelselskap

Råajvarimmie 49. **Voejhkelimmie saemien   lmeginie** ** arjelsaemien giëledajvesne** **(2009-2012)**

Dihte voestes saemien   lmegeeraerie veeljesovvi g erhkoeveeljemisnie tjaktjen 2009.   lmegen bi-ejjieladtje åvtehke aktem 40 pst barkoem  tna. Akte jïjtse lihtsegeregistere dorjesovveme   lmegasse, mij daelie 221 lihtsegh  tna (tsiengelen 2011). Daelie barkeminie jienebh lihtsegh  adtjodh   lmegisnie. Mieriedimmie goeven 11. b. 2008 nr. 1317   rnegen bijre saemien   lmegasse  arjelsaemien giëledajvesne lea jarkoestamme  arjelsaemien giëlese.

Tj adtjoeht jjah: Orresteheme-, administrasjovne- jïh g erhkoedepartemente/Nidarosen bispedajve

R ajvarimmie 50. **Jarkoestimmie/sjïehtedimmie tjaale-** **gijstie gyrhkesj emman**

Soejkesjamme liturgijh dejtie saemien giëlide sjïerelaakan olkese vedtedh, jïh ij edtjeh dejtie aktene liturgije-gieteg erjesne tj onghkedh. Noerhtesaemien liturgijh leah j  hkesjamme, jïh soejkesjen mietie dah edtjeh olkese b etedh goevten 2011.

Julevsaemien liturgijh govleht emman seedtesovvin tjaktjen 2009. J  hkesjimmieprosesse juhtieminië gjïren 2011, jïh ussjedeminie dejtie olkese vedtedh 2011.

Njïeljie dejstie N  rjen g erhkoen liturgijijstie leah  arjelsaemien giëlese jarkoestamme ( ejviemeas-soeliturgije, d ape, provre jïh juvleme). Ij leah daate barkoe illeme. Dihte vijriebasse liturgijebarkoe  arjelsaemien giëlesne lea tj adtjoen jaepien 2011, ihke barkoefaamoe f  tëse. J arhka evtiedimmiebarkojne  arjelsaemien saalmijstie.

Tj adtjoeht jjah: Orresteheme-, administrasjovne- jïh g erhkoedepartemente/G erhkoeraerie/Saemien g erhkoeraerie

SAEMIEDIGKIE DÂARJOEM VADTEME JUKTIE jarkoestidh "Bibelboka mi" dejtie 4 jaepien b eries maanide noerhtesaemien giëlese. Daate akte orrestimmie dehtie "Min kirkebok/ mu girkogirji" mij olkese b  ti 1990. Saemiedigkie s ejhta edtja g erjam aaj jarkoestidh julevsaemien jïh  arjelsaemien giëlide.

Skaehtie-etate

Råajvarimmie 51. **Skaehtieetate - vijriedamme** **faalënasse saemiengielesne**

Dah goerh jïh blankehth mah uvtemes  tnasuvvieh leah jarkoestamme saemiengielesne, jïh skaehtiehmaeksijh mah dej goeri mietie gihtjeh dejtie  adtjoeh. Goere jïh biëvnesh saemiengielesne aaj gååvnesieh skaehtieetaten nedtes ejrojne. Ruffien 2010 akte orre ohtsemevuekie sjïdti skaehtieetaten nedtes ejrojne, jïh daelie aelhkebe sj dta saemiengïelen tjaatsegh gaavnedh noerhtesaemien giëlesne. Skaehtieetate s ejhta jåarhkedh goerh jïh biëvnesh saemiengielesne sjïehteladtedh, jïh darjodh guktie sj dta aelhkïe dejtie gaavnedh etaten nedtes ejrosne. Jaepien 2010 etate aalka vuarjasjidh mejtie edtja vielie nedtes ej-

roen sisvegistie jienebh gielide jarkoestidh. Sæjhta dellie vuarjasjidh mejtie edtja jienebem saemiengielese jarkoestidh.

Dah skaehtiemæksijh maehtieh saemien veeljedh gosse Skatteopplysningen gåajkoe govlehtieh, jïh dellie sijhtieh akten aamhtesereerijasse bætedh mij saemeste.

Etate lea vuekieh tseegekeme guktie edtja tjaatsegh jarkoestidh saemiengielese jïh dejtie orrestehdedh. Dovne goerh mejtie daamtaj nåhtede (v.g nomme-veeljeme, juhteme, skaehtiekårhte) jïh goerh mah maereles vääjnoeh saemien årrojiidie (v.g goerh ektiedamme dejtie aalkoejielemidie, båtsose j.v) leah jarkoestamme. Orrestahta goeride fierhten jaepien.

Ij maehtieh goerh saemiengielesne etatese elektrovneles seedtedh juktie dah noerhtesaemien væhtah eah Oppgaveregisteresne gååvnesh. Dah mah selvangivelsen paehpierisnie dâastoeh saemiengielesne, sijhtieh aaj tjaatsegh dâastodh PDF-formatasne saemiengielesne Altinnesne. Akte ulmie lea bætijen aejkien sjiehteladtedh guktie gåarede selvangivelsen saemiengielesne deelledh. Vuartesjh aaj råajvarimmiem nr. 60.

Tjåadtjoehtæjja: Skaehtieetate

Kriminalehokse

Råajvarimmie 52. Dåårrehtimmie saemiengielen faangkegâetiebarkijistie

Kriminalehoksen voernges reereme lea stuvremedijalogesne Kriminalhoksen øøhpehtimmiejarngine (KRUS), soejkesjamme barkedh saemiengielen aspiranth dåårrehtidh faangkegâetieskuvlese. Dihte ulmie lea fierhten jaepien aktem vihties lårhkoem aspiranth tsaekedh mah saemien gielem maehtieh. 2008 njieljie saemiengielen aspiranth faangkegâetieskuvlese tseeki, jïh gøøkte dejstie øøhpehtimmie tjrrehtieh ektiedamme faangkegâetide Tromsøsne jïh Vadsøsne. 2009 aktem saemiengielen aspirantem tseeki faangkegâetieskuvlese.

Daelie golme barkijh mah saemiestieh Tromsøn faangkegâetesne. Lissine faangkegâetie tjijhtje bar-

kijh åtna mah saemien gielekuvsem tjrrehtamme. Gøøkte dejstie sijhtieh jaepien 2010 aktem jaarhkekuvsem vaeltedh Saemien gielejarngesne, Mann-daelesne. Vadsø faangkegâetie gøøkte barkijh åtna mah saemiestieh.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jïh pollisedepartemente

Råajvarimmie 53. Kriminalehoksen jarnge mij maahtoem åtna saemien gielen jïh kultuvren bijre

Justise- jïh pollisedepartemente/Kriminalehoksen voernges reereme (KSF) aktem barkoedåehkiem tseegekeme mij edtja giehtjedidh guktie lea faangkine årrodh saemien faangkide. Barkoedåehkie edtja giehtjedidh:

- Vuarjasjidh guktie kriminalehokse dejtie joekehts bysvehtsvuekide tjrrehte goh faangkegâetiebysvehts, geehtelgimmie, siebriedahkebysvehts j.v.dejtie saemide mah dâapmem åådtjeme.
- Vihties raeriestimmieh vedtedh guktie kriminalehokse bøøremeslaakan maahta saemiengielen faangk h vaarjelidh, jïh mah ulmiem bysvehtstjrrehtimmie gorredieh, daan nuelesne byøroe aaj vuarjasjidh mejtie edtja aktem jijtse gietegærjam evtiedidh dâahkan.
- Salkehtidh mejtie dam daerpies maahtoem jïh kapasitetem åtna akten saemien "maahtoearngese" Tromsesne jallh Finnmaarkesne, daan nuelesne vihties raeriestimmieh dåårrehtimmie bijre ("dåårrehtidh jïh utniehtidh") barkijjistie, mah saemiengielen maahtoem utnieh jïh saemien kultuvrem dæjrieh. Dæhkie edtja vuarjasjidh guktie sjædta jis aktem "maahtoearngem" tseegekme goh akte sjiehtelovveme bielie kriminalehokseste Tromsesne jïh Finnmaarkesne.
- Daajroeh veedtjedh guktie jeatjah etath reeremedajvesne dæjpeleslaakan altese diedtem dej saemien almetji åvteste gorredieh. Byøroe aaj giehtjedidh mejtie kriminalehokse Sveerjesne jïh Sæevmesne sjiere råajvarimmieh tjrrehtieh.
- Ekonomeles jïh reereles aerviedimmieh darjodh gaajhkede raeriestimmijste mah bætieh

Barkoedåehkie edtja sov reektehtsem deelledh KSF'ese jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jïh pollisedepartemente

Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie

Råajvarimmie 54.

Saemien giele traakestimmieraerine

Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie såemies materijel-lem saemiengielesne åtna, bene lea aktem barkoem aalkeme juktie vuejnedh mejtie daerpies vielie bievenesmaterijell darjodh saemiengielesne, dovne goh tjaalegh jìh nedtesne. Brosjyreteeksth jìh plakath jarkoestamme saemiengielese jìh gaervies trygkesovvedh. Ulmie lea ahkedh gaajkhk saemien gieelh faarhmestidh.

Tjåadtjoehtæjja: Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie

Pollise

Råajvarimmie 55.

Vielie saemien gieelh jìh kultuvregoerkese pollisesne

Vielie saemien giele-jìh kultuvregoerkesem edtja bievnesei/kuvsvi/øøhpehtimmiefaalenassi tjìrrh vedtedh dejtie barkijidie pollise- jìh lientsiesuerkesne.

Orre bìhkedassem evtiedamme vierhtiej bijre mah edtjiej lissiemaaksoeh maeksedh dannasinie saemien gielem nåhtede. Bìhkedasse faamoem åtna dejtie pollisedajvide mah tjìelth utnieh reeremedajvesne Saemielaaken gielenjoelkedasside, m. Saemielaaken § 3-1, 1.mierie, jìh orrestahta dam bìhkedassem tsien-gelen 29.biejjeste 1999. Dah jarkelimmieh bìhkedas-sesne darjoeh ohtsedimmievåaromem gemtebe, jìh sagki buerebe dejtie lissiemaaksojde jååhkesjeh, mah sjìdtieh gosse saemien giele lea mirrestalleldh nøø-jengieline. Daelie dah lissiemaaksoeh meatan, mah sjìdtieh gosse edtja bysvehtsaamhtesem gietedidh. Pollisedirektovrate sæjhta diedtem vaeltedh dejtie vierhtide ohtsedimmien mietie joekedidh, aarebi Jillie-Finnmaarkhen pollisedajve dam diedtem utni.

Finnmaarkhesne, gusnie jìjnjh saemien årroj, ij badth daarpesjamme haestedh almetjh saemien gieline jìh kultuvremaahtojne gaavnoes barkoeh pollisesne syøkedh. Daelie vuarjesjeminie dam iemie bieljelimmietekstem jarkelidh daennie mieresne.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jìh pollisedepartemente

Råajvarimmie 56.

Nænnoestimmie saemien gieleste Pollisesne

Pollisedirektovate sæjhta daejtie darjomigujmie ael-kedh, juktie saemien gielem pollisesne nænnoestidh:

- Goerehtalleme dehtie gielemaahstoste mij lea pollisesne dejni guektiengielen dajvine. Daajroe maahtoen bijre sæjhta viehkiehtidh veeljedh gusnie støøremes daerpiesvoete råajvarimmiejgujmie aelkedh.
- Faalenassh sjiehteladtedh persovneles gihtjeh-timmien bijre noerhtesaemien gielesne, dejtie ohtsjidie Pollisejilleskuvlese mah noerhtesaemien ietniengieline utnieh.
- Faalehtidh eksamineringe jaarhkeøøhpehtimmesne ovmessie sivijle darjomisnie noerhtesaemien gielesne, dejtie barkijidie pollisesne mah noerhtesaemien ietniengieline utnieh.

Tjåadtjoehtæjja: Pollisedirektovrate

Råajvarimmie 57.

Sjjehteladtedh saemien gieelh elektrovneles programmevaarosne

Akte ulmie lea saemien gieelh aamhtesereerijepro-grammine sjiehteladtedh, mah leah almetjidie ussjedamme. Joekoen vihkeles gosse maahta diedth jìh reaktah saemiengieline veedtjedh, mah leah ektiedamme bysvehtsaamhtesegietedæmman jìh jeatjah dahkojde åejvieladtijjstie. Darjomem digkie-din raeresne RESP (Rådet for elektronisk straffesaks-systemer i politiet og den høgere påtalemyndighet) skiereden 2009. Sæjhta aamhtsem gorredidh gosse barka orre øørnegigujmie bysvehtsaamhtesidie. Vih-keles tjìelkestimmieh aalkeme. Uvtemes lea daerpies maallh sjiehtedidh, daan nuelesne formalijah reaktaj jìh diedti bijre.

Dennie orre bìhkedassesne aaj tjåådtje: "dìhte daerpiesvoete programmevaarose ektiedamme pollisen øørnegigujmie bysvehtsaamhtesidie, edtja Pollisedir-keovratese bievnedh akten tjåenghkies vuarjasjæm-man."

Muvhth leah noerhtesaemien gielese jarkoestamme dennie sivijlereakteles elektrovneles systemesne (daaroen: SIAN). Liensie Karasjohkesne däärjede

dam barkoem jarkoestimmine ektine Statens innkrevingsentral'ine.

Sjiehteladteme saemien gielijste elektrovneles programmevaarosne meatan vaaltasávva evtiedimiebarkosne orre bysvehtsaamhtesevuekiejgumie pollisesne.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jìh pollisedepartemente

Råajvarimmie 58. Dåårrehtimmie almetjijstie saemien maadtojne Pollisejilleskuvlese

Pollisejilleskuvle sov govlesadteme- jìh dåårrehtimiestrategijine, eajhnadávva almetjìh unnebelåhkoemaadtoste dåårrehtidh, daan nuelesne almetjìh saemien maadtoste.

Dåårrehtimmiegovlehtæjjah, mejtie Pollisejilleskuvle Bådåddjosne leejjeme, leah barkeminie learohkh dåårrehtidh Julev- jìh Jillie-Finnmaarkhkeste jåarhkeskuvlelearohki meassojne/ barkoebiejine. Dah govlehtæjjah leah ektine saemiengielen pollisine dagkarinie øørnedimmine Kautokeinosne jìh Karasjohkesne. Pollisejilleskuvle sæjhta jåarhkedh barkedh vielie studenth dåårrehtidh, saemien maadtoste.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jìh pollisedepartemente

Reerenassen åtnoe saemien gielijste

Råajvarimmie 59. Jienebh reerenassen tjaatsegijstie saemiengielesne bæjhkoehtidh

Reerenassen ulmie lea vielie saernieh, preessebïevnesh jìh jeatjah bïevnesh saemiengielesne lissiehtidh sijjen nedtesæjrojne, ráððehus.no. Juktie dam buektiehtidh dle aktem bieghkelimmiedienesjem tseegkeme jarkoestimmide saemiengielesne Departementenes servicesenterisnie. Jaepien 2010 gaajh jienebh saernieh båtame. Sæjhta aktem jìjtse vuesehtimmiem darjodh dej tjaatsegigujmie mah leah julev- jìh åarjelsaemien gieline.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

Terminologije-evtiedimmie jìh baakoegærjah

Evtiedimmie saemien teermijste lea vihkeles jis edtja buektiehtidh saemien gielem vaarjelidh jìh nænnoestidh. Bene jis edtja mahtedh saemien nåhtadidh faageles ektiedimmine, dle faageterminologije jìh faagediejvesh tjuerieh saemiengielesne årrodh.

Saemiedigkie diedtem åtna saemien gielem normeredh jìh saemien teermh jååhkesjidh Nøørjesne. Saemien gielemoenehtse dihte, mij saemien teermh jååhkesje.

Terminologije-evtiedimmie jìh normeringe leah vihkeles dejtie byøgkeles åejvieladtjide gosse laakh, mieriedimmieh jìh goerh jìh vielie jarkoste. Ihke jååhkesjimmie saemien teermijste soejme jåhta, dle dihte akte haesteme dan saemien gielem-evtiedæmman, joekoen gosse laakh jarkoste. Jìh aaj gosse saemien byøgkeles reeremisnie nåhtede. Akte ulmie lea gaajhkh tjaatsegh staateles åårganh jarkoestieh, dah edtjeh kvaliteten gaavhtan, gielefaageles gorredamme årrodh, jìh orre terminologije edtja jååhkesjamme årrodh reaktie instansese.

Råajvarimmie 60. Reeremeteermh

Evtiedimmie saemien teermijste lea vihkeles jis edtja saemien gielem vaarjelidh jìh åtnoem nænnoestidh. Gosse jarkoste stoerredigkiebïevnesh, proposisjovnh jìh jeatjah staateles tjaatsegh dejtie saemien gieline, dellie lea akte juhtije evtiedimmie dejtie teermijste, dovne noerhtesaemien, julevsamien jìh åarjelsaemien gieline. Vihkeles saemien teermh byøgkeles reeremisnie seamma ulmiem utnieh, guktie ij leah juerie mah nøørjen teermh jìh lahtesh dah leah. Akte ulmie lea gaajhkh tjaatsegh, mah staateles åårganh jarkoestieh, edtjeh gielefaageles gorredamme årrodh kvaliteten gaavhtan, jìh Saemiedigkie edtja orre baakoeh jååhkesjidh.

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente barkeminie aktine digitale baakoegærjine/ teermelæstojne juktie dan jijnjh reeremeteermh tjøøngkedh goh gåarede, mah leah åtnosne dejnie

saemien gieline. Ussjede dejtie illedh 2011. Teer-
melæstoem sæjhtha bæjhkoehdidh nedtesne guktie
gaajhkes mah saemien gieligujmie berkieh, edtjeh
maehdedh dam namhtah nåhtadidh. Daate sæjhtha
viehkiehtidh teermide harmoniseredh, jìh barkoem
giehpiedidh jarkoestæjjide.

*Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh
gærhkoedepartemente*

Råajvarimmie 61. Prosjekte saemien laaketeermh

Saemielaaken § 3-2. 1. lihtsen mietie, edtja laakh jìh
mieriedimmieh saemiengielese jarkoestidh, mah jo-
ekoen iedtjem utnieh gaajhkide jallh bielide dejtie
saemien årrojijstie. Evtiedimmie juridihkeles teer-
mijste saemiengielesne lea vihkeles edtja gorredidh
dihte saemien juridihken giele seamma ulmiem åtna,
guktie ij leah naan juerie mah nõørjen baakoeh jìh
lahtesh dah saemien baakoeh leah. Jååhkesjamme
saemien juridihkeles terminologije sæjhtha darjodh
guktie aelhkebe sjædta orre laakh jìh mieriedimmieh
jarkoestidh, jìh aktem vihties lahteseåtnoem ved-
tedh tijjen åvtese.

Tanan tjielte lea jaepiej 2006-2009 dïedtem åtneme
dan prosjekten åvteste "Samisk lovspråk". Prosjekte
aktem sjïere fokusem åtneme noerhtesaemien
teermh evtiedidh tvistelaakesne jìh bysvehtsproses-
selaakesne. Barkoe- jìh ektiedimmiedepartemente,
Saemiedigkie jìh Tanan tjielte dam prosjektem
maakseme.

Juktie dam prosjektem "Samisk lovspråk" guhk-
didh, Tanan tjielte jaepien 2009 aktem guektienja-
epien prosjektem eelki, "Samiske lovtermer". Tanan
saemien gielejarnge jìh SEG (Sámi ealáhus- ja
guorahallanguovddas/ Samisk nærings- og utred-
ningscenter) sijhtieh prosjektem juhtedh Tanan
tjielten åvteste.

Prosjektesne edtja juridihkeles teermh evtiedidh,
g.j. bysvehtsprocesselaakeste, tvistemållaakeste jìh
bysvehtslaakeste noerhtesaemien gielesne. Sæjhtha
teermide akten daatabasesystemese sertedh, guktie
gåarede dejtie baakojde bæjhkoehdidh, vuesiehtim-
mien gaavhtan goh digitale baakoegærja. Daataba-
sesne sæjhtha aalkovisnie lihkebe 3000 juridihkeles
teermh jìh lahtesh årrodh. Orrestehteme-, reereme-

jìh gærhkoedepartemente, Saemiedigkie jìh Tanan
tjielte vierhtieh dåårjeme dan prosjektese.

Tjåadtjoehtæjja: Tanan tjielte

Råajvarimmie 62. Jååhkesjimmieøørnege saemien laakejarkoestimmide

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoede-
partemente lea govlesadteminie Universitetine
Tromsøsne akten prosjekten bijre juktie øørnegem
pryøvedh mij edtja saemien gielen vuekiem gorre-
didh laakejarkoestimmie jìh jeatjah byøgkeles tjaa-
tseginie, jìh akte øørnege mij gorrede dihte laake mij
lea jarkoestamme saemiengielese, dam aaj saemien-
gielesne orreste gosse laakem staerede. Ussjede akte
pryøvenasseøørnege lea stieresne 2011.

*Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh
gærhkoedepartemente*

Saemien giele jìh IKT

Reerenassen ulmie lea gaajhke evtiedimmie IKT'en
sisnjelen byøgkeles suerkesne, edtja aktem univer-
selle haamoem utnedh. Dihte edtja gaajhkide utniji-
die aktem stuerebe aarvoem vedtedh gosse teknolo-
gijem nåhtadieh. Saemien gaavhtan sæjhtha jiehtedh
sjiehteladtedh guktie maahta saemien væhtah
nåhtadidh, maahta saemien nommh staaranlaakan
tjaeledh byøgkeles registerinie, programmevaaroe
evtiedidh mah saemien gielem dåarjede, jìh guktie
byøgkeles bïevnesh saemiengielesne gååvnesieh
Dejtie jeanatjommesidie orre teknologije sæjhtha, vu-
siehtimmien gaavhtan gosse automatiserie dienesjh
viehkine gaskeviermeste, aarkebiejjiem aelhkebe
darjodh. Dam orre teknologijem gorredidh aaj dejtie
saemiengielen almetjidie vihkeles dovne jis edtja
damtedh meatan siebriedahkesne, jìh evtiedæmman
saemien gielijste. Byøgkeles suerkie byøroe hoksedh
olles IKT- jìh nedten dienesjh orre giærth sjugnedh.
Dah væhtah mah dåeriesmoerh sjugniedieh leah
Áá Čč Đđ Nŋ Šš ƦƦ Žž (noerhtesaemien) Áá (julevs-
aemien), Ĺi (åarjelsaemien) (jìh lissine jeatjah væhtah
dejnje jeatjah saemien gieline mah eah leah åtnosne
Nøørjesne). Akte hijven evtiedimmie orreme dej
minngemes jaepiej gosse lea saemien væhtaj bijre
jìh IKT. Saemien lea daelie meatan vaalteme goh akte

jijtse veeljeme dejnie jeanatjomes nåhtadamme operatijveørneginie.
Dihte støøremes haesteme daan biejjien lea saemien dejnie byøgkeles registerinie. Dihte gaskem jeatjah Brønnøysundregistrene, Folkeregisteret jìh NAV. Båeries øørnegh eah leah sjehteladteme saemien bokstavidie, jìh dihte sæjhta jiehtedh nommh jìh adressh saemien bokstavigujmie eah staaranlaakan tjaalasovvh registerinie, jìh ij leah nuepie gaskesadtedh saemiengielesne utnijinie, v.g. elektrovnies goerine.

Råajvarimmie 63.

Krieveme tjængkies væhtah nåhtadidh, byøgkeles darjomidie

Saemien væhtah eah mæhtieh åtnasovvedh gaajhkine reeremen faagesysteminie, jìh dihte dorje almetji nommh jìh sijjienommh eah reaktøe tjåadtjoe sentrale registerinie. Orresteheme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente jaepien 2009 aktem mieriedimmiem nænnoesti mij edtja darjodh guktie staate jìh tjielte dejtie seamma, gaahpoeh IT-standardidie nåhtadie. 2010 mieriedimmiem jarkeli aktine krieveminie dam UTF-standardem nåhtadidh, mij lea væhtah mah dejtie saemien væhtide däärjedieh, iktegisth edtjeh åtnasovvedh stuerebe jarkelimmie, orretseeegkeminie jallh vjirebe evtiedimmine faagesystemijstie. Dihte sæjhta jiehtedh reeremen faagesystemh ahkedh sijhtieh ellies däärjoem saemien væhtaj åvteste åadtjodh.

Daate badth sæjhta guhkiem vaasedh, ihke byøgkelesvoeten IT-systemh guhkiem jielieh jìh dihte barkoe dejtie jarkelidh lea geerve jìh dovres. Altinn jìh Brønnøysundregistrene lea vuesiehtimmien gaavhtan aalkeme sertemen soejkesjidh UTF-8'se, bene eah sijhtieh læjhkan mæhtedh saemien væhtah faalehtidh aarebi 2015.

Gosse edtja UTF-8'se sertedh tjura dam iktedidh, juktie aktem iktedimmieaevhkiem vedtedh. Danna sinie lea mieriedimmesne standarden bijre nænnoestamme daata låtnodh bygkeles darjomi gaskem, 1.1.2012 ræjeste, mij unnemes edtja årrodh aktine gaertjedamme versjovnine UTF-8'ste., læssanamme 6 noerhtesaemien væhtajgujmie støerre jìh smaave låhkojne. Ij daate sijhth tjirkedh däärjoem saemien væhtaj åvteste byøgkeles registerinie jìh systeminie, bene sæjhta viehkietidh guktie verkebe tjæng-

hkies væhtah åådtje. Naemhtie gaajhkh faagesystemh jìh lotnedimmie bièvesistie dej gaskem, dejtie saemien væhtide däärjedidh, guhkiebasse.

Raeriestamme daate krieveme edtja akte bielie sjidtedh mieriedimmeste IT-standardi bijre byøgkeles reeremisnie (FOR 2009-09-25 nr 1222). Daate lea govlehtimmesne 2010, jìh soejkesje faamoem disse vedtedh gjiren 2011. Tjielth jìh fylhkentjieteh aaj daan krievemen nualan bætieh.

Tjåadtjoehtæjja: Orresteheme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

PRIMUS akte dirrege maam museumh nåhtadie juktie daeverh registerinie tjaeledh. Daan mearan ij leah nuepie orreme daeverh saemiengielesne tjaeledh, jìh dihte dorje daeveri nommh nøørejengielesne tjaalasuvvieh. Dah saemien museumh barkeminie dam saemien kultvrehistovrijem vaarjelidh, jìh vihkeles daeverh mæhtieh dejnie golme saemien gieline tjaalasovvedh, dejtie bætije boelvide. Prosjekte Primus saemiengielesne 250 000 kråvnah åadtjoeji ABM-evtiedimmeste jaepien 2009. Orre versjovne Primuseste olkese bøøti tjaktjen 2010, däärjojne UTF-8, mij sæjhta jiehtedh gaajhkh saemien væhtah mæhtieh Primusisnie åtnasovvedh. Barkeminie stuvremeteeksth jìh meny jarkoestidh saemiengielese.

Gieleteknologije

Gieleteknologije akte däärstehvitenskapeles aate, jìh bigkie gaskem jeatjah dan daajrose bièveseteknologijen bijre, lingvistihke, kåansten intelligense, fonetihke jìh kognitjive psykologije. Gieleteknolo-

gijem juaka áajvahkommes daatalingvistikhese jñh soptsesteknologijese. Daatalingvistihken sisnjelen dellie áajvahkommes tjaeledh tjaalegh giehtjede, jñh dihte sæjhata darjodh guktie stuerebe nuepieh sjædta Gaskeviermesne ohtsedidh jñh automatihken jarkoestimmie.

Soptsesteknologije lea daatagietedimmien bijre almetjen soptseste, d.s.j soptsesem damtjidh jñh soptses-syntese. Soptseste lea váájneme joekoen hijven orreme bievniesidie áehpiedehtedh. Soptses-programmh maehetie almetjidie, mah tjabreminie lohkedh/tjaeledh gelliesáarhts tjaalegh vedtedh, faagegærjijste plaeride. Saemien gaavhtan maahta soptseste-syntesem náhtadidh goh lissiedirregh ektine siejhme staeriedimmieprogrammh, jñh dovne lohkeme- jñh tjaelemeprosessem dáarjedidh. Lissine soptsesesyntese maahta átnasovvedh goh váarome, juktie aktem daajbaaletje dienesjefaalenassem evtiedidh, gelline suerkine.

Gieleteknologijebarkoe sæjhata stoerre aevhkiem utnedh gieleteknologijeste. Daate lea viehkiedirregh orre terminologijem ohtsedidh, orre gærjah darjodh jñh dejtie gaavnoes baakoegærjide vijriedidh, orre viehkiedirregh gielelohkehtimmesne gaajhkine suerkine (vuesiehtimmien gaavhtan digitale baakoegærjah) jñh dirregh juktie saemien náhtadidh orre suerkine. Gieleteknologije sæjhata akte joekoen vihekes roenegierkie árrodh dennie barkosne saemien-gielem nænnoestidh jñh jealajidh.

Grammatihken gieleteknologije goh teeksteproseseprogramme, pedagogeles programme, digitale baakoegærjah jñh syntetihkeles soptseste lea akte krieveme jis gieles edtja vijriebasse jieleddh goh átnoegieles daan beajjetje digitale veartenisnie. Akte gieles tjuarea jijnjh vierhtie utnedh jis edtja reereme- jñh gaskesadtemegieline árrodh. Daesnie unnebeláhkogielh jeatjah haestemh utnieh goh jienebeláhkogielh.

Gieleteknologije sæjhata barkoem aelhkebe jñh verkebe darjodh saemien gielebarkijidie jñh gieleutnijidie. Dihte lea vuesiehtimmien gaavhtan staeriedimmie-dirregh juktie fiejlh varkebe gaavnedh tjaeliemisnie, elektrovneles korpus juktie teermeveeljemh gaavnedh, jñh vuesiehtimmieh guktie maahta jarkoestidh (aelhkebe sjædta baakoegærjah tjaeledh), viehkiedirregh toelhkestæjjide, maasjinetoelhkestimmie v.g noerhtesaemien gielesste julevsamien gielesste,

ihke edtja aelhkebe sjidtedh learoegærjah darjodh julevsamien gielesste, jñh maasjinejarkoestimmie saemien gielesste nøørjen gielesste juktie edtja gáaradidh saemien náhtadidh goh reeremegieles gelline ektiedimmie. Gieleteknologije edtja darjodh guktie aelhkebe sjædta vielie darjodh vaenebe barkojne.

OAHPA!

OAHPA! lea Giellateknoste Universitetesne Tromsøsne evtiedamme, jñh Universitete jñh Saemiedigkie dam maakseme. OAHPA! lea akte interaktive gielelierehtimmieprogramme jñh lea gaskeviermesne (<http://oahpa.uit.no>) goh akte viehkiedirrege dejtie mah saemien lieriehtieh. Dej govhte bieliieprogrammigujmie dah utnijh maehetie taalline, baakojne jñh sijjienomme haarjanidh, baakoeh sojjehtidh, oktegh jallh raajesinie, gyhtjelassh vaestiedidh jñh meatan árrodh dijaloginie. Jienebh dejnje programme dah utnijh maehetie baakoeveahkam gaertjedidh dejtie learoegærjide mejtie náhtadieh. OAHPA! lea jeatjahlaakan dejtie jeatjah viehkiedirregijstie/gielesprogrammijste ihke dah laavenjassh lea dynamihkeles dorjeme, guktie dihte utnije raaktan dan jijnjh laavenjassh átna guktie sæjhata. Utnije maahta aaj gaavnedh buerkiestimmieh grammatihken bijre. OAHPA! lea joe dorjeme noerhtesaemien gielesste, jñh nøørjen jñh sáevmien lea viehkiegielh, jñh jaepien 2011 aaj sveerjen viehkegieles, jñh jienebh dejtie bieliieprogrammijste aaj gaavnoes sjidtieh áarjelsamien gielesste, jñh nøørjen, sveerjen jñh noerhtesaemien gieligujmie goh viehkiegielh.

Råajvarimmie 64. **Saemien staeriedimmiedirreggh –** **ihkuve darjoe- jih evtiedimmiesiebrie** **Divvunese**

Maahtoedepartemente, Orrestehteme-, reereme-
jih gærhkoedepartemente jih Saemiedigkie leah
mænngan 2004 Divvunprosjektem maakseme.
Divvun gieledirreggh evtiedamme goh elektroveneles
staavadimmieviehkke, staeriedimmieprogramme jih
pedagogeles programmevaaroe joekehts saemien
gielide. Divvun aaj barkeminie soptsestetnologijine.
Divvunen dorjesh leah gaskeviermesne, jih maahta
dejtie namhtah nåhtadidh, vuartesjh www.divvun.no.

Juktie gorredidh noerhte-, julev- jih åarjelsaemien
goh jielije åtnoegielh lea dåårjeme 4,7 mill. kråv-
nah dåarjodh Orrestehteme-, administrasjovne- jih
gærhkoedepartementen budsjedten bijjelen, juktie
aktem giehtjeldimmie- jih evtiedimmiesiebrim
tseegkedh Divvunese. Sæjhta Divvun ektiedidh dan
Senter for samisk språkteknologiese Universitetesne
Tromsøsne. Saemiedigkie sæjhta jaarhkedh aktem
vihkeles sijjiem utnedh stuvremisnie Divvuneste.

*Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih
gærhkoedepartemente*

NUEKIES TEEKSTH UTNEDH LEA VIHKELES giele-
dotkemen jih gieleteknologijen gaavhtan. Jalhts
dihte saemien gieleteknologije lea bigkeme
grammatihken haamojne, nuekies veahkah ik-
tegisth hijven, vuesiehtimmien gaavhtan dennie
barkosne leksikografijine, terminologije jih maa-
sjinejarkoestimmie. Maasjinejarkoestæmman
lea joekoen parallele korpus, mah leah vihkeles,
d.s.j dihte teekste lea gelline gieline. Jijnje barkoe
aktem dagkeres stoorre korpusem bæjjese big-
kedh, jih saemien ektiedimmesne lea vihkeles
dan jijnjh teeksth goh gåarede tjøonghkedh, ihke
dan vaenie gååvnese. Seammalaakan sæjhta aaj
vihkeles årrodh tjoejekorpusinie juktie evtiedidh
jih barkedh prosjektigujmie mah tjoejem utnieh
jih dotkeminie, goh soptsesyntese, intonasjov-
nem goerehtidh jallh saemien fonetihke.

MAASJINEJARKOESTIMMIE sjidteminie goh
akte vihkeles dirrege jienebegielen siebrieda-
hkide. Maahta maasjinejarkoestimmieøørnegh
nåhtadidh aktem ammesgielen teekstem guar-
kedh, jih orre teeksth darjodh aktene orre gie-
lesne.

Nøørjesne mahte gaajhkh saemiengielen ji-
enebegielen, mearan dah vaenemes daaroeh
saemien maehtieh. Dannasinie daerpies tjåang-
hkoegærjah jih aamhtesetjaatsegh nøørjen-
gielesne tjaeledh aaj saemien institusjovnine,
ihke såemies æjkien sæjhta daerpies årrodh
dah nøørjengielen almetjh tjuerieh tjaatsegi-
die lohkedh. Jis ij leah vierhtieh guektiengiærth
aamhtesetjaatsegh darjodh, dle tjuara nøørjen
prijoriteredh saemien bijjelen. Akte maasjine-
jarkoestimmie mij lea dan hijven ihke gåarede
saemien tjaatsegh guarkedh, sæjhta aelhkebe
årrodh dan saemien siebriedahkese saemien-
gielesne fungeradidh.

Dejtie gielide mah leah lihke sliekte gåarede hi-
jven maasjinejarkoestimmieh evtiedidh. Julev-
jih åarjelsaemien gielide sæjhta nuepie årrodh
learoeverhtieh jarkoestidh noerhtesaemien
gieleste. Dah maaksoeh akten manuelle staerie-
dæmman sæjhta unnebe årrodh goh akte ma-
nuelle jarkoestimmie nøørjen gieleste.

Giellatekno Tromsø Universitetesne barkemi-
nie dotkemedåehkine ektine Alicanten Univer-
sitetesne, Spanijesne edtja buektiehtidh maa-
sjinine jarkoestidh noerhtesaemien gieleste
nøørjen, julev- jih åarjelsaemien gielide, jih så-
evmien gieleste noerhtesaemien gielese. Dah
voestes versjovnh gååvniesieh daesnie: [http://
victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?](http://victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?)

Råajvarimmie 65. Goerehtalleme j̄ih evtiedimmie saemi- en baakoegærjijste

Saemien gielemoenehtse aktem læstoem dorjeme daaletje baakoegærjajgumie noerhtesaemien, julevsaemien j̄ih åarjelsaemien gielesne. Læstoem bæjhkoehtamme daesnie, www.giella.org.

Giellatekno, Saemien gieleteknologijen jarnge Universitetesne Tromsøsne, ulmine åtna aktem gieleteknologijem grammatihkesne darjodh saemien j̄ih jeatjah noerhtegielide.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente lea 2010 d̄årjoem Giellateknose vadteme akten prosjektese mij edtja darjodh guektien-j̄ih jienebegielen baakoelæstoeh, baakoelæstoeh j̄ih transferleksika. Prosjekte edtja guektiengielen baakoelæstoeh darjodh, jallh transferleksika (noerhtesaemien- julevsaemien, noerhtesaemien- åarjelsaemien, j̄ih nørjjen-noerhtesaemien-såevmien, v̄aroeminie parallele teekstetjåanghkojne.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente sæjhta gj̄jren 2011 aktem laavenjostoem aelkedh sjyøhtehke aktørigumie juktie råajvarimmie raeriestidh juktie dam minngebe barkoem saemien baakoegærjajgumie nænnoestidh.

Tj̄åadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente

DIGITALE SAEMIEN BAAKOEGERJA olkese bøøti goevten 5. b. 2010 aktene laavenjostosne Divvun II j̄ih Giellateknon gaskem. Åarjelsaemien- daaroen digibaakoeh grammatihkem maahta j̄ih sojjehtamme baakoeh guarka lissine dam iemie haamoem.

Baakoegærjesne 6164 baakoeh, j̄ih lissine amma dah jeenjemes sojjehtamme haamoeh baakoeste meatan. Vearbide, substantijvide, taallide j̄ih adjektijvide Leah goh viehkie utnijidie lissiehtamme maadth-haamoeh mah baakoegærjam biejedh j̄ijjedh daatamaasjinese. Sæjhta orrestehteme versjovnh baakoegærjeste ahkedh b̄åetedh. Gaaltijekode baakoegærjese lea namhtah gaajhkide.

SAEMIEDIGKIE TEERMELÆSTOEHT EVTEDE dejstie baakoeste mah Leah b̄åateme ovmessieh teerminologijeprojektijste, mah Saemiedigkie maakseme. Dan mænngan Saemien gielemoenehtsen teermedåehkie teermelæstojde j̄ååhkesje, j̄ih dah biejesuvvieh daesnie www.giella.org. Daah teermelæstoeh j̄ååhkesjamme 2009 noerhtesaemien gelesne:

- Matematihkkatearpmat- Matematihketeermh
- Luonddufágatearpmat- Eatnemefaageteermh
- Muhtin jurdihkalaš tearpmat- Muvhth juridihkeles teermh
- Mediatearpmat- Meedijeteermh
- Gielddaid ja fylkkagielddaid bálvalustearpmat- Tj̄jelten j̄ih fylhkentj̄ielten reeremeteermh

vuejnedh oaidnit gæhttjat

VUEJNEDH:

Saemien gielh vâajnoes darjodh dennie byøgkeles tjehtjielisnie

Dihthe evtiedimmie dej minngemes jaepiej lea dorjeme guktie saemien giële vielie vâajnoes sjidteme. Dovne saemieh jïh daaroh saemien giëlem dâastoeh daamtajâbpoe enn aarebi. Læjhkan dihte saemien jienebelâhkoegïele, noerhtesaemien, mij lea vielie vâajnoes sjidteme. Jis dah golme saemien gielh edtjeh aktem seammavyørtegs evtiedimmie åadtjodh tjuara dejtie vâåjnehtidh jïh vuesiehtidh dennie byøgkeles tjehtjielisnie. Reerenasse dannasinie aktem sjïere fokusem åtna julevsaemien jïh åarjelsaemien vâåjnehtidh, lissine noerhtesaemien.

Gosse saemien gielh vâajnoes, dellie dihte akte vihkeles faktovre gosse edtja skreejredh jïh eadtjalgovvedh dejtie saemen årrojdie saemien nåhtadidh jïh lieredh. Dejtie saemien giëlde dâastodh dennie byøgkeles tjehtjielisnie vihkeles jis saemien maanah, noerh jïh geerve almetjh maehtieh jïjtjemse identifiseredh giëline, jïh iedtjem åadtjodh sïjjen saemien giëleåtnoem evtiedidh.

Gosse saemien giëlem nåhtede plaerine, TV'esne jïh raadijovesne, filmesne, musihkesne jïh lidteraturresne jïh skiltine, dellie dihte viehkehte tsiehkïem lissiehtidh dejtie saemien giëlde.

Gosse giëlde vâajnoes dorje dellie aaj dihte daaroen

åålmege stuerebe voerkelimmiem jïh daajroem åådtje dej saemien giëli bijre.

Saemien plaerieh jïh sæjroeh saemiengïelesne plaerine, akte vihkeles gaaltije juktie saemien lohkih skreejrehtidh saemien nåhtadidh. Dah plaerieh aaj aktem joekoen vihkeles sïjjiem utnieh ihke dah leah meatan saemien giëlde evtiedidh, jïh maehtieh viehkiehtidh guktie jïenebh sov baakoeveahkam evtiedieh saemiengïelesne, jïh naemhtie ulmiem utnieh jealajimmesne jïh orrestehtemisnie gaajhkijste saemien giëlijste. Meedijevaaksjome aktem salkeh-timmiem dorjeme guktie preessedåarjoe saemien plaeride stuerebelaakan maahta åtnoem skreejredh gaajhkide saemien tjaeleldh giëlde. Saemiedigkie aktem goerehtallemeprosjektem aalkeme åarjelsaemien meedijidie.

Filme, TV jïh jeatjah meedijh leah vihkeles juktie dejtie saemien giëlde vâåjnehtidh, jïh maanaj jïh noeri gieleevtiedimmie viehkiehtidh. Saemien maanah jïh noerh byøroeh sov giëlem jïh sov kultuvrem gaavnedh gaajhkine ektiedimmie mah leah sjyøtehke maana- jïh noerekultuvrese siejhmelaakan. Daate joekoen vihkeles julevsaemien jïh åarjelsaemien dajvine jïh jeatjah dajvine gusnie saemien eah vielie biejjieladtje åtnasovvh dennie voenges siebriedahkesne. NRK-plaakaten mietie edtja NRK jaabnan programmh utnedh saemien maanide jïh noeride.

“Dubbing” maanafilmijste jïh maanaprogammijste TV'esne maahta aaj akte hijven vuekie åroedh saemien maanaj gieleevtiedimmie skreejrehtidh.

Teekste TV'esne jñh filmesne leah akte hijven vuekie juktie maanide jñh noeride skreejredh lohkedh. TV-programmh jñh filmh teekstadidh maahta dannasinie hijven årrodh juktie saemien maanaj jñh noeri loh-kememahtelesvoeth skreejredh, jñh akte vihkeles faktovre årrodh gieleeftiedimmesne.

Akte dejstie tsavtshvierhtijste Kultuvredepartemen-ten däärjedimmie filmese lea däärjoem regijovnale filmejarnge vedtedh. 2009 raejste lea staaten däärjoeh vadteme Gaskenasjovnale saemien filme-jarnge / Internasjonalt samisk filmsenter. Filme-jarnge lea vihkeles gosse edtja dam saemien filmem jñh saemien filmedarjohj evtiedidh. Staaten vierhtieh filmejarnge edtjeh evtiedæmman jñh dorjemasse juhtedh ånehs filmijste jñh vihtienassefilmijste, rääjvarimmieh mah maahtoem lutnjieh jñh rääjvarim-mieh maanide jñh noeride.

Lidteratuvre akte vihkeles vuesiehtæjja kultuvre- jñh vuajnojste. Lidteratuvre aaj viehkehte skreejre- tidh jñtse gielem jñh jñtse kultuvrem toelhkestidh jñh vuarjasjidh. Hijven saemien lidteratuvre maanide jñh noeride, maahta skreejredh guktie jienebh luhkieh. Saemiedigkie sæjhta aktem golmenjaepien pryøve- prosjektem aelkedh edtja ørnegem buektedh juktie saemien tjiehpieslidteratuvrem jñh musihkem/joekje- mem åstedh. Saemiedigkie ussjede rääjvarimmie- m tjirrehtidh 2011-2012. Saemiedigkie sæjhta aktem prosjektem aelkedh lidteratuvrestipendine saemien maanide jñh noeride 2012-2013.

Ihke maanah jñh noerh edtjeh aktem hijven sopt- sestalleme gielem evtiedidh, dah daarpesjeh saemien gielh eejehtallemisnie nåhtadidh. Voenges gaavnedimmiesijjeh leah vihkeles juktie sosjjiale, kultuvrelle jñh saemiengielen darjomh skreejredh, jñh akte sijjie gusnie båeries jñh noere boelvh maehtieh gielem jñh kultuvrem ektesne utnedh. Jijnjh jñtje- vyljehke siebrieh leah vihkeles sijjeh goh gaavne- dimmiesijjeh. Maana-, mirrestalleme- jñh ektiedim- miedepartemente sæjhta, laavenjostosne vihties departementigujmie jñh Saemiedigkine aktem räärestallemem ørnedidh juktie dääjrehtimmieh åadtjodh dagkarinie gaavnedimmiesijjine.

Saemien sijjienommh jñh skilth saemiengielesne

Saemien sijjienommh skiltine (sijjienommeskilth jñh geajnoeskilth) leah vihkeles gosse edtja saemien gielem vååjnehtidh, jñh vuesiehtidh saemieh dajvine årroeh. Dihte mij lea vihkeles gosse edtja saemi- engielesne skiltadidh lea mejtie dihte saemien sijjienommie dajven almetjijstie åtnasåvva. Laake ij joekedeht mejtie dajve lea meatan reermedajvesne saemien gielese jallh ålkolen.

Jis edtja mahtedh saemien sijjienommigujmie skil- tadidh, sijjienomme tjuaara jååhkesjamme årrodh, jñh Sentralt stedsnavnregister tjoereme dam nommem tjaalasovveme utnedh. Daamtajommes prosesse aalka gosse tjiehlth, siebrieh jallh private almetjeh skilteåejvieladtjese soptsestieh dan bijre. Gie skilteå- ejvieladtje lea, lea sjiehtedamme skiltemieriedim- mesne, § 29, jñh lea jearohks gie geajnoen aajhtere lea. Aalkovistie dihte regijovnegeajnoekontovre dam faamoem oktegh åtna gosse lea rijhkegeajnoen jñh fylhkengeajnoen bijre. Private geajnose dovne regijovnegeajnoekontovre jñh tjielte skiltefaamoem utnieh.

Skilteåejvieladtje kvalitetem gorrede dan raeriestam- me sijjienommese Statens kartverk'ine, aarebi skil- tem dongkoe jñh dam bæjjese beaja, guktie vuekie lea. Gusnie edtja skiltem biejedh, dam geajnoesuer- kie sjæjsjele ektine tjiektine, mij dam voenges daaj- roem sijjienommi bijre åtna. Dah maaksoeh siejhme sijjienommeskiltine, Staaten geajnoesuerkie maaksa, gosse lea skilth rijhkegeajnosne, mearan maaksoeh skiltine fylhkengeajnojne jñh tjielten geajnojne, dam fylhkentjielte jñh tjielte maeksieh.

Rääjvarimmie 66. **Goerehtalleme geajnoeskiltijste saemiengielesne.**

Fealadimmiedepartemente sæjhta birredh Staaten geajnoesuerkiem mejtie dah sijhtieh læstoem tja- eledh orre geajnoeskiltigujmie saemiengielesne jñh kveenen gielesne. Departemente sæjhta vuarjasjidh mejtie lea maereles aktem goerehtallemem darjodh gaavnoes saemien jñh kveenen skiltijste.

Tjåadtjoehtæjja: Fealadimmiedepartemente

Gaavnedimmiesijjeh

Gellene lehkesne gusnie saemih årroeh, saemien ij leah dihte biejjeladtje gieles voenges siebriedahkesne. Daejnie dajvine byøroe gaavnedimmiesijjeh tseegkedh gusnie sjehteladteme saemien gielem nåhtadidh. Dajvine gusnie jijnjh eejtegeboelveste sov gielem dasseme, lea joekoen vihkeles gaavnedimmiesijjeh sjugniedidh gusnie maahta gielem jñh daajroem sertesd dehtie bæries boelveste dan nueriebasse. Saemien gielejarngh, saemien festivalh, gielebiesieh etc. jñh jeatjah darjomh gusnie saemien gieles lea jarngesne, leah vihkeles gaavnedimmiesijjeh saemien maanide, noeride jñh geervide.

Råajvarimmie 67.

Saemiengielen gaavnedimmiesijjeh maanide jñh noeride.

Saemiedigkie, Maana-, mirrestalleme- jñh ektiedimmiedepartemente jñh Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente aktem laavenjostoem tseegkeme juktie saemien gaavnedimmiesijjeh tseegkedh saemien maanide jñh noeride. Ulmie lea daajroem skååffedh dan suerkien bijre mij sæjhta ulmiem utnedh faageles evtiedimmien, råajvarimmien jñh bievnese åvteste. Ussjede aktem seminaren/ råarestallemem tjirrehtidh aamhtesen bijre 2011.

Tjåadtjoehtæjjah: Maana-, mirrestalleme- jñh ektiedimmiedepartemente laavenjostosne vihties departementigujmie jñh Saemiedigkine

Gaskeviermie

Gaskeviermie lea dej minngemes jaepiej akte dejstie vihkielommes bievneseåerijste. Gaskeviermie orre nuepieh vadta guktie maahta saemien nåhtadidh dovne bievneseasse jñh gaskesadtemasse. Gaskem jeatjah aktem prosjektem aalkeme juktie aktem menyem jñh bievnese evtiedidh noerhtesaemien gielesne Wikipedia'sne. Bievnesh reerenassen saemi-epolitihken bijre lea bæjhkohtamme dejtie saemien gieles daesnie, regjeringen.no. Saemiedigkie sov bievneseasæjroeh åtna, seammalaakan jijnjh saemien institusjovnh. Ahkedh jienebh eetath bievnesh saemiengielesne bæjhkoehtieh.

Sosijale meedijah gaskeviermesne leah vihkeles gaavnedimmiesijjeh sjidteme saemien maanide, noeride jñh geervide jñh orre nuepieh vedtieh guktie maahta dejtie saemien gieles nåhtadidh. Jijnjesh nåhtadiehs vuesiehtimmien gaavhtan saemien gosse gaskesedtieh Facebook'sne jñh Twitter'isnie.

Gaskeviermie aaj orre nuepieh vadta programmh darjodh dejnie saemien gieles. Tjaktjen 2010 lij voestes aejkien "NuorajTV" lij Ypu Tube'esne, akte meedijefaalenasse saemien noeride julevsaemien gielesne. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente g.j dam prosjektem maakseme.

Råajvarimmie 68.

Nænnoestimmie saemien gielijste sosijale meediji tjirrh

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta aktem prosjektem aelkedh juktie saemien gieles nænnoestidh sosijale meediji tjirrh. Universitete Nordlaantesne edtja prosjektem juhtedh. Råajvarimmien åssjele lea viesiehtidh guktie saemien sosijale meedijinie nåhtede, jñh råajvarimmieh raeriestidh guktie maahta åtnoem saemiengieles nænnoestidh daejnie meedijinie. Prosjekte ulmiedåehkie lea saemien noerh. Prosjekte sæjhta aelkedh tjaktjen 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 69.

Bievnesh saemiengielesne noeride

Nordlaanten fylhkentjielte dam dienesjem Infonuorra.no jåhteme mænngan 2001 goh akte nedtesijjie noeride. Fylhkentjielte dejnie dienesjinie orriji 1.10.2010.

Akte bæetje meedijefaalenassh gaskeviermesne saemien noeride, tjuerieh g.j. FAD, BLD jñh Saemiedigkie digkiedidh, jñh tjirkijh saemien noerijste. BLD dåjrehtimmieh buakta dehtie evtiedimmeste nedtesijjeste ung.no mij lea departementen nedtebievnesh, jñh noerh leah ulmiedåehkie. Dihte voestes tjåanghkoel lij 13.12.2010.

Daerpies tjielkestidh maam daan biejjien bievnesejistie jñh gaavnedimmiesijjiste gaskeviermesne daarpesjeh, jñh guktie maahta dam bøøremeslaakan

øørnedidh. Akte gaahpoeh gyhtjelasse mejtie ajve akte dienesje bætijen aekien maahta dejtie daerpiesvoetide faarhmestidh, mah leah noeri bievnese-suerkesne.

Tjåadtjoehtæjja: laavenjostosne Orresteheme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente dijalogesne Saemiedigkine jih Maana-, mirrestalleme- jih ektiedimmiedepartemente.

BOKS: Skiereden 8.b. lij "NuorajTV"-n voestes vuesehtimmie. Tjaktjen 2010 gøøkte noerh aamhtesh darjoeh mah eadtjalgehtieh, skreejrehtieh jih sjol-lehtieh julevsaaemien noerh. Meedijefaalenasse edtja magasijneaamhtesh, lustem, fiksjoenem jih saernieh utnedh. Ulmie lea aamhtesh darjodh mejtie noerh tuhtjih murreds.

Prosjekten vaaarome lea akte eadtjohkevoete dan julevsaaemien gielesne. Gaajhkh videoh nedtesijjesne edtjeh saemiengielesne årrodh, bene aaj nøørjen teekstem utnedh juktie aaj dejtie jaksedh, mah eah saemien dan veelelaakan maehtieh. Åejvieuilmie-dåehkie lea noerh aalterisnie 15-28 jaepieh, mah ektiedimmie Tysfjord/Hamarøy-dajvese utnieh. Jih akte vihkeles bielie prosjektteste lea noerh edtjeh nuepiem utnedh jijtje meatan årrodh jih videoh programmese seedtedh.

Meedija

NRK edtja, guktie nænnoestimmie tjåadtje, viehkiehtidh saemien gielem, identitetem jih kultuvrem nænnoestidh, jih biejjieladtje saadtegh utnedh dejtie saemien almetjidie. Fierhten biejjien NRK Sápmi saernieh átna raadijovesne, maajh-vååjnesisnie, gaskeviermesne jih Teekste-TV'esne, jih vielie enn 30 tæjmoeh seedtie, fierhten våhkoen. Jeanatjommesem dejtie NRK Sápmi'n saadtegiistie leah noerhtesaemien gielesne, bene julev- jih jaarjelsaaemien aaj ihkuve biejjieladtje saadtegh utnieh. Gåabpegh giehl 30 minudth raadijoveprogrammeh utnieh fierhten våhkoen, jih ihkuve saerniesæjroeh Teekste-TV'esne. Faalenasse aaj gaskeviermiem faarhmeste.

Dah saemieraadijovh Sveerjesne (SR Sámi Radio), Såevmesne (YLE Sámi Radio) jih Nøørjesne (NRK Sápmi) biejjieladtje ektiesaadtegh utnieh saerniejgumie jih jeatjah vihkeles programmeh mah ulmiem utnieh. Saemien saernieh leah aarkebiejjien NRK 1 gaskem ts. 17 jih 18, programmese Oddasat, mij dorjesávva laavenjostosne YLE'ine jih SVT'ine. Saemien kultuvren bijre lea raadijove- jih tv-programmesne Árdna, mij seedtesávva fierhten bearjadahken nøørjen gielesne P2'esne, aejlegen P1'esne jih saemien gielesne regijovnales, P1'esne. Dah juhtije saemien saernieh gaskeviermesne leah dovne nøørjen jih saemien. Dihte åejviegiele lea nøørjen, bene tjoenje- jih guvviereportasjh leah saemien gielesne.

Programme faalenassesse tv'esne aaj programh maanide, Mánáid-TV. Jaepien 2009 NRK saadtegidie fierhten vâhkoen lissiehti 2 saadtegiestie 3 saadtegidie. Programme seedtesávva dovne NRK Super'isnie jîh NRK 1'esne, jîh lissine dihte lea NRK Super'en nedtesæjrojne . NRK Sápmi digitale raadijovefaalenasse abpe dygnem âtna.

Dah nørjen kommersijelle ektiekringkasterh P4 jîh Radio Norge krieve mem utnieh programmi bijre kringkastingluhpiedimmiej tjirrh, aaj saemiengielen programh seedtedh, jîh programh mah leah saemiej bijre.

Radio Norge edtja gaskem jeatjah 30 tæjmoeh biejjieladtje saadtegh seedtedh dejtie saemien årrojidie, fierhten jaepien. Dan nuelesne biejjieladtje saerniesaadtegh bætieh, jîh biejjieladtje giehtjedimmieh jîh kommentarh saemien tsiehkies bijre, nørjen gielesne. Radio Norge edtja konsesjovnekrieve miemie joekoen dejtie saemien vuajnojde meatan vaeltedh sov programmedarjosne siejhmelaakan, jîh saernie- jîh aktualitetprogrammene sjierelaakan.

P4 edtja konsesjovnekrieve miemie unnemes gøøkte biejjieladtje saerniesaadtegh saemiengieslesne utnedh. P4 edtja 400 programh/ boelhkietj seedtedh, jîh 20 seedtemetæjmoeh fierhten jaepien. Mænngan 2007 P4 golme saerniesaadtegh saemien gielesne seedteme fierhten biejjien (ts. 17.57, 01.00 jîh 02.00). Guovdageaidnu voenges raadijove dejtie saadtegidie P4'en âvteste dorje, jîh P4'en mielen mietie dah leavloem biejjeh dovne nasjovnale, gaskenasjovnale jîh voenges saernieh vedtedh, aamhtesigujmie mah sjiere iedtem utnieh dejtie saemien almetjidie.

Saemien plaeriefaaalenassh

Gøøkte saemien biejjieplaerieh, Avvir jîh Ságat. Ávvir lea noerhtesaemien gielesne jîh Sagat lea áajvahkommes nørjengieslesne. Dihte voenges plaerie NordSalten fierhten vâhkoen sæjroeh plaeresne âtna julevsamien gielesne. Dihte voenges plaerie Snåsningen lea snjaltjen 2009 raejeste aaj áarjelsaemien plaeriesæjrojne båteme. Saemien plaerieh dâarjoem dâastoeh aktede jîtse pâasteste Kulturredepartementen budsjettesne. Dâarjoeørnege lij tjâanghkan 21,6 mill. krâvnah jaepien 2009. Pâaste læssani mahte 5 mill. krâvnajujmie 2008 jîh 3 lihke

mill. krâvnajujmie jaepien 2009, juktie akten saemien biejjieplaeriefaaalenassese sjiehteladtedh.

Ávvir tseegkesovvi jaepien 2008, juktie dah gøøkte saemien plaerieh Min Áigi jîh Áššu aktanin. Plaerie redaksjovnem Karasjohkesne jîh Guovdageaidnusne âtna. Plaerie aaj nueliekontovreh Altesne, Lakselvesne jîh Raanesne âtna. Aalkoelistie plaerie olkese bøøti gulmh fierhten vâhkoen, bene mietsken 2008 raejeste dle vijhte plaerieh vâhkoen. Daelie plaerie olkese båtata dæjstan, gaskevâhkoen, duarstan, bearjadahken jîh laavadahken. Plaerie 12, 5 mill. krâvnah dorjemassedâarjojne dâastoeji 2010. Dejstie 4396 sæjrojste jaepien 2009 lin 3853 noerhtesaemien gielesne jîh 543 nørjen gielesne.

Ságat tseegkesovvi 1956 Vadsøsne jîh Lakselven gâajkoe juhti 1981. Plaerien âllesth 24 jaepiebarcoe. Áejviekontovresne Lakselvesne 16 barkijh (13,5 jaepiebarcoe) jîh aaj plaeriedeallahtæjja. Lissine plaerie dajvekontovrh âtna Deatnusne (Tana), Evenáššesne (Evenes), Kárášjohkesne jîh nueliekontovrh Noerhte Tromsesne, Snåasesne jîh Áarjel-Nørjesne. Rihkeden 1.b. raejeste 2008 plaerie eelki olkese bætiedh biejjeladtje. Ságat daelie vijhte plaerieh vâhkoen âtna - dæjstan, gaskevâhkoen, duarstan, bearjadahken jîh laavadahken. Plaerie 9,1 mill. krâvnah dorjemassedâarjojne dâastoeji jaepien 2010. Állesth 6008 dorjeme sæjrojste 2009, 205 sæjroeh lin noerhtesaemien gielesne jîh doh mubpieh sæjroeh nørjen gielesne.

Lokalavisa NordSalten akte plaerie mij faarhmeste tjieiltide Steigen, Habmere (Hamarøy) jîh Divtasvudna (Tysfjord) Nordlaantesne. Plaerie olkese båtata bearjadahken. Jaepien 2010 plaerie medtie 446 000 krâvnah dâastoeji juktie aktem lissiehtassem julevsamien gielesne darjodh. Plaerie tjâanghkan 60 plaeriesæjroeh darjoeji julevsamien gielesne 2009.

Snåsningen tseegkesovvi jaepien 1995, jîh dihte akte voenges plaerie Snåasen tjieletesne. 2008 raejeste Snåase akte bielie sjidteme dehtie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedsasside. Plaerie aktine áarjelsaemien faalenassine eelki snjaltjen 29.b. 2009. Jaepien 2010 Snåsningen 260 000 krâvnah dâastoeji juktie plaeriesæjroeh darjodh áarjelsaemien gielesne. Plaerie 22 sæjroeh áarjelsaemien gielesne bæjhkoeh 2009.

Råajvarimmie 70.

Saemien plaerieh – vielie åtnoe julev-saemien jih åarjelsaemien gielijste

Våaroemisnie råårestallemistie Saemiedigkine, Kultuvredepartemente Meedijevaaksjomem birri salkehtidh guktie saemien plaeriej preessedårjoe buerebelaakan maahta stuerebe åtnose skreej-rehtidh dejstie noerhtesaemien, julevsaemien jih åarjelsaemien gielijste.

Departemente vaaksjomen salkehtimmiem seedti siejhme govlehtæmman mietsken 25.b. 2009.

Tjaktjen 2010 Kultuvredepartemente aktem dijalogem åtna Saemiedigkine daan aamhtesen bijre.

Tjåadtjoehtæjja: Kultuvredepartemente

Råajvarimmie 71.

Åarjelsaemien meedijejarnge

Saemiedigkie sæjhata aktem prosjektem aelkedh juktie goerehtalledh mah nupeieh gååvnesieh edtja meedijefaalenassemtiedidh åarjelsaemien gielesne.

Akte goerehtallemeprojekte aalkeme. Saemiedigkie tjåanghkoeh åtneme såemies iedtjeladtjigujmie edtja råårestallemidie Kultuvredepartementine dårjedidh akten saemien preessedårjoen bijre, jih vuarjasjidh guktie maahta åarjelsaemide aktem buerebe plaeriefaaenassemtiedidh. Dah tjåanghkoeh lin bievnesetjåanghkoeh gåabpagidie, gusnie Saemiedigkie raeriej mietie gihtji maam åarjelsaemieh sijhtieh, jih mah Leah vihkeles dejtie gosse edtja aktem åarjelsaemien plaeriefaaenassemtiedidh. Prosjekte ij Leah illeme.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Jaepien 2010, saemien gielemoenehtse jih noereplaerie Š aktem novellegaahtjemem julev-jih åarjelsaemien noeride øørnedin. Novelle-gaahtjemisnie ållesth 6 novellh bøøtin, akte novelle julevsaemien gielesne jih 5 novellh åarjelsaemien. Sæjhata novellide bæjhkoehdidh noereplaeresne Š.

Lidteratuvre

Råajvarimmie 72.

Åestemeøørnege saemien lidteratuvrese.

Dihate åestemeøørnege saemien tjehpieslidteratuvrese jih musihke/joejke lea aalkeme goh akte golmenjaepien projekte jaepien 2010. Daate akte bielie dehtie latjkoste Saemiedigkien jih Samisk kunsterråd'en gaskem (Kunstneravtalen) Åestemeøørnege edtja gorredidh guktie kvalitetelidteratuvre saemiengielesne bøøremeslaakan olkese båata, jih sæjhata aaj viehkiehtidh saemien gielem jih kultuvrem vååjnehtidh.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 73.

Lidteratuvrestipende saemien noeride

Saemiedigkie tjirrehti jaepien 2002 aktem joekoen hijven prosjektem lidteratuvrestipendine saemien noeride, gusnie akte vihties låhkoe stipendijste vadtasovvi ohtsemen mietie. Prosjektesne lij aaj akte tjaelemekusje dejtie mah stipendem åadtjoejin. Saemiedigkie ussjede seammaleejns råajvarimmiem tjirrehtidh 2012-2013. Daate sæjhata skreejredh guktie jienebh aelkieh saemien nåhtadidh, jih saemien tjaelijh dårrehtidh gaajhkine saemien gieline.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Filme

Film & Kino Nørjen kino- jìh filmfoentem reerie. Film & Kino aktem däärjoeøørnegem reerie juktie kinofilmem teekstadidh. Mieriedimmesne tjåådtje däärjoem maahta vedtedh juktie maaksoeh maeksedh mah Leah ektiedamme teekstadæmman kinofilmeste, gusnie "nørjen jallh saemien soptseste". Åssjele lea "nørjen- jìh saemiengielen kinofilmh gaavnoes darjodh dejtie mah nàakelaakan govloeh". Jaepien 2003 däärjoem vedti juktie Olsenbanden jr. saemiengielese teekstadidh. Film & Kino aaj teekstadimmiem DVD'este däärje. 2009 Film & Kino däärjoeji saemien teekstadimmiem dehtie DVD-filmeste "Min mors hemmelighet."

Akte jeatjah åssjele misse edtja foentevierhtide nàhtadidh, lea "filmh maanide dubbadidh". Ulmie lea filmh gaavnoes darjodh dejtie noere aalteredàehkide nørjen gïelesne. Däärjoe vadtasávva dovne gïeltegs kommersijelle filmese jìh maanafilmese aktine unnebe ulmiedàehkine. Gaektsie kinofilmh däärjoem àadtjoejin 2009, juktie filmem dubbadidh.

Film & Kino aaj kvalititetefilmh däärje DVD'esne (S-fimeøørnedimmiem). Jaepien 2009 däärjoem vedti 180 spiele- jìh dokumentarefilmide. Lissine 28 nørjen àenehksfilmh däärjoem àadtjoejin. Golme millijovnh kråvnah lyjkeme dan øørnegasse 2010. Däärjoem maahta àadtjodh gosse maanafilmh dubbadidh. Gosse vuartesje dan faatoes faalenassese saemiengielen maanafilmijste DVD'esne, Kultuvredepartemente vâaroemasse beaja, jis akte ohtseme bâata aktem filmem saemiengielese dubbadidh, dellie sâjhta dam tjarki prijorieterdh Film & kino'ste.

GASKENASJOVNALE SAEMIEN FILMEJARNGE

Gaskenasjovnale saemien filmejarngede edtja saemien filmesjugniedimmiem jìh saemien filmem Sveerjesne, Nørjesne, Såevmesne jìh Russlaantesne eevtjedh. Jarngede edtja tjåadtjoehtidh jìh evtiedidh dam saemien filmedorjemassem. Dìhte sâjhta jiehtedh faagemaahtojde nænnoestidh jielije guvviej sisnjeli, dovne årroji jìh filmebarkiji luvnie, jìh barkedh filmem goh kâansten lahtesem voerkes darjodh, jìh darjomh mah Leah daennie ektiedimmesne. Gaskenasjovnale saemien filmejarngede edtja dejtie vierhtide dorjemassese sjiehtesjidh mej bijre sielte bijjelen reerie profesjonelle filmebarkijidie, dorjemassen gaavhtan filmeprojektijste fiksjoevne-, dokumentare jìh animasjovnefilmen sisnjelen saemien

gïelesne, sielten geografeles gaptjemedajvesne. 2009 raejeste lea staateles däärjoem vadteme Gaskenasjovnale saemien filmejarngese. Dah staateles vierhtieh filmejarngese edtijeh evtiedæmman jìh dormemassese àenehks filmijste juhtedh jìh dokumentarfilmijste jìh râajvarimmide mah maahtoem lutnjieh maanide jìh noeride." Jaepien 2011 däärjoe lea 2,5 mill. kråvnah. Däärjoe lea dannasinie læssanamme aktine millijovnine mænngan aalkoe lij 2009.

Dotkeme jñh maahtoevtiedimmie daerpies

Øøhpehtimmien tjñrrh maanagiertine, skuvline jñh jollebe øøhpehtimmesne ahkedh vielie saemien maanah, noerh jñh geerve almetjñh maehtesvoeth jñh daajroem aadtjoeh dej saemien gieli bijre. Diñhte saemien gieler lea vaañnoes gellene lehkesne siebriedahkesne goh meedijan, lidteratuvren, teateren, filmen jñh musihken tjñrrh. Dah gielh aatnasuvvieh dennie politihkesne jñh dennie byøgkeles reeremisinie jñh saemien institusjovnine. Gosse dejtie saemien gielide nahtede, dle dah gielh ahkedh evtiesuvvieh.

Lajñhkan akte stoerre daerpiesvoete akten øørnedamme daajroeevtiedamman jñh dotkemasse gaajñhkine gieline jñh gaajñhkine dajvine gosse lea saemien gieli bijre. Joekoen daerpies dotkedh dam aatnoebieliem saemien gielijste, dotkedh gieline jñh siebriedahkine, jñh aaj guktie almetjñh daemiedieñh dan aatnose saemien gielijste. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærñhkoedepartemente jñh Saemiedigkie sijhtieñh 2011 aktem stuerebe goerehtallemem aelkedh, aatnoen bijre dejstie saemien gielijste.

Maahtoevtiedimmie jñh dotkeme dej siebriedahkeligke prosessi bijre ektiedamme aatnose saemien gielijste, sijhtieñh vihkeles aarrodh goh vaaarome akten stuerebe voerkelamman siebriedahken diedten bijre dej saemien gieli avteste. Maahtoevtiedimmie

jñh dotkeme sijhtieñh aaj viehkiehtidh guktie saemien gieler stuerebelaakan biejiieøørnegasse biejesavva dennie byøgkeles digkiedimmesne. Dotkeme jñh maahtoevtiedimmie sijhtieñh stuerebe goerkesem vedtedh dejtie tsiehkide dan aatnose saemien gielijste dejnie joekiehts saemien dajvine. Dagkeres dotkeme saejhta aaj vaaaromem biejedh akten vielie øørnedamme barkose, jñh aktine tjñjelke vupesine, juktie naennoestidh jñh skreejredh evtiedamman dejstie saemien gielijste goh aatnoe jñh biejieladteñh gielh, dovne voenges jñh siebriedahkeligke daerpiesvoetijste.

Jijnje voenges daajroe jñh jielemedaajroe leah dejnie saemien gieline. Gellene lehkesne siebriedahkesne jijnñh baakoeh jñh diejvesh gaarvanieñh gosse orrije saemiestidh jñh aalka daaroestidh. Dotkeme saemien gielen jñh siebriedahken bijre byøroe dannasinieulmine utnedh aerpievuekien gieledaajroem vaarjelidh jñh evtiedidh. Diñhte pilotesprojekte Aarbediehtu Saemien jilleskuvlesne goh aassjele aatna goerehtaledh, vaarjelidh jñh nahtadidh saemien aerpievuekien daajroem. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærñhkoedepartemente jñh Saemiedigkie projektem maeksieñh. Akte projekte lea aalkeme Aarrah- julevsamien jarngesne, mij edtja viehkiehtidh vaarjelidh, vaaajnehtidh jñh jealajidh aatnoem saemien sijjienomijste pijtesaemien dajvesne.

Gosse saemien gielem voestesgieline dotkemisinie nahtede, dle diñhte saejhta vihkeles aarrodh gieler evtiedamman jñh dotkemebiegkelamman dejtie saemiengielen almetjidie. Saemien gielem dotkemisinie nahtadidh saejhta akte vihkeles ulmie aarrodh

Dotkeraerien programmesne Program for samisk forskning II, maam Maahtoedepartemente j̄ih Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente maeksieh.

Øørnedamme daajroebigkeme, j̄ih dotkeme åarjelsaemien j̄ih julevsaemien gieline sijhtieh akte vihkeles vaaarome årrodh gosse edtja dejtie gielide bæjjese bigkedh. Daennie sjiekenisnie daerpies dotkemaahtoem bæjjese bigkedh åarjelsaemien j̄ih julevsaemien gieline. Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente lea dannasinie 2009 j̄ih 2010 vihties vierhtieh lyjkeme Dotkeraerien programmese Program for samisk forskning II, juktie aktem eensi dotkemem darjodh daejtie gielide.

Saemien dotkemen II programme

Dihte programme Program for samisk forskning II lea akte j̄ijtse dotkemeprogramme Dotkeraerien nuelesne. Programmen bijjemes ulmie lea saemien dotkemem nænnoestidh, dovne man j̄ijnje lea, j̄ih vitenskapen vuekie. Programme sæjhta dannasinie viehkietidh saemien dotkmasse dåårrehtidh gaajhkine daltesinie, viehkietidh saemieh dåårrehtidh dotkemasse j̄ih viehkietidh saemien goh vitenskapes gielen evtiedidh. Programme sæjhta viehkietidh gellielaaketjem j̄ih joekehtsidie dejnie saemien siebriedahkine dotkemen tj̄irrh, goh giellesne, aerpievuekien daajrosne, njaalmeldh aerpievuekesne j̄ih lidteratuvresne j̄ih maanaj j̄ih noeri byjjenimietsiehkesne j̄ih j̄ijtseartikuleringsne. Maahtoedepartemente j̄ih Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente programmem maeksieh.

Saemien statistihke

Dihte tjaalege Samisk statistikk, Statistisk sentralbyråste olkese båata fierhten mubpien jaepien, j̄ih desnie statistihke mij ulmiem åtna saemien siebriedahkiesiekide Nøørjesne.

Evtiedimmie saemien statistihkeste lea vihkeles juktie aktem buerebe riektesevåaromem åadtjodh saemien siebriedahkiesiekiej bijre. Statistihkesne lea g.j man gellie maanah leah saemien maanagiertine j̄ih maanagiertine saemien gielleøøhpehtimine, j̄ih man gellie maanah mah øøhpehtimmiem saemiengielesne åadtjoeh maadthskuvline. Statistihke sæjhta viehkietidh guktie vuarjasjim-

mieh j̄ih sjæjsjalimmieh daajrose bigkie, j̄ih maahta akte vihkeles viehkiedirrege årrodh dennie barkosne råajvarimmieh soejkesjidh, dejtie saemien gielide.

Saemiedigkie j̄ih Barkoe- j̄ih ektiedimmiedepartemente ektesne Faglig analysegruppe for samisk statistikk tseegkin rihkeden 1.b. 2007 raejeste. Giehtjedimmiedåehkien åssjele lea riektesevåaromem nænnoestidh dejtie vuarjasjimmide j̄ih sjæjsjalimmide dejnie råaresjimmine staaten åejvieladtji j̄ih Saemiedigkien gaskem. Faageles giehtjedimmiedåehkie edtja åvtelen rihkeden 1.b. fierhten jaepien aktem reektehtsem departementese j̄ih Saemiedægkan buektedh. Reektehtse edtja, dan gånkese gaaarede, vuesiehtidh j̄ih giehtjedidh tsiehkien j̄ih evtiedimmiem dennie saemien siebriedahkesne. Reektehtse vaaaromasse biejesåvva dejtie råaresjimmide staaten åejvieladtji j̄ih Saemiedigkien gaskem. Tjaelemesijje lea Saemien jilleskuvlesne. Faageles giehtjedimmiedåehkie lea golme reektehtsh buakteme, jaepiej 2008, 2009 j̄ih 2010. Reektehtsinie ållermaahta g.j dam evtiedimmiem saemien øøhpehtimmien sisnjelen, maanagiertine j̄ih skuvline.

Råajvarimmie 74.

Evtiedimmie saemien dotkemistie j̄ih jollebe øøhpehtimmeste

Maahtoedepartemente lea aktem moenehtsem nammoehtamme mij edtja evtiedimmiem vuartsjidh saemien dotkemistie j̄ih jollebe øøhpehtimmeste aktene gamte, regijovnale j̄ih gaskenasjovnale vuajosne. Moenehtse edtja tj̄ielkestedh guktie saemien dotkeme j̄ih jollebe øøhpehtimmie maeh-tieh premissidie vedtedh, j̄ih viehkietidh saemien siebriedahkeevtiedæmman. Daan sjiekenisnie edtja moenehtse aaj ussjedidh dåårrehtimmietsiehkien bijre saemien jollebe øøhpehtæmman, goh akte vaaarome siebriedahkeevtiedæmman, j̄ih juktie nænnoes dotkemebyrjesh bigkedh. Aalkoealmetjevuaajnoen mietie, moenehtse edtja

- Daaletje byjresh saemien dotkemen sisnjelen j̄ih jollebe øøhpehtimmien sisnjelen j̄ih dej profijle goerehtalledh j̄ih buerkiestidh, haestemh daajroen bijre digkiedidh j̄ih raeriestimmieh eevtjedmah maeh-tieh meatan årrodh hijven dotkeme-darjoem buektedh, dej suerkiej sisnjeli mah ulmiem utnieh dan evtiedæmman dehtie saemien

- siebriedahkeste, aktene gamte vuajnosne.
- Giehtjedidh mierieh, ráállejoekedimmieh j̄ih mah krievevh mah prijoriteringh tsevtisiedieh saemien dotkemisnie.
  - Ráajvarimmieh raeriestidh juktie laavenjostoem nænnoestidh faagebyjresi gaskem mah aalkoealmetjedotkemem, saemien dotkemem j̄ih jollebe øøhpehtimmiem darjoeh, daan nuelesne mierieh strategeles laavenjostose, institusjovne- j̄ih viermiebigkeme nasjovnale j̄ih gaskenasjovnale.
  - Ráajvarimmieh raeriestidh mah sjiehteledtieh faageles nænnoes j̄ih jarkelimmievæjkeles institusjovni ávteste, saemien dotkemasse j̄ih jollebe øøhpehtæmman.
  - Vuarjasjidh evtiedimmiem Saemien jilleskuvleste akten vitenskapeles jilleskuvlen vøøste j̄ih mænngan akten aalkoealmetjeuniversitetese, daan nuelesne aaj vuarjasjidh guktie laavenjostoe noerhtedajvine maahta dejnie viehkiehtidh.
  - Ráajvarimmieh raeriestidh juktie saemien dotkemegieline nænnoestidh.

Ráajvarimmie 75.

Dotkememahtoem áarjelsaemien j̄ih julevsamien gielide bæjjese bigkedh

Akte systematihkeles maahtoebigkeme j̄ih dotkeme áarjel- j̄ih julevsamien gielide sæjhta akte vihkeles váarome árrodh dan minngebe barkose, juktie gielide nænnoestidh j̄ih evtiedidh. Daennie váaromisnie lea daerpies dotkememahtoem bæjjese bigkedh daejnie gieline.

Juktie dovne julevsamien j̄ih áarjelsaemien nænnoestidh, dle dæjman 1,2 mill. krávnah dáarjoeji Dotkeraerien saemien dotkemeprogrammese. Jaepien 2010 dah vierhtieh læssanamme 1,650 mill. Dah vierhtieh edtjeh juhtedh dotkemebarkose dejtie gøøkte gielide, dan nuelesne stipendijatebarkoeh dáakteregraadedaltesisnie.

Saemien dotkemen II programme lea 2010/2011 beetnegh dáarjeme ohtsemidie akten prosjektese teermeevtiedæmman áarjelsaemien estetihken sisnjelen, akte prosjekte julevsamien soptsesgielen bijre j̄ih akte prosjekte matematihkeøøhpehtimmiem bijre, saemien noereskuvlesne.

Tjåadtjoehtæjja: Orresteheme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente

VITENSKAPELES TJAELEMEKUVSJE, stuvreme dehtie Senter for samiske studier.

Senter for samiske studier, Saemien dotkemearnge, Universitetesne Tromsøsne edtja aktem vitenskapeles tjaelemekuvsem øørnedidh saemiengielesne 2011. Kuvlje akte laavenjostoe prosjekte Saemien jilleskuvlen j̄ih UiT'en gaskem. Kuvljen ulmie lea saemien vitenskapgieline eadtjoestidh, j̄ih dotkemem saemiengielesne eadjoestidh. Ulmiedåehkie lea dotkijh j̄ih studenth daejnie institusjovnine mah saemien njaalmeldh j̄ih tjaaleldh maehtieh, bene eah leah vaane vitenskapeles tjaalegh saemiengielesne tjaeledh. Kuvljen sisvege lea gøøktine juakeme, aktine gielespesifihke bielie j̄ih akte byjjes bielie. Dihte byjjes bielie vuartesje dejtie byjjes krievevh mah vitenskapeles tjaalegh utnieh, j̄ih dam ektede dan saemien vitenskapeles tjaalegasse (Sámi Dieđalaš áigečála). Dihte gielespesifihke bielie vuartesje dam saemien gielem goh vitenskapeles gieles, j̄ih edtja joekoen faageteermh noerhtesaemien gielese sjiehtedidh. Illedahke kuvlsjeste edtja akte vitenskapeles tjaalege árrodh, maam maahta seedtedh dan saemien vitenskapeles tjaalegasse Sámi Dieđalaš áigečála.

Ráajvarimmie 76.

Átnoem goerehtalledh saemien gielijste

Dennie samiske tall forteller 2 – kommentert samisk statistikk 2009 lea tjierrestamme ij leah naan statistihke mij soptsese man gellie fuelhkieh j̄ih

aktegh almetjh mah saemiestieh biejjieladtje, jallh man gellie mah saemien maehtieh. Tjierteste, ihke dihte statistihke fãåtese, dellie geerve aktem staeries byøgkeles gielesoejkesjimmiem buektiehtidh.

Gosse lea dahkoesoejkesjinie barkeme jih dennie minngebe barkosne, dle tjuølkehke sjidteme daerpies aktem vielie øørnedamme daajroem utnedh dan åtnoen bijre dejstie saemien gielijste. Ulmie jih råajvarimmie, mah leah dagkeres daajrose bigkeme maehtieh buerebelaakan vusiehtidh guktie edtja barkedh gielide evtiedidh. Akte buerebe daajroevåarome sæjhata aaj vihkeles årrodh gieleevtiedimmen gaavhtan gaajhkene lehkesne siebriedahkesne, daan nuelesne staateles, regijovnale jih tjielten daltesisnie.

Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente sæjhata laavenjostosne Maahtoedepartementine jih Saemiedigkine aktem stuerebe goerehtallemem aelkedh åtnoen bijre dejstie saemien gielijste. Sæjhata goerehtallemem aelkedh 2011. Goerehtallemem åssjele lea gaskem jeatjah daajroem åadtjodh man gellie mah dejtie saemien gielide soptsestieh jih gæssie saemiestieh. Aaj vihkeles aktem buerebe daajroem åadtjodh gusnie dah saemien gieleutnijh årroeminie, jih man båeries dah leah.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente jih Saemiedigkie

Råajvarimmie 77. Faage- jih vierhtiejarng

Saemien parlamentareles raerie lea aktem rariestimmiem evtiedamme guktie edtja saemien gielebarkoem øørnedidh, Saemiedigkien diedtesuerkien sisnjelen. Saemiedigkien vuajnoen mietie, dle bøøremes orreme dam saemien gielefaageles barkoem akten faage- jih vierhtiejarngen nuelesne tjøøngkedh, laanteraasti dåaresth.

Saemiedigkie 180 000 kråvnah lyjkeme akten åvtprosjektese mij edtja vuartasjidh mejtie gåarede aktem dotkeme-, faage- jih vierhtiejarngem tseegkedh saemien gielebarkoen sjiekenisnie. Dah saemiedigkieh Nøørjesne, Sæevmesne jih Sveerjesne aktem barkoedåehkiem njieljie almetjigujmie namoehtamme, mij edtja vuartasjidh guktie gåarede dam øørnedidh, goh diedte barkiji åvtteste, baalhka,

gusnie gielebarkijh edtjeh barkedh j.n.v. Saemiedigkie Sæevmesne dam barkoedåehkiem stuvrie. Sæevmien Saemiedigkie vierhtieh Interreg'este ohtseme dan barkose.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 78. Råårestalleme saemien skuvledotkemen bijre

Daerpies vielie daajroem utnedh dan saemien skuvlen bijre, jih dihte daajroe mij gååvnese, dam tjuara buerebelaakan saarnodh. Saemiedigkie lea Dotkementaaran (Forskningsrådet) tjiertestamme daerpies vielie skuvledotkemem buektiedh.

Fylhkenålma Nordlaantesene lea dannasinie vierhtieh dåårjeme Universitetese Nordlaantesne juktie aktem råårestallemem tjirrehtidh saemien skuvledotkemen bijre. Sæjhata råårestallemem tjirrehtidh gijren 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne.

Buakteme:
Orrestehemen-, administrasjovne- jñh gærhkodepartemente

Byøgkeles institusjovnh maectieh jienebh lähkoeh
dongkedh daestie:

Departementenes servicesenter

www.publikasjoner.dep.no

E-påaste: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Tellefovne: 22 24 20 00

Tjaalegekode: P-0965 Sørsamisk

Trygke: Kursiv Media As 2/2011 - preantalohku 300